ठूली भेरी नगरपालिकाको खानेपानी,
सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) योजना (२०७७-२०८१)

WATER, SANITATION AND HYGIENE (WASH) PLAN OF THULI BHERI MUNICIPALITY (2020-2025)

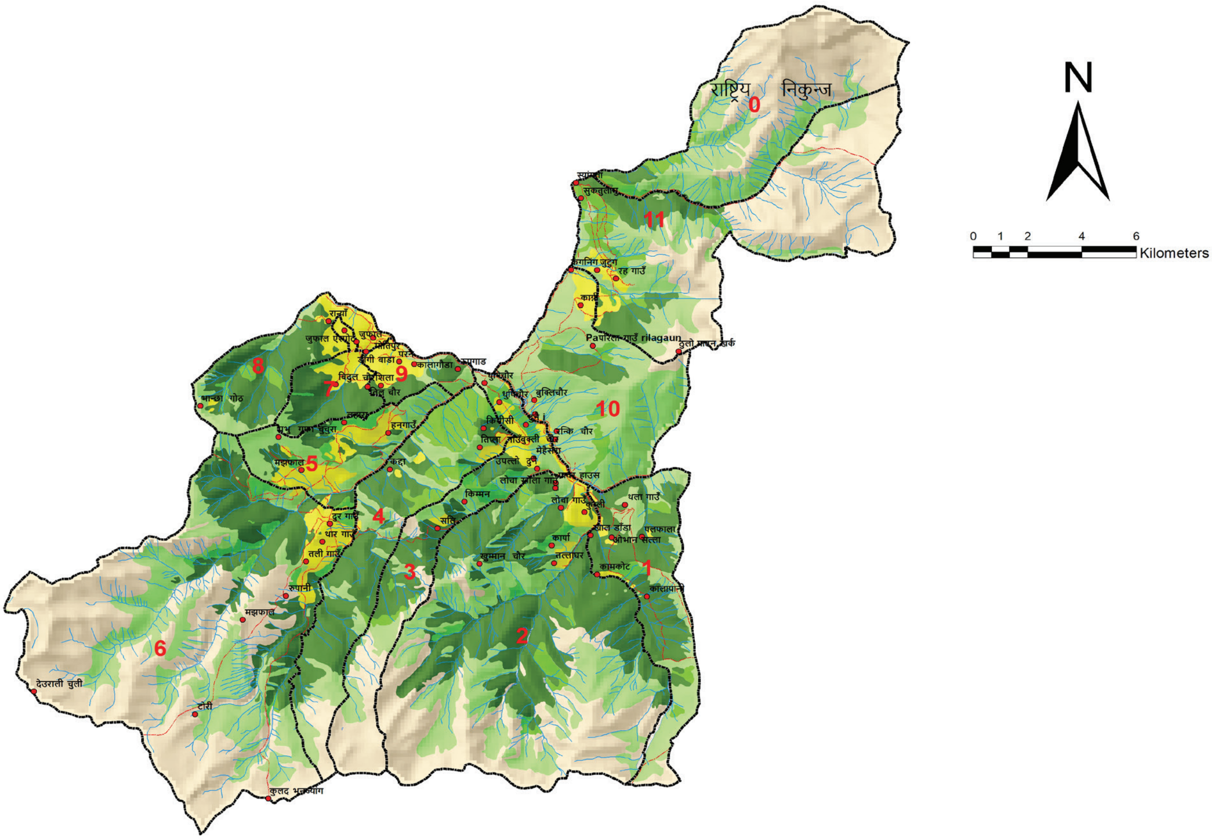

ठूली भेरी नगरपालिका
जुफाल, डोल्पा
२०७७

ठूली भेरी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,जुफाल,डोल्पा
कर्णाली प्रदेश,नेपाल

शुभ-कामना

मानव जिवनमा खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रले प्रत्यक्ष सरोकार राख्दछन् । पानी विना कुनै पनि जीवको परिकल्पना पनि गर्न सकिदैन । त्यस्तै कमजोर खानेपानी तथा सरसफाइका कारण विभिन्न किसिमका रोगहरु लाग्ने,जसको परिणामस्वरुप ठुलो धनरासी खर्चिनु पर्ने र समयमा उपचार हुन नसक्दा मृत्यु पनि हुन सक्ने हुन्छ। यसै तथ्यलाई मनन गरेर नेपालले खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा विभिन्न सचेतनामूलक अभियानहरु सञ्चालन गरेर उल्लेखनिय उपलब्धि हासिल गर्दै आइरहेको छ। नेपालमा संचालित सरसफाइ प्रवर्द्धनको सामाजिक अभियान मार्फत डोल्पा जिल्लाले पनि सरसफाइ क्षेत्रमा प्रगति हासिल गरि २०७४ कार्तिक ९ गते समग्र जिल्लालाई नै ४२ औं खुला दिसामुक्त जिल्लाको रुपमा घोषणा गर्न सफल भएको थियो ।

खुला दिसा मुक्त क्षेत्र घोषणा पश्चात् त्यसको दिगोपना, सरसफाइ क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन, ठोस तथा तरल फोहोरको व्यवस्थापन, जोखिमपुर्ण समयमा साबुन पानीले हातधुने आनीबानी, संस्थागत (विद्यालय र स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको उचित व्यवस्थापन र सुरक्षित खानेपानीमा समुचित पहुँच आदि यस जिल्ला र नगरपालिकाका मुख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन् ।

दिगो विकास लक्ष्यको मर्म अनुसार यस जिल्लाले र नगरपालिकाले सबै जनतालाई सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाइमा न्यायोचित पहुँच र उचित व्यवस्थापनमा जोड दिनु पर्ने छ । यस प्रकारका राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय लक्ष्य तथा प्रतिवद्धताहरुलाई आत्मसाथ गर्दै ठूली भेरी नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको नीति, ऐन तथा नियमहरु बनाउने कार्यको थालनी गर्नुका साथै खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासका लागि बजेट विनियोजन गर्दै आइरहेको र यूनिसेफ नेपाल लगायत अन्य विकास साझेदार निकायहरुसंग सहकार्य गरि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासका लागि सुरक्षित खानेपानीको आपुर्तीका लागि खानेपानी योजनाको निर्माण र मर्मत सम्भार, खानेपानी सुरक्षा योजना, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा वास सम्बन्धि प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु, आपतकालिन अवस्थामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै आइरहेको छन् । आगामी वर्षहरुमा पनि यसै क्रमलाई निरन्तरता दिई खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा यथेष्ट बजेट विनियोजन गरेर कार्यान्वयन प्रकृयामा प्रभावकारीता ल्याउने प्रतिवद्धता पनि ब्यक्त गर्दछु ।

नगरपालिकाको सरसफाइ अभियानलाई निरन्तरता दिँदै सरसफाइ र स्वच्छताको दिगोपना कायम गर्न, नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाइयुक्त नगरपालिकाका रुपमा विकास गर्न खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माण तथा यसको सफल कार्यान्वयन आजको आवश्यकता रहेको छ। ठूली भेरी नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ युक्त नगरपालिका बनाउने दीर्घकालीन सोचका साथ सन् २०२५ सम्मको लागि निर्माण भएको यस खासस्व योजनाको लक्ष्य समय सान्दर्भिक र महत्वपूर्ण विकास प्रयासका रुपमा रहेकोले योजनालाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सम्बद्ध सबै पक्षबाट सहयोगको अपेक्षा गरेको छु। अन्तमा, खासस्व योजना निर्माणमा सहयोग गर्ने नेपाल सरकार, खानेपानी मन्त्रालय, खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग,विकास साझेदार निकाय युनिसेफ नेपाल तथा छायाँ नेपाल एवं यस नगरपालिका अर्न्तगतका सबै शाखाहरु प्रति आभार ब्यक्त गर्दै यो योजना कार्यान्वयन गर्नमा पनि निरन्तर सहयोग हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु ।

धन्यवाद

....
(गणेश बहादुर शाही)
नगर प्रमुख

ठूली भेरी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,जुफाल,डोल्पा
कर्णाली प्रदेश,नेपाल

शुभ-कामना

खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता मानव स्वास्थ्यको लागि अपरिहार्य विषय भएकोले यस क्षेत्रको समुचित विकासका लागि सबै पक्षले ध्यान दिनु पर्ने आवश्यकता छ। खोनपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासका लागि राष्ट्रिय सरसफाइ गुरुयोजना, २०६८,क्षेत्रगत विकास योजना, २०७४-२०८७,पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन,२०७३ तर्जुमा भइ यसैको मर्म अनुसार जिल्ला तथा स्थानीय तहमा खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनका अभियानहरु संचालन भइ खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्थामा उल्लेखनीय सुधार भइरहेको छ।

डोल्पा जिल्लाका साविकका २३ वटा गाविसहरु तथा जिल्ला स्थित सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरुको सक्रियतामा अन्तिम गा.वि.स.का रुपमा २०७३ पौष ४ गते साविकको मुकोट गाविसलाई खुला दिसामुक्त गाविसका रुपमा घोषणा गरी समग्र जिल्लालाई समेत ४२ औं खुला दिसामुक्त जिल्लाको रुपमा घोषणा गर्न समेत यो नगरपालिकाको पनि महत्वपुर्ण योगदान रहेको छ। सरसफाइको वर्तमान स्थितिको दिगो व्यवस्थापन गरी आगामी पाँच वर्ष भित्र नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाइ युक्त नगरपालिकाका रुपमा घोषणा गर्न विद्यमान खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था र देखिएका समस्याहरुको विश्लेषण गरी ठूली भेरी नगरपालिकास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको नेतृत्व र सम्बन्धित सबै सरोकावाला निकायहरु बिशेष गरेर छायाँ नेपाल÷युनिसेफ नेपालको सहयोगमा निर्माण गरीएको यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना समय सापेक्ष र अत्यन्तै सान्दर्भिक रहेको छ।

तसर्थ यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माणमा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरुलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दै यसको सफल कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन लक्ष्य र उद्धेश्य अनुसारको प्रगति हासिल गर्नका लागि समग्र नगरपालिका र व्यक्तिगत तर्फबाट गनुपर्ने सहयोगको प्रतिबद्धता गर्दै सफल कार्यान्वयनको लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

धन्यवाद।

(लोक बहादुर राना)
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

unicef | for every child

मितिः २०७७/१२/०२

शुभकामना

सुरक्षित खानेपानी तथा सुधारीएको सरसफाइ सुविधा बिना स्वस्थ र प्रतिष्ठित जीवन संभव छैन भन्ने यथार्थलाई मनन् गर्दै स्थानीय स्तरमा सबै क्षेत्रको सहकार्य र जनसहभागिताको माध्यमबाट राष्ट्रिय सरसफाइ गुरुयोजना, २०६८ को सफल कार्यान्वयन गरी डोल्या जिल्लाले बि.स. २०७४ कात्तिक ९ गते जिल्लालाई देशको ४४ औं खुल्ला दिसामुक्त जिल्लाको रूपमा घोषणा गर्न सफल भएको थियो । जिल्ला खुल्ला दिसामुक्त क्षेत्रका रूपमा विकास भए पनि यसको दिगोपना कायम गर्न, सरसफाइ क्षेत्रको उचित व्यवस्थापन, ठोस तथा तरल फोहरको व्यवस्थापन, जोखिमपुर्ण समयमा साबुन पानीले हातधुने आनीबानी, संस्थागत (विद्यालय र स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी तथा सरसफाइ सुबिधाको उचित व्यवस्थापन र सुरक्षित खानेपानीमा समुचित पहुँच आदि यस क्षेत्रका मुख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन् ।

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रका उपलब्धिहरुलाई संस्थागत गर्दै यसको दिगोपना कायम गर्न र विद्यमान समस्याहरुको थप सुधार गर्न यस ठूलीभेरी नगरपालिकाले सङ्घीय खानेपानी मन्त्रालय, यूनीसेफ नेपाल, खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभाग र छाया नेपालको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा मोबाईल एप्स प्रविधिबाट खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको विस्तृत सर्वेक्षण, विश्लेषण र विभिन्न तह तथा निकायहरुसंगको सहभागितात्मक छलफल मार्फत *"**स्वच्छ,सफा, सुन्दर र स्वस्थ नगर**पालिका निर्माण हाम्रो अभियान, समृद्ध एवं सुखी जनताको पालिका ठूलीभेरीको पहिचान"* भन्ने मूल नाराका साथ यस ठूलीभेरी नगरपालिकाले तर्जुमा गरेको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) योजना, २०७७ तर्जुमा गरेकोमा अत्यन्तै खुशी भएको छु साथै यस योजनाको सफल कार्यान्वयन तथा लक्षित नतिजाहरुको प्राप्तिको लागि हार्दिक बधाई ज्ञापन गर्दै सुरक्षित खानेपानी तथा पूर्ण सरसफाइ यात्रामा निरन्तर सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता जनाउन चाहन्छु ।

दिगो विकास लक्ष्यको मर्मअनुसार यस ठूली भेरी नगरपालिकाले समग्र जनतालाई सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाइमा न्यायोचित पहुँच, विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन र उचित व्यवस्थापनमा जोड दिने कार्य अत्यन्तै सृहानीय कार्य रहेको छ । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको व्यवस्थित रूपमा विकास गर्न बस्तुपरक योजना निर्माण एक प्रमुख कार्य हो भने यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन अर्को महत्वपुर्ण पक्ष हो । त्यस्तै, खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सकारात्मक आनीबानीको विकास गर्नु आफैमा एक चुनौतीपूर्ण भएता पनि सबै सरोकारित क्षेत्र तथा निकायहरुको समन्वय, सहकार्य तथा आपसी सहयोग भएमा लक्षित उपलब्धि हासिल गर्न पक्कै सहज हुनेछ । यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) योजना, २०७७ को सफल कार्यान्वयन गर्न सम्पुर्ण सरोकारवाला निकायहरुलाई सहयोग तथा सहकार्यका लागि हार्दिक अनुरोध गर्दछु । साथै यस रणनीतिक योजनाले बृहत दिगो विकास लक्ष्यको सरसफाइ र खानेपानीसंग सम्बन्धित लक्ष्यहरु र नेपाल सरकारको १५औं योजनामा समाहित र आवद्ध भई ठूलीभेरी नगरपालिकाले लिएका लक्ष्य तथा नतिजाहरुको सहज प्राप्तिका लागि सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद ।

....

दीपक श्रेष्ठ
प्रमुख
युनिसेफ, क्षेत्रीय कार्यालय, नेपालगंज ।

UNITED NATIONS CHILDREN'S FUND ★ NEPAL ★

United Nations Children's Fund
UN House
P.O. Box 1187
Kathmandu, Nepal

Telephone: 977-1-5523200
Fax: 977-1-5527280 / 5535395
Email: kathmandu@unicef.org
www.unicef.org/nepal

CHAY-YA NEPAL
Association for the global fight against poverty,
promoting social and environmental development

chay ya

Registration No.: 135544/71/72
PAN No.: 603496178
SWC No: 44108

धन्यवाद मन्तब्य

नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अन्तर्गत स्थानीय तहलाई २२ वटा एकल अधिकार र १५ (पन्ध्र) वटा साझा अधिकारहरूको व्यवस्था गर्नुका साथै खर्चको जिम्मेवारी र राजस्वका स्रोतहरू समेत प्रदान गरेको छ। यसैको आधारमा यी तहहरूले आ–आफ्नो क्षेत्रको वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक र दीर्घकालिन योजनाहरू तयार गरी कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी समेत बहन गरिरहेका छन्। सोही अनुरुप ठुलिभेरी नगरपालिकाले खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको वर्तमान स्थितिको दिगो व्यवस्थापन गरी आगामी पाँच बर्ष भित्र गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइयुक्त नगरपालिकाका रुपमा घोषणा गर्न विद्यमान खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था र देखिएका समस्याहरुको बिश्लेषण गरी नगरपालिकास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको नेतृत्व र सबै सरोकारवाला निकायहरु बिशेष गरेर छा-याँ नेपाल तथा युनिसेफको सहयोगमा निर्माण गरीएको यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना समय सापेक्ष र अत्यन्तै सान्दर्भिक रहेको छ।

खासस्व योजनाबाट समुदाय, बिद्यालय र स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको बर्तमान अबस्था, योजना तर्जुमाको सिलसिलामा अपनाईएका प्रकृयाहरू, योजनाका सीमाहरु, लक्ष्य, उद्धेश्य, रणनीति र कार्यनीति एवं पाँच बर्षका लागि सम्पादन गर्नुपर्ने क्रियाकलापका साथै अनुमानित बजेट बारेमा स्पष्ट देख्न सकिन्छ। गाउँपालिका एउटा सरकारको रुपमा स्थापित भईसकेको बर्तमान अवस्थामा ठुलिभेरी नगरपालिकाको आफ्नो वर्तमान अवस्था र रणनीतिक बाटो तय गरिएको यस दस्तावेजले जन निर्वाचित प्रतिनिधिहरू, कार्यरत कर्मचारीहरु, विकास साझेदार र सरोकारवालाहरुलाई मार्गदर्शन गरी उचित तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट निर्धारित लक्ष्यमा पुग्न सहयोग पुर्याउने विश्वास लिईएको छ।

यो समग्र योजना निर्माणको कार्यमा अगुवाई सहितको कृयाशिल संलग्नता देखाउनु भएका यस नगरपालिका मेयर श्री गणेश बहादुर शाही, उप-मेयर श्री योगेन्द्र बहादुर शाही, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री लोक बहादुर राना लगायत सम्पूर्ण वडा अध्यक्षज्यूहरू, गाउँकार्यपालिकाका सदस्यज्यूहरू, शाखा प्रमुखहरू तथा अन्य कर्मचारीहरू, जस्ले हाम्रो सहजिकरणलाई सहजतापूर्वक स्विकार गरी आवश्यक सहयोग समेत पुर्याउने भएकोमा साझेदार संस्थाका तर्फवाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छुं।

अन्त्यमा, यस नगरपालिकाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयारीका लागि प्राविधिक सहयोग पुर्याउने छायाँ नेपाल, काठमाण्डौंलाई अवसर दिनु हुने युनिसेफ नेपाल, मध्य तथा सुदुरपश्चिम फिल्ड कार्यालय नेपालगञ्जका वास अधिकृत श्री बिश्वराज भट्ट र कटक बहादुर रोकाया लगायत अन्य सवैलाई साझेदार संस्थाका तर्फवाट हार्दिक धन्यबाद दिन चाहन्छु। यस कार्यलाई शुरुवात देखि नै आवश्यक मार्गदर्शन र सुझाव प्रदान गर्नुहुने युनिसेफ केन्द्रिय कार्यालय काठमाडौका वास विशेषज्ञ श्री दण्डीराम विश्वकर्मा, खानेपानी तथा सरसफाइ मन्त्रालय, खानेपानी तथा ढल निकास विभागका परामर्शदाता श्री बलराम मायालु र आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्णलाई साझेदार संस्थाका तर्फबाट विशेष आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु। अन्त्यमा, यस कार्यलाई सम्पन्न गर्न निकै मिहेनत गर्नुहुने साझेदार संस्थाका बोर्ड सदस्य एवं योजना तथा शासन बिज्ञ श्री कृष्ण बहादुर शाही, साझेदार संस्थाका कार्यक्रम व्यवस्थापक श्री राम महर्जन, कार्यक्रम अधिकृत श्री निशान्त गौतम, इन्जिनियर श्री सुरेन्द्र कुमार शाही, परामर्शदाता श्री गोविन्द रोकाया तथा परामर्शदाता श्री योगेन्द्र बुढाको योगदानको कदर गर्दै खासस्व योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

धन्यबाद,

....
कमल थापा
कार्यकारी निर्देशक
छायाँ नेपाल, काठमाडौं

विषयसूची

अध्याय १	**१**
खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) योजनाको परिचय	१
१.१. पृष्ठभुमि	१
१.२.औचित्य	२
१.३. खासस्व योजनाको उद्देश्य	२
१.४. अध्ययनका सीमा	२
१.५. तयारी विधि र प्रक्रिया	३
अध्याय २	**५**
ठूली भेरी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण	५
२.१ भौगोलिक अवस्थिति र बनोट	५
२.२ पहुँच	६
२.३ भू-उपयोग तथा वातावरण	६
२.४ जनसांख्यिक विवरण	७
२.५ जात जाति र जनसांख्यिक विवरण	८
२.६ आर्थिक गतिविधि र पेशा	१०
२.७ जनसंख्याको गतिशिलता र बसाइँ सराई	१०
२.८ भौतिक पूर्वाधार	१०
२.९ नगरपालिकामा उपलब्ध अन्य कार्ययोजनाहरू र खासस्व योजनाको सम्वन्ध	१०
२.१० खासस्व क्षेत्रमा कार्यरत विकासका साझेदारहरू	११
अध्याय ३	**१२**
खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता स्थिति	१२
३.१ ठूली भेरी नगरपालिकाको खानेपानीको अवस्था	१२
३.२ शैक्षिक संस्थाहरुको खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता अवस्था	२५
३.३. स्वास्थ्य संस्थाहरूमा खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था	३५
३.४ सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था	४०
३.५ विपद जोखिम तथा जलवायु परिवर्तन असर	४५
३.६ योजना कार्यान्वयनमा जनताको चासो र योगदानका लागि तत्परता	४८
३.७.खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता क्षेत्रमा भए गरेका राम्रा प्रयासहरु, देखिएका समस्या/ चुनौती,सम्भावना तथा अवसरहरु	४८

अध्याय ४	**५१**
राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय नीति, योजना तथा लक्ष्यहरुसंगको तादम्यता	५१
अध्याय ५	**५४**
५.१ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको सोच, परिलक्ष्य	५४
५.२ खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता योजनाको लक्ष्य	५४
५.३ खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता योजनाको उद्धेश्य	५४
५.४ खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता योजनाको रणनीतिहरु	५५
५.५. नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाका निर्देशक सिद्धान्तहरु	५६
अध्याय ६	**५९**
संभाग अनुसार रणनीति, अपेक्षित उपलब्धि, नतिजा तालिका र क्रियाकलापहरु	५९
६.१ बिषय क्षेत्रः सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच र आयोजनाहरुको दिगोपना तथा सुरक्षा	५९
६.२: सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन क्षेत्र	६६
६.३ : संस्थागत (विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	७०
६.४: संस्थागत तथा क्षमता विकास	७५
६.५ जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण तथा विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा	७८
६.६ लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेसिकरण मुलप्रवाहिकरण	८१
अध्याय ७	**८३**
लागत अनुमान तथा श्रोत व्यवस्थापन	८३
७.१ लागत अनुमान	८३
७.२ आर्थिक स्रोत साधनको व्यवस्थापन :	८३
७.३ मानवीय स्रोत साधन पहिचान र परिचालन :	८४
अध्याय ८	**८५**
खासस्व योजनाको कार्यान्वयन तथा अनुगमन	८५
८.१ खासस्व योजनाको कार्यान्वयन	८५
८.२ अनुगमन योजना (Monitoring Plan)	८५
८.३ निष्कर्ष तथा भावी कार्यदिशा	८६
८.४ नगरपालिकाको खासस्व संरचना	८७
८.५ नगरपालिकामा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता (खासस्व) कोष	८७
८.६ संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास आवश्यकता	८७
अध्याय ९	**९०**
संस्थागत संरचना,सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी	९०
९.१ सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी	९०

अनुसुचीहरु

अनुसूची १ : वडागत रुपमा खानेपानीको सेवा स्तर	९२
अनुसूची २ : खानेपानी आयोजनाहरुको मुख्य भौतिक संरचनाको अवस्था	९५
अनुसूची ३ : मौजुदा खानेपानी आयोजनाको विवरण	९८
अनुसूची ४ : विद्यालय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको सुचकगत विवरण	१००
अनुसूची ५ : विद्यालय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको विवरण	१०२
अनुसूची ६ : नगरपालिकाको योजना तर्जुमा गोष्ठीको माइन्युट	१०५
अनुसूची ७ : नयाँ निमार्ण हुने खानेपानी आयोजनाको लागत अनुमान	१०७
अनुसुची ८ : बृहत् मर्मत गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाको लागत अनुमान	१६६
अनुसुची ९ : पुनः निर्माण गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाको लागत अनुमान	१०७
अनुसुची १० : नगरपालिकाको जानकारी पत्र	१०८

अध्याय १

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) योजनाको परिचय

१.१. पृष्ठभूमि

खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता बिषय क्षेत्र मानव जीवनको अभिन्न अंगका रुपमा रहेको छ जसले मानव स्वास्थ्य, शिक्षा, जनजीविका, प्रतिष्ठा, विकास निर्माण, सामाजिक सशक्तिकरण र समृद्धिमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ। खानेपानी तथा सरसफाइलाई जनताको मौलिक अधिकारको रुपमा स्थापित गर्ने विश्वका सिमित देशहरू मध्ये नेपाल पनि एक हो। नेपालको संविधान, २०७२ को भाग ३ मा मौलिक हक र कर्तव्यको धारा ३५ को उपधारा ४ मा प्रत्येक नागरिकलाई खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँचको हक हुनेछ भन्ने व्यवस्था गरिएको छ। संविधानमा परिकल्पना गरिए अनुसारको खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा सबै नागरिकको पहुँच सम्म पुर्‍याउनका लागि स्थानीय सरकारको संरचनागत सुदृढिकरण तथा क्षमता अभिबृद्धि गर्नु अपरिहार्य देखिन्छ।

नेपालले क्षेत्रिय र अन्तराष्ट्रिय मञ्चहरूमा व्यक्त गरेको प्रतिवद्धता र हस्ताक्षरकर्ताको रूपमा खानेपानी र सरसफाइको लक्ष्य प्राप्ति र दिगो व्यवस्थापनका लागि अहिलेसम्म गरिएका प्रयत्नहरूमा अझ तीब्रता दिनुपर्ने देखिन्छ। संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा प्रतिपादित दिगो विकास लक्ष्य नं ६ को उपसूचक १ र २ मा सन् २०३० सम्ममा विश्वका सम्पूर्ण जनतालाई स्वच्छ, दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने उल्लेख गरिएको छ। नेपाल सरकारले संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा प्रतिपादित दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनका लागि प्रतिवद्धता जनाई सकेको सन्दर्भमा स्थानीय सरकारहरूले दिगो र व्यवस्थित खानेपानी तथा सरसफाइको सुनिश्चितताका लागि योजनाबद्ध तवरले अगाडि बढ्नु अपरिहार्य देखिन्छ।

सबै नागरिकलाई जुनसुकै समयमा सुरक्षित, पर्याप्त, सुलभ, स्वीकार्य र खर्च बहन सामर्थ्ययोग्य खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सेवा प्रदान गरि जीवनस्तरमा सुधार गर्नु नेपाल सरकारको खासस्व क्षेत्रको प्रमुख लक्ष्य रहेको छ। सो लक्ष्य प्राप्तिका लागि नेपाल सरकारको खानेपानी मन्त्रालय अन्तरगत खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागले नेपाल खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्र विकास योजना (Sector Development Plan) २०७४–२०८७ तयार गरेर योजनावद्ध रुपले खानेपानी र सरसफाइको पहुंच जनतासम्म पुर्‍याउने रणनीतिहरू तय गरेको छ। त्यस्तै पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन, २०७३ अनुसार पूर्ण सरसफाइका क्रियाकलाप सफा र स्वच्छ क्षेत्र र पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र गरी दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ र उक्त अवस्था हासिल गर्न तोकिएका ७ वटा मख्य सूचक तथा उपसूचकहरुको अवस्था हासिल भएको हुनुपर्दछ। जसको पहिलो खुड्किलाको रुपमा योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन रहेको छ जुन अति महत्वपूर्ण र अन्य सूचकहरूलाई प्रभावित पार्ने विषय हो भन्न सकिन्छ।

नेपाल सरकार खानेपानी मन्त्रालय/खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागको प्रगति प्रतिवेदनमा आधारभूतस्तर को खानेपानीको पहुँच ८९ प्रतिशत र आधारभूत स्तरको सरसफाइको पहुँच १०० प्रतिशत घरधुरीमा पुगेको छ भनिएको छ। यसैगरी ७७ वटै जिल्ला खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भई सकेका छन् र आश्विन १३, २०७६ मा देशलाई नै खुला दिसामुक्त देश घोषणा गरिएको छ। यसरी अबको अभियान सुरक्षित खानेपानी सेवा सहितको पूर्ण सरसफाइको हुनेछ, सो अभियानलाई सार्थक बनाउन सरकारी, नीजि तथा गैरसरकारी निकायहरूबाट हुने काममा थप प्रभावकारी बनाउन प्रत्येक स्थानीय तहमा सहभागितात्मक प्रकृया अपनाई एकीकृत खासस्व योजनाको तर्जुमा हुन आवश्यक देखिन्छ।

यसरी योजनाबद्ध रुपमा सम्पूर्ण जनतामा सुरक्षित खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन कृयाकलाप संचालनका लागि वर्तमान खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्था, सम्भावित श्रोतहरू, सार्वजनिक तथा संस्थागत खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्था, समुदायको स्वच्छता आनिबानि सम्वन्धमा सर्वेक्षण, अध्ययन छलफल गरी उपलब्ध तथ्यहरू

र सूचनाहरूका आधारमा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागको क्षेत्र विकास योजना २०७४–२०८७ संग तादात्म्यता मिलाएर खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र बजेट समेत आंकलन गरी यो ठूली भेरी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) योजना तयार गरिएको छ ।

१.२.औचित्य

ठूली भेरी नगरपालिका स्थानीय तह पुनर्संरचनाका क्रममा साविकका दुनै, रह, जुफाल र माझफाल गाविस समेटेर ११ वटा वडाहरू सहितको नगरपालिका घोषणा भएको हो । नगरपालिका घोषणा भए पश्चात समायोजन भएको स्थानहरूको खानेपानी र सरसफाइको अवस्था तथा वस्तुस्थिति समावेश भएको कुनै आधिकारिक दस्तावेज नभएको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको वास्तविक अवस्था र भावी योजनाहरू तय गर्नका लागि यो खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) योजनाको आवश्यकता महसुस गरिएको हो । खानेपानी तथा सरसफाइ जनताको नैसर्गीक अधिकारको रुपमा संविधानमा व्यवस्था गरे अनुसार नै नगरपालिका क्षेत्रका जनतालाई सर्वसुलभ, सुरक्षित र दिगो खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको पहुँचमा अभिवृद्धि गर्नु नगरपालिकाको कर्तव्य तथा जिम्मेवारी भित्र पर्दछ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ मा नगरपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार शिर्षकको दफा ११ को उपदफा "ध" मा "स्थानीय खानेपानी सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना कार्यान्वयन र नियमन" को व्यवस्था भए बमोजिम तथ्यगत र वस्तुगत आधारमा समुदायसंगको सहभागितात्मक छलफल र स्विकार्यतालाई समेत मध्यनजर गरी सेवाबाट बञ्चितिमा परेका समुदायहरूलाई प्राथमिकतामा राखेर योजनाबद्ध रुपमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकास गर्न अत्यावश्यक रहेको छ ।

१.३. खासस्व योजनाको उद्देश्य

खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता (खासस्व) को क्षेत्रमा ठूली भेरी नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण मौजुदा सुविधा र संरचनाहरूको यथास्थिति र अवस्था ल्ब्ब्क्ज-:क्ष्क को प्रयोगद्वारा संकलन तथा अभिलेखिकरण गरी आगामी दिनहरूका लागि सवै सुलभ र सुरक्षित खासस्व सेवाको सुनिश्चितका लागि मार्गदर्शन प्रदान गर्नं नै (खासस्व) योजनाको उद्देश्य हो ।

खासस्व योजनाको अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्र विकास योजनाले परिकल्पना गरेको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका स्तरमा पुग्नका लागि नयाँ निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने खासस्व सेवाहरूको प्रस्ताव, प्राथमिकिकरण, आवश्यक अनुमानित बजेट र उपलब्ध श्रोत साधनहरूको लेखाजोखा सहितको रणनीति र कार्ययोजना बनाउनु ।
- नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइको समस्याको पहिचान गरि नगरपालिकाका सम्पुर्ण घरधुरीलाई सर्बसुलभ र गुणस्तरयुक्त खानेपानी उपलब्ध गराउन र पुर्ण सरसफाइयुक्त नगर पालिका घोषणाका लागि स्थानिय श्रोत साधनका अतिरिक्त प्रदेश, सङघीय सरकार र दातृ निकायबाट सहयोग जुटाएर नेपाल सरकार खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको लक्ष्य तथा दिगो विकासका लक्ष्य बमोजिमको उपलब्धि हासिल गर्न योजनाबद्ध तरिकाले कार्य गर्नु ।

१.४. अध्ययनका सीमा

यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयार पार्ने क्रममा खानेपानी योजनाको विवरण बाहेकका नगर पालिकास्तरीय सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सूचनाहरू नगरपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरू, कार्यरत कर्मचारीहरू, विद्यालय शिक्षक तथा स्वास्थ्य केन्द्रका कर्मचारीका अलावा महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाहरूसंग छलफल गरी संकलन गरिएको हो । घरधुरी तहको सरसफाइ र स्वच्छताको वर्तमान अवस्थाको सूचनाहरू संकलन

गर्न सम्पूर्ण घरधुरीमा नै गई सूचनाहरू संकलन गर्न नसकिएकोले १० प्रतिशत जनसंख्याको नमुना संकलन (Random Sampling Method) विधिबाट सूचनाहरू संकलन तथा प्राप्त तथ्यहरूलाई सामान्यिकरण गरिएको छ ।

तथ्याङ्कहरू संकलनका लागि स्थानीय प्राविधिक तथ्याङ्क संकलकको अभाव भएकोले कतिपय प्राविधिक सूचनाहरू समेत गैर प्राविधिक तथ्याङ्क संकलकहरूको माध्यमबाट संकलन गरिएको थियो । नगरपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाइको भरपर्दो सूचना प्रणालीको स्थापना भई नसकेकोले नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी पर्याप्त जानकारीहरू उपलब्ध हुन नसक्दा खासस्व योजना निर्माणका क्रममा मौजुदा तथ्यांकहरूको विश्लेषणमा केही कठिनाई उत्पन्न भएको थियो ।

१.५. तयारी विधि र प्रक्रिया

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) योजना तयारीमा तपसिलका चरण र प्रक्रियाहरू अवलम्वन गरिएको थियो ।

१.५.१ खासस्व योजनाको ढांचा, सर्वेक्षण औजार र आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन

नेपाल सरकार, खानेपानी मन्त्रालय,खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागद्वारा प्रस्तावित ढाँचा अनुरुप नै यो खासस्व योजना तयारी गरिएको छ । सो ढाँचामा प्रस्तावित विषयवस्तु तयारीका लागि फिल्ड सर्वेक्षणमा रुजु सूची र प्रश्नावलीहरूका अलावा नेपाल सरकार, खानेपानी मन्त्रालयबाट तयार गरि एको NWASH मोबाइल एप्स विधि अवलम्वन गरी सूचना संकलन गर्न विधि तय गरिएको थियो । फिल्डमा सर्वेक्षणका लागि खटिने टोलीहरूलाई नगरपालिकासंगको समन्वयमा छनोट गरी उनिहरूका लागि NWASH मोबाइल एप्सबाट तथ्याङ्क संकलन गर्ने विधि सम्वन्धी ३ दिने तालिम संचालन गरि एको थियो ।

१.५.२ नगरपालिकास्तरीय अभिमुखिकरण गोष्ठी तथा सहमति निर्माण

ठूली भेरी नगरपालिकामा खासस्व योजना अभिमुखिकरण गोष्ठी मिति २०७६।०८।२४ मा नगर प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, नगरकार्यपालिकाका सदस्यहरू र सरोकारवालाहरूको सहभागितामा आयोजना गरिएको थियो । गोष्ठीमा खानेपानी, सरसफाइ स्वच्छता (खासस्व) योजनाको आवश्यकता र महत्वका विषयमा छलफल भई तयारी प्रक्रियामा सरोकारवालाहरूको भूमिकाका विषयमा छलफल भएको थियो । अन्तमा खासस्व योजना तयारीको प्रक्रियाको अनुगमन तथा समन्वयका लागि कार्य दल समेत गठन गरिएको थियो ।

१.५.३ गणकहरुको छनोट एवं अभिमुखीकरण

यसका अतिरिक्त खानेपानी आयोजना,विद्यालय र स्वास्थ्य संस्था,घरधुरी एवं समुदायस्तरको वास सम्बन्धी विस्तृत सूचना संकलनका लागि नगरपालिकासंगको समन्वयमा प्राविधिक ज्ञान एवं खाने पानी,सरसफाइ र स्वच्छता क्षेत्रमा अनुभव हासिल गरेका १२ जना (१० पुरुष र २ महिला) गणक छनोट गरी मोबाइल एप्सबाट ल्थ्बक्ज तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी २०७६ पौष ३ देखि ६ सम्म चार दिनको अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको थियो । उक्त तीन दिनको अभिमुखीकरण पश्चात् गणकहरुलाई उपरोक्त क्षेत्रका सूचनाहरु संकलनका लागि परिचालन गरिएको थियो ।

१.५.४ तथ्याङ्क संकलन तथा लेखाजोखा

तथ्याङ्क संकलनका लागि तपसिलका कामहरू गरिएको थियो ।

- नगरपालिकामा उपलब्ध सन्दर्भ सामाग्री जस्तै नगरपालिकाको बस्तुगत विवरण २०७५, नगरपालिकाको वार्षिक विकास योजना २०७६, नगरपालिकाको website र युनिसेफ नेपालको सहयोगमा छायाँ नेपाल/डिकेड डोल्पाद्धारा विगतमा संकलन गरेको

सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी तथ्याङ्क र कार्यालयको प्रतिवेदन अध्ययन गरि द्वितिय तथ्याङ्कको रुपमा संकलन गरिएको थियो ।

- NWASH मोबाइल एप्सको माध्यमबाट नगरपालिका क्षेत्रभरिका शत प्रतिशत खाने पानी र सरसफाइसंग सम्वन्धित विद्यमान भौतिक संरचनाहरूको प्राथमिक तथ्याङ्कको श्रोतबाट लेखाजोखा गरिएको थियो ।
- संचालित खानेपानी आयोजनाहरूको दिगोपना लेखाजोखा गरिएको थियो ।
- घरधुरी तहको खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको वर्तमान अवस्थाको सूचनाहरू संकलन गर्ने १० प्रतिशतको अन्तरालमा ९० प्रतिशत Confidence level हुने गरी नमुना संकलन (Random Sampling Method) विधिबाट सूचनाहरू संकलन गर्ने काम भएको थियो ।
- शत प्रतिशत विद्यालयहरू, स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा सार्वजनिक संस्थाहरूका खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी अवस्था र भावी योजनाहरू सम्बन्धमा प्राथमिक श्रोतबाट सूचना संकलन गरियो ।
- समुदायको ठोस तथा तरल फोहोर व्यवस्थापन, मानव दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन गरी श्रोतको पुन:प्रयोग सम्बन्धी समुदाय तहमा छलफल तथा अवलोकन गरी तथ्यहरू संकलन गर्ने कार्य भएको थियो ।
- खानेपानीको पहुँचबाट बञ्चित भएका समुदायको खानेपानीको सम्भावित श्रोतहरू, तिनको वर्तमान अवस्था (क्षमता, गुणस्तर) र भविष्यमा स्तरोन्नति गर्न सकिने अवस्थाको समेत आंकलन गरिएको थियो ।
- अन्य विकास साझेदारहरूको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रमहरूको विवरणहरू संकलन गर्ने काम गरिएको थियो ।

१.५.५ तथ्याङ्क प्रशोधन, विश्लेषण र मस्यौदा तयारी

मोबाइल एप्स, समूहगत छलफल, रुजु सूचीको आधारमा संकलन गरिएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरूलाई IT विज्ञहरूको सहयोगमा प्रशोधन तथा विस्तृत विश्लेषण गरियो । तत्पश्चात् निर्धारित लक्ष्य हाँसिल गर्न हालको विद्यमान अवस्था र पुग्नु पर्ने स्थान बिचको अन्तरको चर्चा गर्दै स्पष्ट नीति, कार्यक्रम, बजेट र साझेदारहरूका बीचको सहकार्यको योजना सहितको नेपाल सरकार, खानेपानी मन्त्रालय,खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागबाट सिफारिस गरिएको ढाँचामा मस्यौदा योजना तयार गर्ने कार्य गरियो ।

१.५.६ खासस्व योजना प्रमाणीकरण गोष्ठी

मस्यौदा योजना तयारी पश्चात वडा र नगरपालिका तहमा छुट्टा छुट्टै योजना तर्जुमा गोष्ठीहरू संचालन गरी प्रस्तावित खानेपानी तथा सरसफाइका दुरदृष्टि, परिलक्ष्य, लक्ष्य, रणनीति, अन्य विकासका साझे दारहरूको संलग्नता, नगरपालिकाको खासस्व कार्यक्रमहरूको बजेट, जलवायु परिवर्तनका असर र अनुकुलन योजना, विपद् व्यवस्थापनका योजना, संस्थागत क्षमताका बारेमा छलफलका अलावा प्राप्त सूचना र तथ्याङ्कहरूको पुष्टिकरण गर्ने कार्य गरियो । छलफल, गोष्ठीबाट प्राप्त सूचना, सुझाव तथा पृष्ठपोषणहरूलाई संलग्न गरेर खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) योजनाको अन्तिम यो जना तयार गरियो ।

१.५.७ खासस्व योजना तयारी तथा सार्वजनिकिकरण

अन्तिम खासस्व योजना नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट कार्यान्वयनको प्रतिबद्धता सहित स्वीकृत गरी आगामी नगरसभाबाट पास गर्ने गरी प्रमाणीकरण र सार्वजनिकिकरण गरियो ।

अध्याय २

ठूली भेरी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण

२.१ भौगोलिक अवस्थिति र बनोट

ठूली भेरी नगरपालिका नेपालको कर्णाली प्रदेश अन्तरगत डोल्पा जिल्लामा पर्दछ । यो नगरपालिका सामुन्द्रिक सतहबाट करिव ३५०० मिटर उचाइमा अवस्थित प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक उत्कृष्टता बोकेको क्षेत्र हो । भौगोगिक अवस्थितिका हिसाबले २८ डिग्री ४८ मिनेट ११ सेकेण्ड उत्तरदेखि २९ डिग्री ७ मिनेट ०३ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांस र ८२ डिग्री ४० मिनेट ४३ सेकेण्ड पूर्वदेखि ८३ डिग्री २ मिनेट ०७ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ। यो नगर पालिकाको अस्थायी केन्द्र डोल्पा जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम दुनैसंग जोडिएको वडा नं ७ जुफालमा अवस्थित छ। यस नगरपालिकाको पूर्वमा काइके नगरपालिका, पश्चिममा त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका, उत्तरमा शे फोक्सुन्डो नगरपालिका र फोक्सुन्डो ताल, दक्षिणमा रुकुम जिल्लाकोसँग सिमाना जोडिएको छ। जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको १८.७२ प्रतिशत भूभाग ओगट्ने यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल ४२१.५६ वर्ग किमी रहेको छ। उच्च पहाडी हिमाली क्षेत्रमा पर्ने भएकोले यहाँको जग्गाको भिरालोपन बढि रहेको छ। यहाँको अधिकांश भू भाग चट्टानयुक्त, कंकड, खैरो माटो,जंगल, खोला नालाले छोपेको छ। समुन्द्र सतहबाट १९०० मिटरदेखि ५००० मिटरसम्म उचाईमा अवस्थित यस नगरपालिका उत्तरबाट दक्षिण तर्फ फैलिएर रहेको छ। यस नगरपालिकाको कम उचाइको भुभाग खेतियोग्य जमिन र प्रचुर मात्रामा स्याउ, ओखर, आरु, नास्पति, दारिम आदि फलफुलको लागि उपयुक्त छ र सल्लो, धुपि, द्यार, डाले घाँस, बैंस आदि जंगलले ढाकेको छ भने बढि उचाइको भु भाग घाँसे मैदान र यार्सागुम्बा लगायत विभिन्न जडिबुटिको लागि उपयुक्त छ।

प्राकृतिक स्रोतका हिसावले सम्पन्न ठूली भेरी नगरपालिकाका केहि वडाका महत्वपूर्ण भूभागहरुलाई फोक्सुण्डो राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रले समेटेको छ। जलस्रोतका दृष्टिले पनि यो नगरपालिका सम्पन्न मानिन्छ। यो नगर पालिका हुदै बग्ने ठूली भेरी नदी, रुपगाड,सुलिगाड,जैरिगाड अनि आँखे खोला, तिप्ला खोला, सालि खोला, लोचा खोला,खोर खोला र पाल्च खोला आदि मुख्य नदि नालामा पर्दछन् भने वालुवा, गिट्टी, ढुङ्गा लगायतका नदीजन्य खनिज र प्रशस्त मात्रामा चरन क्षेत्र रहेका छन्। साविकका ४ वटा गाविसलाई समेटेर पुनर्संरचना गरिएको यस नगरपालिकामा हाल ११ वटा वडा कायम रहेका छन्। हालको वडामा समावेश साविकका गाविस तथा वडाहरुको वडागत क्षेत्रफललाई देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएकोछ।

तालिका नं १ : नगरपालिकाको गठन तथा वडागत क्षेत्रफल

हाल कायम भएका वडाहरु	समावेश भएका साविकका गाविस	साविकका वडाहरु	क्षेत्रफल (वर्ग किमिमा)	प्रतिशत
१	दुनै	६,७	२४.२३	५.७५
२	दुनै	८,९	९२.४४	२१.९३
३	दुनै	१,४ र ५	२७.४७	६.५२
४	दुनै	२,३	३२.४७	७.७०
जम्मा			४२१.५६	१००

हाल कायम भएका वडाहरु	समावेश भएका साविकका गाविस	साविकका वडाहरु	क्षेत्रफल (वर्ग किमिमा)	प्रतिशत
५	माझफाल	१,२,३,४ र ५	१६.६८	३.९६
६	माझफाल	६,७,८ र ९	१०४.१	२४.६९
७	जुफाल	१,२ र ३	८.७१	२.०७
८	जुफाल	४,५ र ६	१६.७९	३.९८
९	जुफाल	७,८ र ९	६.३५	१.५१
१०	रह	१,२,३ र ४	३३.१९	७.८७
११	रह	५,६,७,८ र ९	५९.१३	१४.०३
जम्मा			४२१.५६	१००

श्रोत : ठूली भेरी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण,२०७५

२.२ पहुँच

ठूली भेरी नगरपालिका कर्णाली प्रदेश अन्तरगत डोल्पा जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित रहेको छ । डोल्पा जिल्लामा हाल २ नगरपालिका र ६ नगरपालिका गरी कुल ८ वटा स्थानीय तहमध्ये यो नगरपालिका पनि एक हो । नगरपालिकाको केन्द्र वडा नं ७ स्थित जुफाल बजार र साविकको जुफाल गाविसमा रहेको छ। पूर्ववत् रुपमा नेपालको मध्यपश्चिम विकास क्षेत्रमा पर्ने कर्णाली अञ्चलमा रहेको यो नगरपालिका जिल्लाभित्रको एक मात्र प्रतिनिधि सभा निर्वाचन क्षेत्र अन्तर्गत रहेको छ। छिन्चु,जाजरकोट सडकसंग जोडिएको यो नगरपालिकाको कार्यालय जिल्ला सदरमुकाम दुनै बजारबाट १२ किमिको दुरीमा अवस्थित छ प्रदेश राजधानी सुर्खेतबाट करिब ११७ किमि पश्चिमतिर रहेको छ। सडक निर्माण कार्यले पूर्णता नपाएकाले वैकल्पिक साधनको रुपमा हवाई यातायातको प्रयोग हुदै आइरहेको छ।

२.३ भू-उपयोग तथा वातावरण

उच्च पहाडी तथा हिमाली जिल्ला अन्तरगत रहेको यस क्षेत्रमा धरातलिय स्वरुपका हिसाबले उच्च पहाडी क्षेत्र भित्रको भूभागहरु रहेका छन् । तथापि, होचा तथा अग्ला पहाडी एवम् हिमाली श्रृंखलाको काखमा रहेको केहि समथर भूबनोटका कारण यस नगरपालिकामा विविधतायुक्त धरातलिय अवस्थिति रहेको छ। ठूली भेरी नगरपालिका ४२१.५६ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रमा फैलिएको छ। नगरपालिकाको आधाभन्दा बढी भू-भाग अर्थात् २६४.९ वकिमी बाँझो जमिनले ओगटेको छ। नगरपालिकाको उत्तरी तथा पूर्वी सिमामा ४३.६४ वकिमी वन क्षेत्र,८९.८४ वकिमी क्षेत्र घाँसे भूमी र ९.२४ खेतियोग्य जमिन रहेको छ।

यस नगरपालिकामा माटोको बनावट, खेतियोग्य जमिन, बस्तीयोग्य क्षेत्र आदिको विस्तृत अध्ययनको आधारमा नगर बासीहरूको आर्थिक हैसियत वृद्धि गर्न र वातावरणमा प्रतिकुल असर पर्न नदिन के कस्ता उत्पादनमा प्रणाली तथा नीतिहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ भन्ने विषयमा विस्तृत अध्ययन गरी योजना निर्माण पश्चात कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ। भू-उपयोगको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं २ ठूली भेरी नगरपालिकाको भू-उपयोगको अवस्था

	जमिनको प्रकार	क्षेत्रफल (वर्ग किमि)	प्रतिशत
१	खेती गरिएको जमिन	९.२४	२.१९
२	बाँझो जमिन	२६४.९	६२.८४
३	घाँसे भूमि	८९.८४	२१.३१
४	वन क्षेत्र	४३.६४	१०.३५
५	झाडी बुट्यान	११.९३	२.८३
६	जल क्षेत्र	०.४९	०.१२
७	बलौटे जमिन	१.४६	०.३५
८	ताल पोखरी	०.०१	०.००
९	चट्टान	०.०२	०.००
जम्मा		४२१.५६	१००

श्रोत: ठूली भेरी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५

२.४ जनसांख्यिक विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ बिच जनसांख्यिक सूचकहरूको तुलना गर्दा घरधुरी संख्या, जनसंख्या तथा औषत परिवार आकार बढेको देखिन्छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या १९०३ र जनसंख्या ८३७० एवं औषत परिवारको आकार ४.४ जना प्रति परिवार रहेको छ। नगर पालिकाको वस्तुगत विवरण र घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ अनुसार कूल घरधुरी संख्या १८४० र जनसंख्या ९१८६ रहेको छ। त्यसैगरी, औषत घरधुरी संख्या ५ जना प्रतिपरिवार रहेको छ। यस सम्बन्धी वडागत विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं ३ वडागत घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण

वडा नं	जनगणना २०६८ अनुसार					घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ अनुसार				
	घरधुरी	जनसंख्या			औसत घरधुरी आकार	घरधुरी	जनसंख्या			औसत घरधुरी आकार
		जम्मा	पुरुष	महिला			जम्मा	पुरुष	महिला	
१	६५	३१०	१५३	१५७	४.८	८०	३७६	१९१	१८५	४.७
२	८९	४०४	२००	२०४	४.५	९९	४११	१९५	२१६	४.२
३	४२७	१४२५	७६०	६६५	३.३	३१०	१४३१	६८३	७४८	४.६
जम्मा	१९०३	८३७०	४१९६	४१७४	४.४	१८४०	९१८६	४५४६	४६४०	५

वडा नं	जनगणना २०६८ अनुसार					घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ अनुसार				
	घरधुरी	जनसंख्या			औसत घरधुरी आकार	घरधुरी	जनसंख्या			औसत घरधुरी आकार
		जम्मा	पुरुष	महिला			जम्मा	पुरुष	महिला	
४	९१	४५३	२१४	२३९	५.०	१२२	५९१	२९४	२९७	४.८
५	२४१	१२०४	५८९	६१५	५.०	२३२	१२४५	६१३	६३२	५.४
६	२७८	१३७२	६८५	६८७	४.९	३१७	१६३३	८२१	८१२	५.२
७	२१५	९२६	४५६	४७०	४.३	१८६	९३९	४६१	४७७	५.०
८	१४५	५९८	३०४	२९४	४.१	१५५	८६३	४३०	४३३	५.६
९	१६२	७५५	३४८	४०७	४.७	१४१	७५८	३६१	३९७	५.४
१०	५२	२८१	१५१	१३०	५.४	३६	१८५	१०२	८३	५.१
११	१३८	६४२	३३६	३०६	४.७	१६२	७५४	३९४	३६०	४.७
जम्मा	१९०३	८३७०	४१९६	४१७४	४.४	१८४०	९१८६	४५४६	४६४०	५

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना,२०६८ र नगर वस्तुगत विवरण २०७५

२.५ जात जाति र जनसांख्यिक विवरण

ठूली भेरी नगरपालिकामा जातजातिगत रुपमा ब्राम्हण,क्षेत्री,मगर,कामी, सार्की, दमाई, गुरुङ आदि जातका मानिसहरू वसोवास गरेको देखिन्छ। जातजातिगत आधारमा घरधुरी तथा जनसंख्याको स्थितिलाई हेर्दा कुल १८४० घरधुरीमध्ये सबैभन्दा उच्च ब्राह्मण तथा क्षेत्रीको १४६६ घरधुरी रहेको छ। कुल ९१८६ जनसंख्यामध्ये ७८.२ प्रतिशत जनसंख्या ब्राह्मण/क्षेत्रीको रहेको देखिन्छ। धर्मको आधारमा जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा ९६.२ प्रतिशत जनसंख्या हिन्दु,३.७ प्रतिशत जनसंख्या बौद्ध र ०.०५ प्रतिशत जनसंख्या इसाईको रहेको छ। नगरपालिकाको घरधुरी तथा जनसंख्यालाई जातजातिगत तथा धर्मका आधारमा देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं ४ : जाति र धर्मका आधारमा घरधुरी र जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जातिगत आधारमा घरधुरी संख्या				जातिगत आधारमा जनसंख्या				धर्म अनुसार जनसंख्या (घरधुरी सर्वेक्षण २०७५ अनुसार)			
	पहाडी ब्राह्मण /क्षेत्री	पहाडी आदिवासी /जनजाति	पहाडी दलित	जम्मा	पहाडी ब्राह्मण /क्षेत्री	पहाडी आदिवासी /जनजाति	पहाडी दलित	जम्मा	हिन्दु	वौद्ध	इसाई	जम्मा
१	७३	५	२	८०	३४५	२०	११	३७६	३७६	०	०	३७६
२	२४	०	७५	९९	११८	०	२९३	४११	४११	०	०	४११
३	१८४	५५	७१	३१०	७६३	३५२	३१६	१४३१	१०५३	३७८	०	१४३१
४	११२	७	३	१२२	५१७	५२	२२	५९१	५९१	०	०	५९१
५	२१४	०	१८	२३२	११३३	०	११२	१२४५	१२४५	०	०	१२४५
६	२९१	०	२६	३१७	१४७४	०	१५९	१६३३	१६३३	०	०	१६३३
७	१२१	०	६५	१८६	५३९	०	४००	९३९	९३९	०	०	९३९
८	१४०	०	१५	१५५	७७१	०	९२	८६३	८६३	०	०	८६३
९	१२३	०	१८	१४१	६५५	०	१०३	७५८	७५२	०	६	७५८
१०	३४	०	२	३६	१७२	०	१३	१८५	१८५	०	०	१८५
११	१५०	०	१२	१६२	७०१	०	५३	७५४	७५४	०	०	७५४
जम्मा	१४६६	६७	३०७	१८४०	७१८८	४२४	१५७४	९१८६	९८०२	३७८	६	९१८६
प्रतिशत	७९.७	३.६	१६.७	१००	७८.२	४.६	१७.१	१००	९६.२	३.७	०.०५	१००

श्रोतः ठूली भेरी नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, २०७५

२.६ आर्थिक गतिविधि र पेशा

ठूली भेरी नगरपालिकाको अर्थतन्त्रमा वनपैदावार र प्राकृतिक सम्पदाको बिक्रि वितरणबाट प्राप्त आय र सतह तथा भुमिगत सिंचाइमा आधारित कृषि प्रणालीलाई नै मेरुदण्डको रुपमा लिन सकिन्छ। ठूली भेरी नगर आँफैमा व्यापारिक केन्द्र तथा पर्यटकिय क्षेत्रको रुपमा समेत रहेको छ । कृषि, पशु एवं वनजन्य कच्चा पदार्थको सुलभ उपलब्धता, नगरको सबैजसो वडाहरूमा सडक, बिजुली, पानी लगायतका आधारभूत पूर्वाधारको विकास तथा उद्योग स्थापनाका लागि पर्याप्त समथर जमिन यस नगरपालिकामा रहेको हुँदा नगरमा कृषि, पशु, वन लगायतका उद्योगका साथै शैक्षिक र औषधिय पर्यटन समेतको विकासका सम्भावना रहेको छ। खाद्यान्न, दलहन, तेलहन, सिट्रस (अमिलो जातका फलफूल) को उत्पादन,गाई, भैसी, भेडा, बाख्रा जस्ता पशुजन्य उत्पादन,बेसीका उर्वरशिल भूमि र सिंचित क्षेत्रको विस्तार,वैदेशिक रोजगारी र विप्रेषण,बैंक तथा वित्तीय क्षेत्र र सहकारीको विस्तार ,मन्दिर, नदी र फोक्सुण्डो ताल तथा शे- फोक्सुण्डो राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रको विकास र बिस्तारले पर्यटन क्षेत्रमा थप टेवा पुग्न गइ आर्थिक उपार्जन हुने देखिन्छ। साथै बजार क्षेत्रको विकासले जस्तै दुनै, जुफाल बजार, कालागौंडा,रुपगाड,भित्ति,माझफाल,काग्नी,उपल लो दुनै,रह लगायतका स्थानीय बजारको विस्तारबाट यहाँका बासिन्दाहरुको आर्थिक गतिविधिमा बृद्धि हुने देखिन्छ।

२.७ जनसंख्याको गतिशिलता र बसाइँ सराई

ठूली भेरी नगरपालिकामा आ.व.२०७६/०७७ चैत्र मसान्तसम्म दर्ता भएको व्यक्तिगत घटनाको अवस्थालाई हेदा नगरपालिकाभित्र कुल ४७३ जनाको जन्मदर्ता, ३३ जनाको मृत्यु दर्ता र ५५ जनाको विवाह दर्ता भएको पाइन्छ भने बसाई सराइको सन्दर्भमा १३ जना बसाईसराई गरी अन्यन्त्र गएको पाईन्छ । सम्बन्ध विच्छेदको हकमा अदालती प्रक्रियाबाट अगाडि बढ्नु पर्ने भएकाले नगरपालिकामा सो सम्बन्धी तथ्याङ्क भएको पाइदैन ।

२.८ भौतिक पूर्वाधार

डोल्पा जिल्ला बि.सं.२०७५ सालमा राष्ट्रिय सडक सञ्जालसंग जोडिए पनि आन्तरिक रुपमा जिल्ला भित्र विशेष गरेर यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण भएका सडकहरु दुनै-मोतीपुर-सुँपानी १६ किमि सडक, दुनै-मोतीपुर-जुफाल १२ किमि सडक, दुनै-मोतीपुर-जुफाल-माझफाल २५ किमि सडकमा आन्तरिक रुपमा सवारी साधनहरु गुडिरहेका छन् भने सुर्खेत-जाजरकोट हुदै दुनैसम्म लामो तथा छोटो दूरीका सार्वजनिक यातायात सञ्चालन भएको देखिन्छ। नगर पालिकामा भौतिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा मुख्य गरी ५ वटा वडामा कच्ची सडक निर्माण भइ जिप, ट्याक्टर लगायतका साधनहरू सञ्चालन भइरहेका छन् भने बस्तीहरू जोड्ने सडक पुल,झोलुङ्गे तथा काठे पुल पुलेसा समेत निर्माण भएका छन्। उर्जाको रुपमा दाउरा, एलपि ग्यास, विद्युत, गोवर ग्यास, सोलारको उपयोग प्रचुर मात्रामा भइरहेको छ भने नगरपालिकामा विद्युतको पहुँच करिब ४९.२३ प्रतिशत परिवारमा पुगेको छ। संचारको क्षेत्रमा नेपाल टेलिकम र एनसेल र हेलो नेपालले सेवा प्रदान गरिरहेका छन् भने स्थानीय २ वडा एफएम रेडियो डोल्पा र रेडियो त्रिपुराले संचार क्षेत्रमा सहयोग पुऱ्याइरहेका छन्। डिसहोमबाट स्थानीयले टेलिभिजनको सुबिधा प्रयोग गरिरहेका छन्। यस नगरपालिका क्षेत्रमा कूल १३०८ हेक्टर जमिनमा खेति गरिएको छ भने ५१३.३५ हेक्टर जमिनमा सिंचाई सुविधा पुगे को छ। जिल्ला सदरमुकाम यसै नगरपालिका अन्तरगत रहेकाले सम्पूर्ण सरकारी कार्यालयहरु,अस्पताल,क्याम्पस,३ वटा निजि विद्यालय लगायत सरकारी तर्फका शैक्षिक संस्थाहरूको कूल संख्या २८ रहेको छ। नगरपालिका क्षेत्रमा धार्मिक स्थलका रुपमा मन्दिर र गुम्बाहरु रहेका छन्।

२.९ नगरपालिकामा उपलब्ध अन्य कार्ययोजनाहरू र खासस्व योजनाको सम्वन्ध

ठूली भेरी नगरपालिकाको आन्तरिक विवादका कारण हाल सम्म कुनै पनि आवधिक, रणनीतिक र गुरु योजना निर्माण भइ कार्यान्वयनमा आएका छैनन् तथापि नगरपालिकाले बार्षिक विकास योजना तयार गरेर कार्यान्वयन गर्दै आइरहे को छ र सो बार्षिक विकास योजनामा तयार गरिएको कार्ययोजना र कार्यक्रमहरूलाई पनि यो खासस्व योजनामा समावेश गरी खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्थामा स्तरोन्नति गर्ने लक्ष्य राखिएको छ।

२.१० खासस्व क्षेत्रमा कार्यरत विकासका साभ्फेदारहरू

यस नगरपालिका अन्तर्गत रहेको खानेपानी तथा सरसफाइ शाखा र वडाहरुबाट खानेपानी र सरसफाइको कार्य हुँदै आएको छ भने खानेपानी, सिंचाई तथा उर्जा विकास कार्यालयबाट खानेपानी तथा सरसफाइका कार्यक्रमहरु संचालनमा आइरहेका छन् । जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयबाट स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामूलक क्रियाकलाप लगायत संस्थागत स्तरमा भौतिक सुविधा निर्माण हुँदै आएको छ। त्यसै गरी नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सेडा नेपाल, डोल्पा सर्वाङ्गीण विकास समाज,डिकेड डोल्पा,किर्डाक नेपाल, नगरपालिका खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता संघ र अन्य सरोकारवाला निकायहरु खानेपानी सरसफाइ र पानी सुरक्षा योजना कार्यान्वयनको लागि क्रियाशील रहेका छन् । त्यसै गरी अन्य राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका गैरसरकारी निकायहरुमा युनिसेफ नेपा(ल,छा–याँ नेपाल जस्ता निकायहरुले आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउदै आएका छन् ।

तालिका नं ५ : वास क्षेत्रमा कार्यरत विकासका साभ्फेदारहरु

सरकारी कार्यालयहरु	गैरसरकारी कार्यालयहरु
नगरपालिका, वडा कार्यालयहरु, शिक्षा इकाई र विद्यालयहरु, स्वास्थ्य शाखा र स्वास्थ्य संस्थाहरु, खानेपानी, सिंचाई तथा उर्जा विकास कार्यालय,	यूनीसेफ नेपाल, छायाँ नेपाल, सेडा नेपाल,डोल्पा सर्वाङ्गीण विकास समाज, किडार्क नेपाल, डिकेड डोल्पा सहकारी संस्था, खानेपानी उपभोक्ता समुह, सामुदायिक वन समुह आदि स्थानीय बाल तथा युवा क्लवहरु, महिला तथा आमा समुहहरु

श्रोत : समुह छलफल,२०७६

अध्याय ३

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता स्थिति

३.१ ठूली भेरी नगरपालिकाको खानेपानीको अवस्था

नगर क्षेत्र भित्र हाल सञ्चालनमा रहेका खानेपानी आयोजनाहरुको NWASH एप्स विधि मार्फत सम्पूर्ण खानेपानी आयोजनाहरुको ईन्टेकदेखि धारासम्मको विस्तृत तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो । संकलित तथ्याङ्क मध्ये मुख्य मुख्य तथ्याङ्कहरुलाई यस अध्ययायमा विश्लेषण गरिएको छ ।

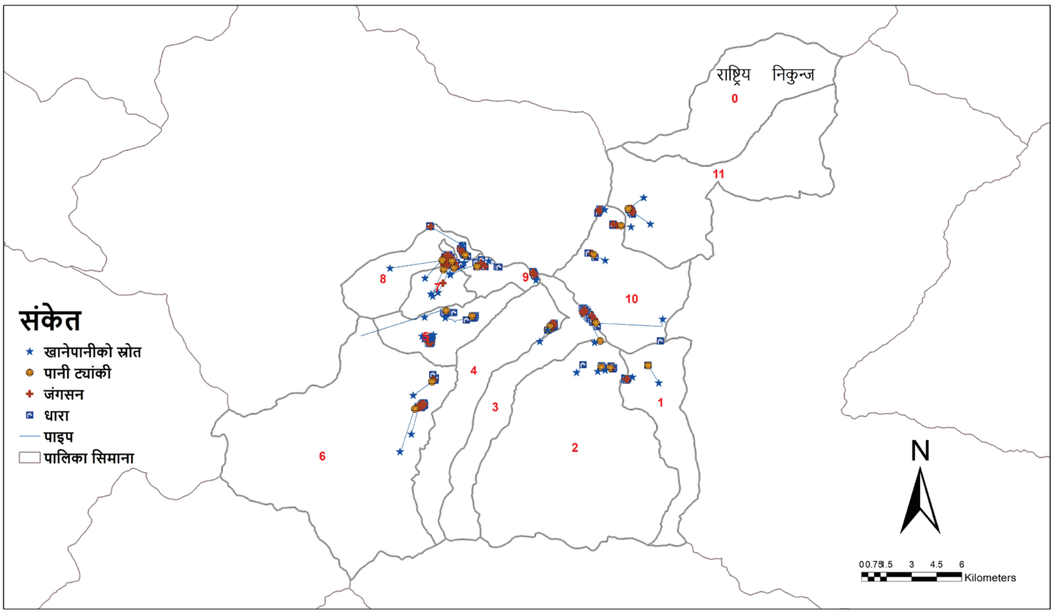

३.१.१ नगरपालिकामा खानेपानीका प्राथमिक श्रोतहरू,सेवा प्राप्त गर्ने घरधुरी र जनसंख्या

ठूली भेरी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता यो जना निर्माणका लागि तथ्याङ्क संकलनको क्रममा गरिएको नमुना घरधुरी सर्वेक्षणमा नगरपालिकाका ११ वटै वडाका कुल २४७ घरधुरीको सर्वेक्षण गर्दा ९४.७ प्रतिशत घरधुरीहरूले पाइप प्रणाली बाट, ५.३ प्रतिशत घरधुरीहरूले अन्य खानेपानीको श्रोतबाट पानी प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ। यसैगरी वडागत रुपमा हेर्ने हो भने वडा नं १ देखि १० सम्मका शत प्रतिशत घरधुरीले पाइप प्रणाली बाट खानेपानी सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ भने वडा नं ११ का ५.३ प्रतिशत घरधुरीहरुले अन्य श्रोतबाट खानेपानी सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ। यसको विस्तृत विवरण तलको तालिका अनुसार रहेको छ।

चित्र नं ३.१ खानेपानीको मुख्य श्रोतहरु

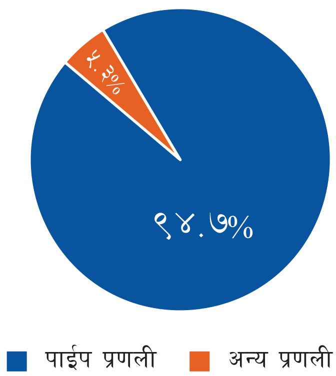

तालिका नं ६ वडागतरुपमा खानेपानी सेवा प्राप्त गर्ने घरधुरी तथा जनसंख्याको विवरण

वडा नं	जम्मा घरधुरी	जम्मा जनसंख्या	पाइप प्रणाली : खानेपानीको धारा		अन्य श्रोत : मूल,कुवा,खोला	
			घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या
१	१०	६०	१०	६०	०	०
२	१८	११९	१८	११९	०	०
३	४१	२११	४१	२११	०	०
४	१२	६७	१२	६७	०	०
५	२९	१४६	२९	१४६	०	०
६	४४	२६५	४४	२६५	०	०
७	१७	७८	१७	७८	०	०
८	३५	१८२	३५	१८२	०	०
९	९	५४	९	५४	०	०
१०	१६	९३	१६	९३	०	०
११	१६	९२	३	१८	१३	७४
जम्मा	२४७	१३६७	२३४	१२९३	१३	७४
प्रतिशत	१००	१००	९४.७	९४.६	५.३	५.४

श्रोत : NWASH ,घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ र खानेपानी योजना सर्वेक्षण २०७६

३.१.२ खानेपानीको पर्याप्तता

ठूली भेरी नगरपालिकाका ११ वटै वडाको नमुना घरधुरी सर्वेक्षणमा पानीको पर्याप्तताको सर्वेक्षण गर्दा सबै कामका लागि पानी पुग्छ भन्ने घरधुर ९.६ प्रतिशत, पिउन, भान्सा तथा सरसफाइ गर्न पुग्छ भन्ने २९.१ प्रतिशत घरधुरी,पानी पिउन र भान्साको कामका लागि मात्र पुग्छ भन्ने घरधुरी १७.४ प्रतिशत, पिउनलाई मात्र पुग्छ भन्ने घरधुरी ८.५ प्रतिशत र १५.४ प्रतिशत घरधुरीलाई पानी नपुगेको देखिन्छ ।

चित्र नं. ३.२ पानीको पर्याप्तताको अवस्था

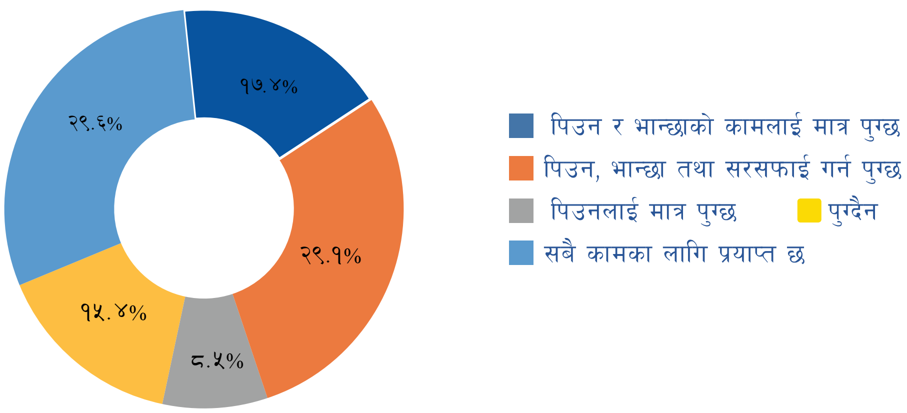

श्रोत : NWASH, घरधुरी सर्वेक्षण २०७६

३.१.३ नगरपालिकामा सुरक्षित खानेपानीको स्तर

नेपाल खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता क्षेत्र विकास योजना (२०७४-२०८७) का आधारमा खानेपानी सेवाको स्तर वर्गिकरण गर्दा २१.५ प्रतिशत घरपविारले सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थापन गरिएको खानेपानी प्राप्त गरेको,७३.३ प्रतिशत घरधुरीले आधारभूत खानेपानी सेवा प्राप्त गरेको र ५.३ प्रतिशत घरधुरीले सीमित खानेपानी सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ। विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं ७ : खानेपानीको स्तर (दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा)

खानेपानीको स्तर	सुरक्षित व्यवस्थित सेवा	आधारभूत सेवा	सीमित सेवा	सेवा छैन
प्रतिशत	२१.५	७३.३	५.३	०
घरधुरी	५५०	१८३६	१६१	०
जनसंख्या				

श्रोत : NWASH, घरधुरी सर्वेक्षण २०७६

खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रगत विकास योजना अनुरुप खानेपानी सेवाको स्तरलाई निम्न बमोजिम बर्गिकरण गरेको पाइन्छ। जसलाई तलको तालिकामा स्पष्टरुपमा उल्लेख गरिएको छ।

खानेपानी सेवाको परिभाषा तथा सूचकहरु

सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थापन गरिएको खानेपानी (Safely Managed) आधारभूत खानेपानी श्रोत जुन घर परिसर भित्र जतिवेला पनि उपलब्ध छ र दिसाजन्य तथा अन्य प्रमुख रासायनिक प्रदुषणवाट (जस्तै ब्चकभलष्अ) मुक्त छ।

आधारभूत खानेपानी सेवा (Basic Service): सुधारिएको खानेपानीको श्रोत, पानी संकलन समय ३० मिनेट भन्दा कम लाग्ने।

सिमित खानेपानी सेवा (Limited Service): खानेपानीका असुरक्षित श्रोत र पानी संकलन समय ३० मिनेट भन्दा वढि लाग्ने।

असुरक्षित खानेपानी सेवा (Unsafe Service/ No Service):सतही पानीको श्रोत

श्रोतः Joint Monitoring Program

तालिका नं ८ : खानेपानी सेवा स्तरको वर्गिकरण

परिमितिहरु		सेवाको स्तर			
		निम्न	आधारभूत	मध्यम	उच्च
आवश्यकता	परिमाण (एल पि सि डी)	२५-४५	४५-६५	६५-१००	१००-१५०
	स्वच्छता	नभएको	सबै आधारभूत व्यक्तिगत र खाद्य स्वच्छता संभव,कपडा धुन नुहाउन अपुग	सबै आधारभूत व्यक्तिगत र खाद्य स्वच्छता सुनिश्चित, कपडा धुन र नुहाउन पनि सुनिश्चित	सबै स्वच्छताका आवश्यकताहरु पुरा हुने
गुणस्तर		पिउन योग्य	राष्ट्रिय गुणस्तर मानक (ग्रामीण मापदण्ड) पुरा गर्छ	राष्ट्रिय गुणस्तर मानक पुरा गर्छ	राष्ट्रिय गुणस्तर मानक पुरा गर्छ
शुलभ पहुँच		२५५ भन्दा कम उपभोक्ताले निजि धारा जडान गरे को	२५५ भन्दा बढि उपभोक्ताले निजि धारा जडान गरेको	१००५ उपभो क्ताले निजि धारा जडान गरे को	१००५उपभोक्ताले निजि धारा जडान गरेको
विश्वसनियता	वितरण अवधि घण्टा रदिन		८ घण्टा (अधिक माग समयमा)	१२ घण्टा दिनको समयमा	२४ घण्टा
	निरन्तरता		एक महिनामा एक पटकसम्म सेवा अवरुद्ध	तिन महिनामा एक पटकसम्म सेवा अवरुद्ध	बाह्र महिनामा एक पटकसम्म सेवा अवरुद्ध
लचकता			अवरुद्ध सेवा २ दिन भित्र सुचारु हुने	अवरुद्ध सेवा १ दिन भित्र सुचारु	अवरुद्ध सेवा १ दिन भित्र सुचारु
अधिक माग धान्ने क्षमता				अचानक १०५ अधिक माग धान्ने	अचानक १०५ अधिक माग धान्ने
सेवा सन्तुष्टि स्तर		नगरेको	नगरेको	७५५	९०५

३.१.४ खानेपानी आयोजनाका प्रकार र नियमितताको अवस्था

ठूली भेरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र हाल सञ्चालनमा रहेका कुल ३६ वटा खानेपानी आयोजनाहरु मध्ये सम्पूर्ण आयोजनाहरु ग्राभिटी सिस्टम अन्तरगत सञ्चालनमा रहेका र उक्त आयोजनाहरुको श्रोतमा ३६ वटै खानेपानी आयोजनाको श्रोत ४० वटा मुल रहेको देखिन्छ । पानीको बहावको आधारमा विश्लेषण गर्दा ३६ वटै खानेपानी आयोजनाहरुमा पानी वर्ष भरी प्रवाह भएको देखिन्छ । श्रोत संरक्षणका हिसावले २ वटा खानेपानी आयोजनाको श्रोत सबै किसिमले संरक्षित रहेको र बाँकी आयोजनाहरुमा

श्रोतको संरक्षण नगरेको देखिन्छ। खानेपानी आयोजना,श्रोतको प्रकार र नियमितताको अवस्थालाई विस्तृत रुपमा तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र नं ३.३: खानेपानी आयोजनाका प्रकार र नियमितताको अवस्था

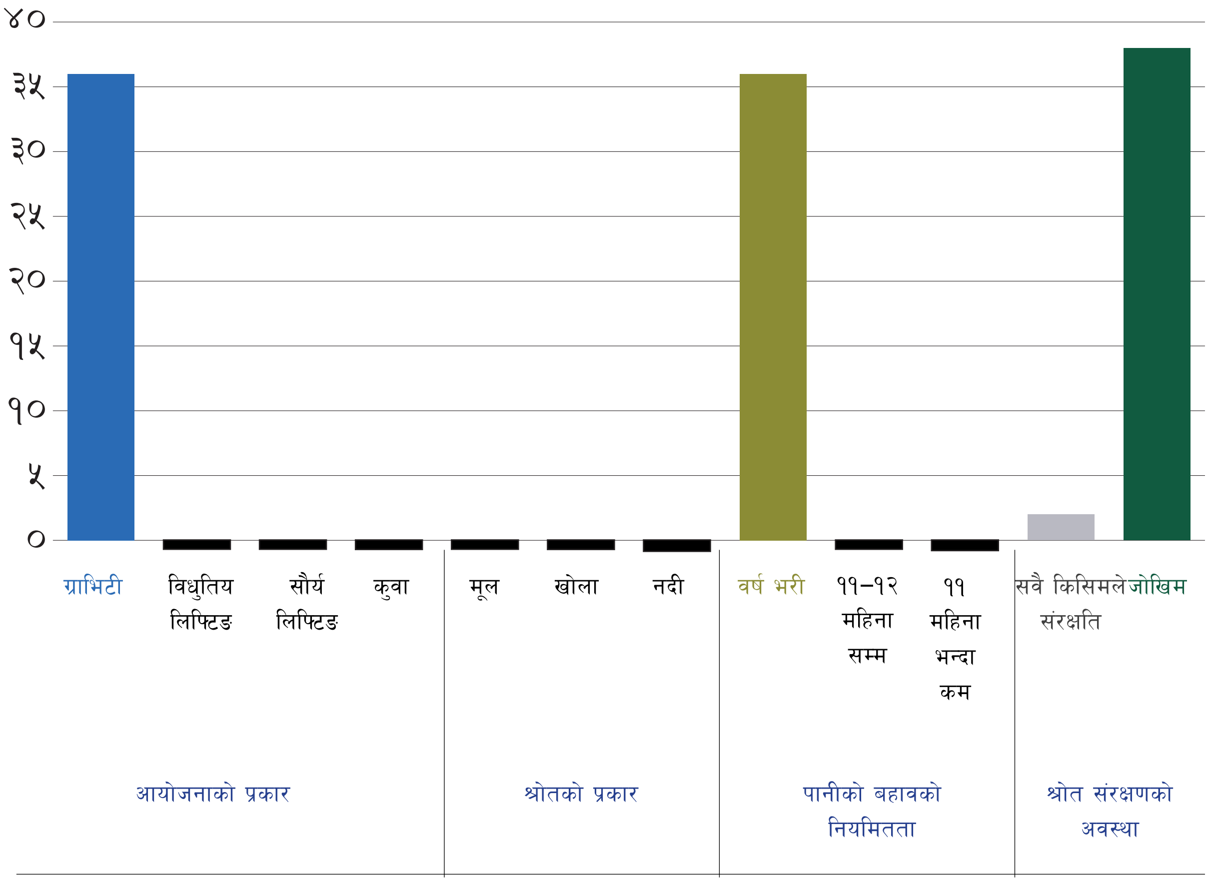

श्रोत : NWASH ,घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ र खानेपानी योजना सर्वेक्षण २०७६

तालिका नं ९ : खानेपानी आयोजनाका प्रकार र नियमितताको विवरण

वडा नं	हाल संचा(लनमा रहेका खा.पा. योजना संख्या	आयोजनाको प्रकार			श्रोतको प्रकार				पानीको बहावको नियमितता			श्रोत संरक्षणको अवस्था	
		ग्राभिटी	विद्युतिय लिफ्टिङ	सौर्य लिफ्टिङ	कुवा	मूल	खोला	नदी	वर्षभरी	११-१२ महिना	११ महिना भन्दा कम	सबै किसिमले संरक्षित	जोखिममा
१	२	२	०	०	०	२	०	०	२	०	०	०	२
२	२	२	०	०	०	२	०	०	२	०	०	०	२
३	४	४	०	०	०	५	०	०	५	०	०	०	५
४	३	३	०	०	०	३	०	०	३	०	०	१	२
५	६	६	०	०	०	८	०	०	८	०	०	१	७
६	४	४	०	०	०	४	०	०	४	०	०	०	४
७	६	६	०	०	०	७	०	०	६	०	०	०	७
८	१	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१
९	३	३	०	०	०	३	०	०	२	०	०	०	३
१०	२	२	०	०	०	२	०	०	१	०	०	०	२
११	३	३	०	०	०	३	०	०	३	०	०	०	३
जम्मा	३६	३६	०	०	०	४०	०	०	३६	०	०	२	३८

श्रोत : NWASH, घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ र खानेपानी योजना सर्वेक्षण २०७६

३.१.५ वडागत रुपमा खानेपानी आयोजनाको संख्या र लाभान्वित घरधुरी

ठूली भेरी नगरपालिकामा हाल अस्तित्वमा रहेका तथा सञ्चालनमा आएका कुल ३६ वटा खानेपानी आयोजनाहरु मध्ये सबैभन्दा बढी ६ वटा खानेपानी आयोजनाहरु वडा नं ५ र ७ मा तथा सबैभन्दा कम अर्थात् १ वटा आयोजना वडा नं १ मा रहेको पाइन्छ। उक्त आयोजनाहरुबाट लाभान्वित घरधुरीमा नीजि धाराको पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी ८१० र सार्वजनिक धाराको पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी १७१३ रहेका छन्। त्यसै गरी संस्थागत धाराको पानीको पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी ३३ रहेका छन्। यस नगर पालिकामा ११ वटा खा.पा.आयोजनाहरु निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका र योजना सम्पन्न पश्चात् ११९२ घरधुरी लाभान्वित हुने देखिन्छन्। यसै गरी २४४ घरधुरीमा हालसम्म खानेपानीको पहुँच पुग्न सकेको छैन। बाँकी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

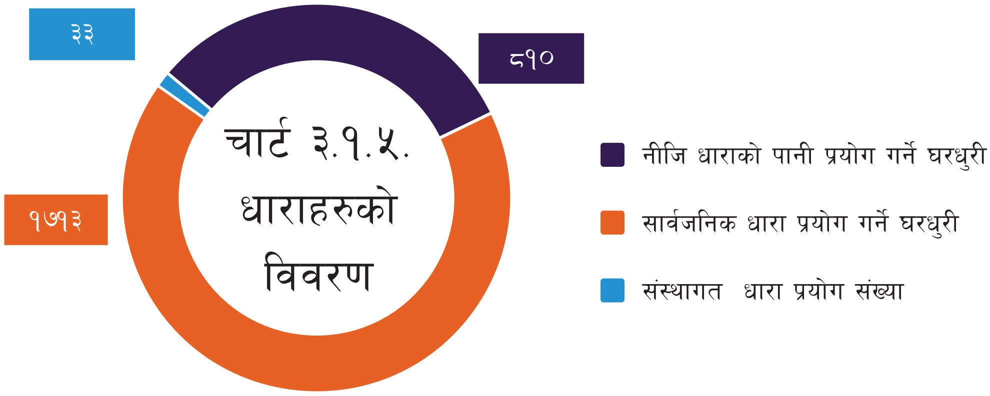

श्रोत : NWASH ,घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ र खानेपानी आयोजना सर्वेक्षण २०७६

तालिका नं १० : वडागत रुपमा खानेपानी आयोजनाको संख्या र लाभान्वित घरधुरीको विवरण

वडा नं	जम्मा घरधुरी	खानेपानी आयोजनाको संख्या	लाभान्वित घरधुरीको संख्या				निर्माणाधिन खाने पानी आयोजनाको अवस्था		कैफियत
			नीजि धाराको पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी	सार्वजनिक धारा प्रयोग गर्ने घरधुरी	संस्थागत धारा प्रयोग संख्या	जम्मा घरधुरी	खानेपानी आयोजनाको संख्या	लाभान्वित घरधुरीको संख्या	
१	१०६	२	०	१०६	०	१०६	०	०	
२	१४२	२	०	१४२	०	१४२	०	०	
३	५७५	४	३५७	१९८	२०	५७५	०	०	
४	१८०	३	५८	१२२	०	१८०	०	०	
५	४६५	६	२४०	२१८	७	४६५	०	०	
६	३८२	४	१२०	२५७	५	३८२	०	०	
७	२७०	६	२२	२४८	०	२७०	०	०	
८	८५	१	१	८४	०	८५	०	०	
९	४२	३	१	४०	१	४२	०	०	
१०	७४	२	०	७४	०	७४	०	०	
११	२३५	३	११	२२४	०	२३५	१	१६२	
जम्मा	२५५६	३६	८१०	१७१३	३३	२५५६	१	१६२	

श्रोत : NWASH ,घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ र खानेपानी योजना सर्वेक्षण २०७६

३.१.६ योजनाको आयुको आधारमा खानेपानी आयोजनाको संख्या

नगर क्षेत्रमा विगतदेखि हालसम्म निर्माण भएका ३६ वटा खानेपानी आयोजना मध्ये ३६ वटै खानेपानी आयोजनाहरु हालसम्म सञ्चालनमा आएका र अस्तित्वमा रहेका देखिन्छन् । जसमध्ये १२ वटा आयोजना ० देखि ५ वर्ष सम्म, ६ वटा आयोजनाहरु ६ देखि १० वर्ष सम्म,८ वटा आयोजनाहरु ११ देखि १५ वर्ष सम्म,५ वटा आयोजनाहरु १६ देखि २० वर्ष सम्म र बाँकी ५ वटा आयोजनाहरु २० वर्षभन्दा माथि दिगो रुपमा सञ्चालन हुदै आइरहेका छन् । विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं ११ : योजनाको आयुको आधारमा वडागत रुपमा खानेपानी आयोजनाको संख्या र लाभान्वित घरधुरीको विवरण

वडा नं.	खानेपानी आयोजनाको कुल संख्या	कुल लाभान्वित घरधुरी	०-५ वर्ष		६-१० वर्ष		११-१५ वर्ष		१६-२० वर्ष		२० वर्षभन्दा माथि	
			आयोजनाको संख्या	लाभान्वित घरधुरी	आयोजनाको संख्या	लाभान्वित घरधुरी	आयोजनाको संख्या	लाभान्वित घरधुरी	आयोजनाको संख्या	लाभान्वित घरधुरी	आयोजनाको संख्या	लाभान्वित घरधुरी
१	२	१०६	०	०	१	११	०	०	१	९५	०	०
२	२	१४२	१	४५	०	०	१	९७	०	०	०	०
३	४	५७५	१	३३	२	८०	०	०	१	४६२	०	०
४	३	१८०	१	७९	०	०	०	०	१	१	१	१००
५	६	४६५	३	३८०	०	०	३	८५	०	०	०	०
६	४	३८२	३	३५८	०	०	१	२४	०	०	०	०
७	६	२७०	१	२८	१	९	२	१०८	०	०	२	१२५
८	१	८५	१	८५	०	०	०	०	०	०	०	०
९	३	४२	०	०	०	०	१	११	१	०	१	३१
१०	२	७४	१	३८	१	३६	०	०	०	०	०	०
११	३	२३५	०	०	१	५१	०	०	१	१२	१	१७२
जम्मा	३६	२५५६	१२	१०४६	६	१८७	८	३२५	५	५७०	५	४२८

३.१.७ मौजुदा खानेपानी प्रणालीहरूको कार्यक्षमता तथा सुचारुपन (Functionality status)

ठूली भेरी नगरपालिका क्षेत्र भित्र संचालनमा रहेका कुल ३६ वटा खानेपानी आयोजनाहरूको सूचारुपनाको अवस्थाको विश्लेषण ल्छ्क्ज :क्ष्क वाट प्राप्त तथ्यांक विश्लेषणका आधारमा गरिएको छ । तालिकामा दिइएको सुचारुपनको अवस्था हेर्दा २ वटा खानेपानी आयोजना राम्रोसंग सञ्चालित छन् भने २१ वटा खानेपानी आयोजना सामान्य मर्मत गर्नुपर्ने, ३ वटा खानेपानी योजना बृहत् मर्मत गर्नुपर्ने , २ वटा खानेपानी आयोजना पुननिर्माण गर्नुपर्ने र बांकी ६ वटा आयोजनाहरू पुनर्स्थापना गर्नुपर्ने अवस्थामा रहेका छन् ।

चित्र नं ३.४ खानेपानी आयोजनाहरूको सुचारुपनको अवस्था

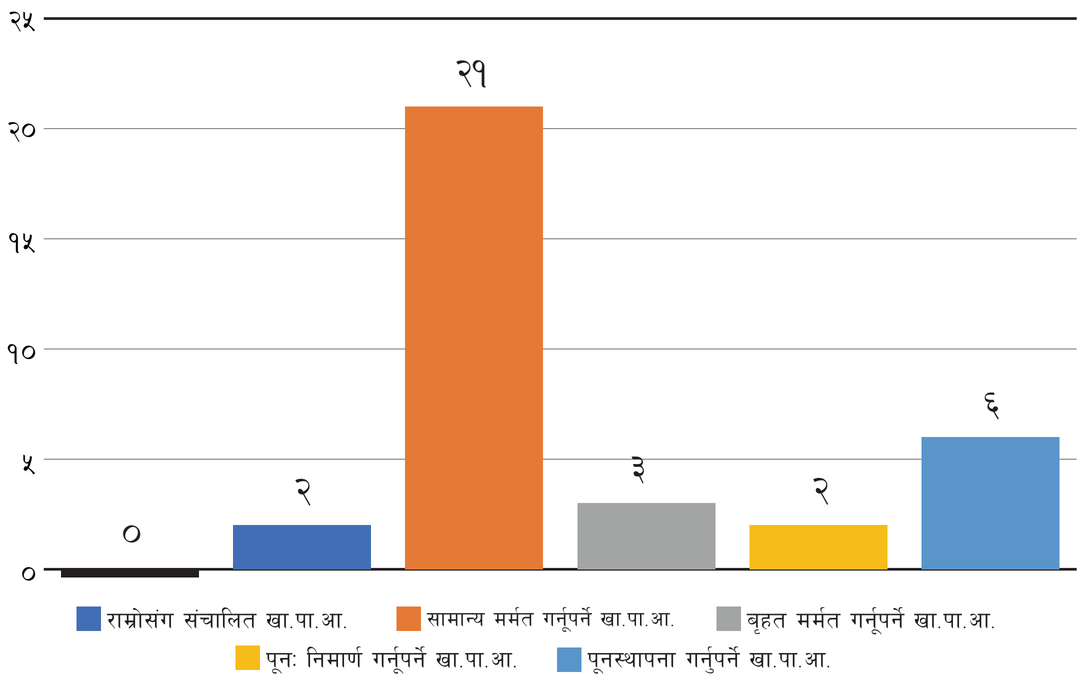

३.१.८ खानेपानी आयोजनाहरूको ईन्टेक लगायत अन्य भौतिक संरचनाको अवस्थाः

ठूली भेरी नगरपालिकामा कुल ३६ वटा खानेपानी आयोजनामा ४० वटा इन्टेक निर्माण भएको र उक्त निर्माण भएका इन्टेक मध्ये १३ वटा राम्रोसंग सञ्चालन अवस्थामा रहेका, ७ वटा इन्टेकको सामान्य मर्मत सुधार गर्नुपर्ने, १७ वटा इन्टेकको बृहत् मर्मत सुधार गर्नुपर्ने र बाँकी ३ वटा इन्टेकमा पुन निर्माणको आवश्यकता छ । यसै गरी ३६ वटा खानेपानी आयोजनामा २४ वटा मात्र आर.भी.टी. निर्माण भएकोमा १६ वटा आर.भी.टी.राम्रोसंग संचालन अवस्थामा रहेका,१ वटा आर.भी.टी.सामान्य मर्मत सुधार गर्नुपर्ने,५ वटा आर.भी.टी. बृहत् मर्मत सुधार गर्नुपर्ने र बाँकी २ वटा आर.भी.टी.मा पुन निर्माणको आवश्यकता रहेको देखिन्छ । यसै गरी कुल ९८७ किमि पाइपलाइन मध्ये ६३२ किमि पाइप लाइन राम्रोसंग संचालन अवस्थामा रहेको, ३० किमि पाइपलाइनमा सामान्य मर्मत सुधार गर्नुपर्ने र ३१७ किमि पाइपलाइन बृहत् मर्मत सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। ३६ वटा खानेपानी आयोजनामा कुल ६३७ वटा धारा निर्माण भइ हाल १५९ वटा धारा राम्रोसंग सञ्चालनमा रहेका, १११ वटा धारामा सामान्य मर्मत सुधार गर्नुपर्ने,२८८ वटा धारामा बृहत् मर्मत सुधारको आवश्यकता छ भने ७९ वटा धार ाको पुनर्निमार्ण गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण अनुसुचि २ मा राखिएको छ ।

तालिका नं १२ : खानेपानी आयोजनाहरूको ईन्टेक लगायत अन्य भौतिक संरचनाको अवस्थाको विवरण

विवरण	इकाई	संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधारको आवश्यकता	बृहत् मर्मत सुधारको आवश्यकता	पुनर्निर्माणको आवश्यकता
ईन्टेकको अवस्था	वटा	४०	१३	७	१७	३
आर.भी.टी.को अवस्था	वटा	२४	१६	१	५	२
पाईपलाइनको अवस्था	कि.मि	९८७	६३२	३०	३१७	०
धाराको अवस्था	वटा	६३७	१५९	१११	२८८	७९

श्रोत : NWASH, खा.पा.आ. सर्वेक्षण २०७६

३.१.९ खानेपानी आयोजनाहरूको संचालन तथा मर्मत सम्भारको अवस्थाः

ठूली भेरी नगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका कुल ३६ वटा खा.पा. आयोजना मध्ये १० वटा खा.पा. आयोजनामा सक्रिय उपभोक्ता समिति भएका,२३ वटा खानेपानी आयोजना जलश्रोत समितिमा दर्ता भएका, १३ वटा खानेपानी आयोजनामा मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको व्यवस्था भएको, ४ वटा मात्र खा.पा.आयोजनामा पानी महशुलको व्यवस्था भएको, ११ वटा खा.पा.आयोजनामा मर्मत सम्भार औजार को व्यवस्था भएको र ११ वटा खा.पा.आयोजनामा संचालन तथा मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था छ ।

चित्र नं ३.५ खानेपानी आयोजनाहरूको संचालन तथा मर्मत सम्भारको अवस्थाः

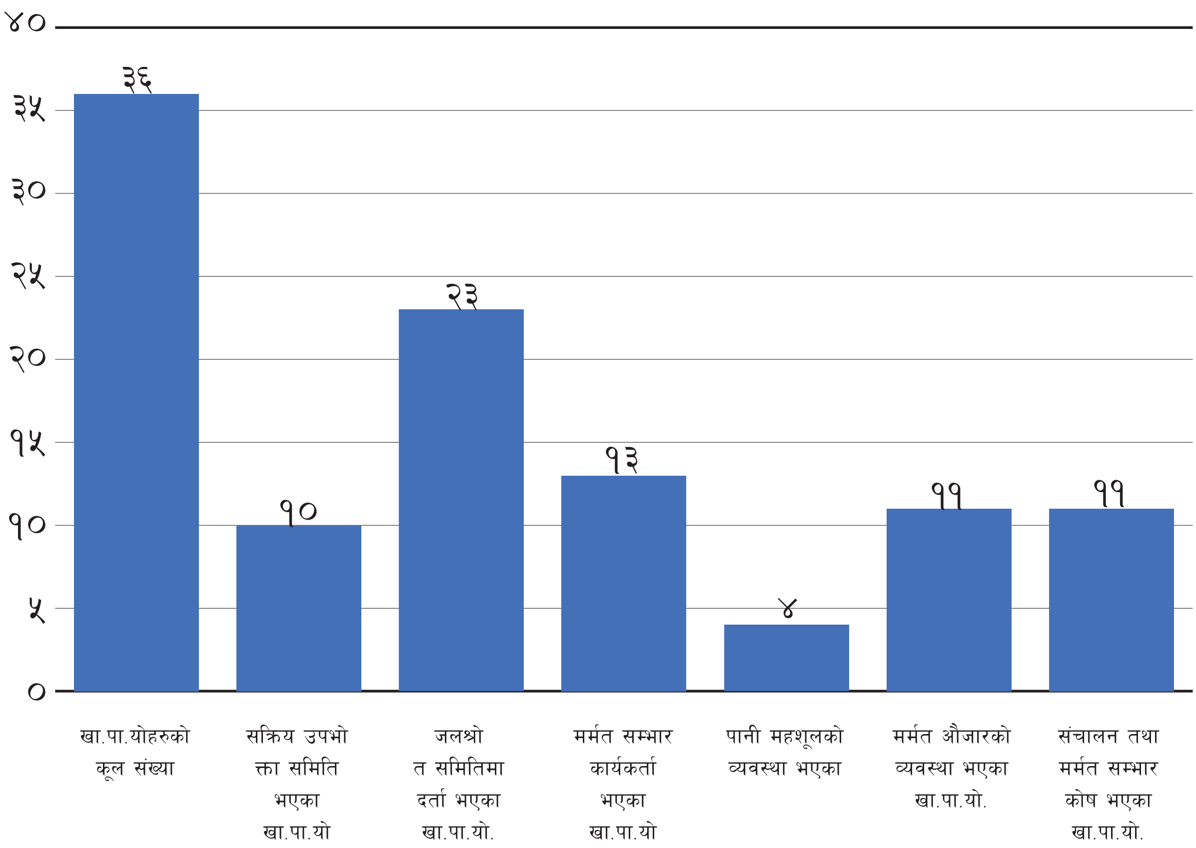

३.१.१० खानेपानी प्रणालीहरूको दिगोपना (Sustainability status)

ठूली भेरी नगरपालिकाभित्र संचालनमा आएका ३६ वटा खानेपानी आयोजनाहरूको संस्थागत दिगोपना अध्ययन गरिएको थियो । जस मध्ये १३ वटा खानेपानी आयोजनाहरू कम जोखिम वा जोखिममा छैनन्, ३ वटा खानेपानी आयोजनाहरु केहि जोखिममा छन् भने बाँकी २० वटा खानेपानी आयोजनाहरुमा बढी जोखिममा रहेका छन् ।

प्राप्ताकंका आधारमा योजनाहरूको दिगोपनाको वर्गिकरण

- ७० भन्दा बढि: कम जोखिम वा जोखिममा छैनन्
- ६० देखि ७०: केहि जोखिम
- ६० भन्दा कम: बढि जोखिम

तालिका नं १३ : खानेपानी आयोजनाहरूको दिगोपनाको अवस्था:

वडा नं.	खा.पा. आ.हरुको कुल संख्या	सूचारुपनामा जोखिम नभएका/कम जोखिम भएका आयोजनाहरुको संख्या (अंक ७० भन्दा बढी)	केहि जोखिम भएका आयोजनाहरुको संख्या (अंक ६०-७०)	उच्च जोखिम भएका आयोजनाहरुको संख्या (अंक ६० भन्दा कम)	कैफियत
१	२	०	०	२	
२	२	२	०	०	
३	४	२	०	२	
४	३	३	०	०	
५	६	३	१	२	
६	४	२	१	१	
७	६	०	१	५	
८	१	०	०	१	
९	३	०	०	३	
१०	२	१	०	१	
११	३	०	०	३	
जम्मा	३६	१३	३	२०	

श्रोत : NWASH,खा.पा.आ. सर्वेक्षण २०७६

३.१.११ निर्माणाधिन खानेपानी प्रणालीहरू

ठूली भेरी नगरपालिकामा खानेपानी,सरसफाइ तथा उर्जा विकास कार्यालय, नगरपालिका तथा अन्य निकायहरुबाट निर्माण गरिने १ वटा खानेपानी तथा सरसफाइ योजना निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ । उक्त योजनाको उपभोक्ता समित दर्ता,सिभिल कार्य सम्पन भएको र ईन्टेक र रिजर्भ्वाएर ट्याङ्क निर्माणाधिन रहेको योजनामा बाँकि अन्य संरचनाहरू क्रमागत रुपमा निर्माण हुने बताइन्छ ।

तालिका नं १४ निर्माणाधिन खानेपानी प्रणालीहरूको विवरण

क सं	खानेपानी यो जनाको नाम	लाभान्वित क्षेत्र	प्रकार	वडा नं	लाभान्वित			
					घर	पुरुष	महिला	जम्मा
१	खर्कखानेपानी निर्माण योजना	रह	ग्राभिटी पाईप प्रणाली	११	१६२	३९४	३६०	७५४
जम्मा					१६२	३९४	३६०	७५४

३.१.१२ खानेपानीको गुणस्तर

ठूली भेरी नगरपालिकाका ११ वटै वडामा नमूना सर्वेक्षणको क्रममा खानेपानी पिउन योग्य छ छैन भनी गरिएको सर्वेक्षणमा ८ प्रतिशत घरधुरीले पिउन योग्य छ ,८ प्रतिशत घरधुरीले पिउन योग्य छैन र ८४ प्रतिशत परिवारले थाहा छैन भन्ने जवाफ दिएका थिए । तर खानेपानी पिउन भन्दा पहिले शुद्धीकरण गरिन्छ कि गरिदैन भनि गरिएको धारणा सर्वेक्षणमा ३४ प्रतिशत घरधुरीले पानी शुद्धीकरण गरी प्रयोग गर्ने गरेको, ६६ प्रतिशत घरधुरीले कहिलेकांहि मात्र शुद्धीकरण गरेर प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ ।

चित्र नं ३.६ खानेपानी पिउन योग्य छ छैन, पानीको शुद्धिकरण गर्ने घरपरिवार

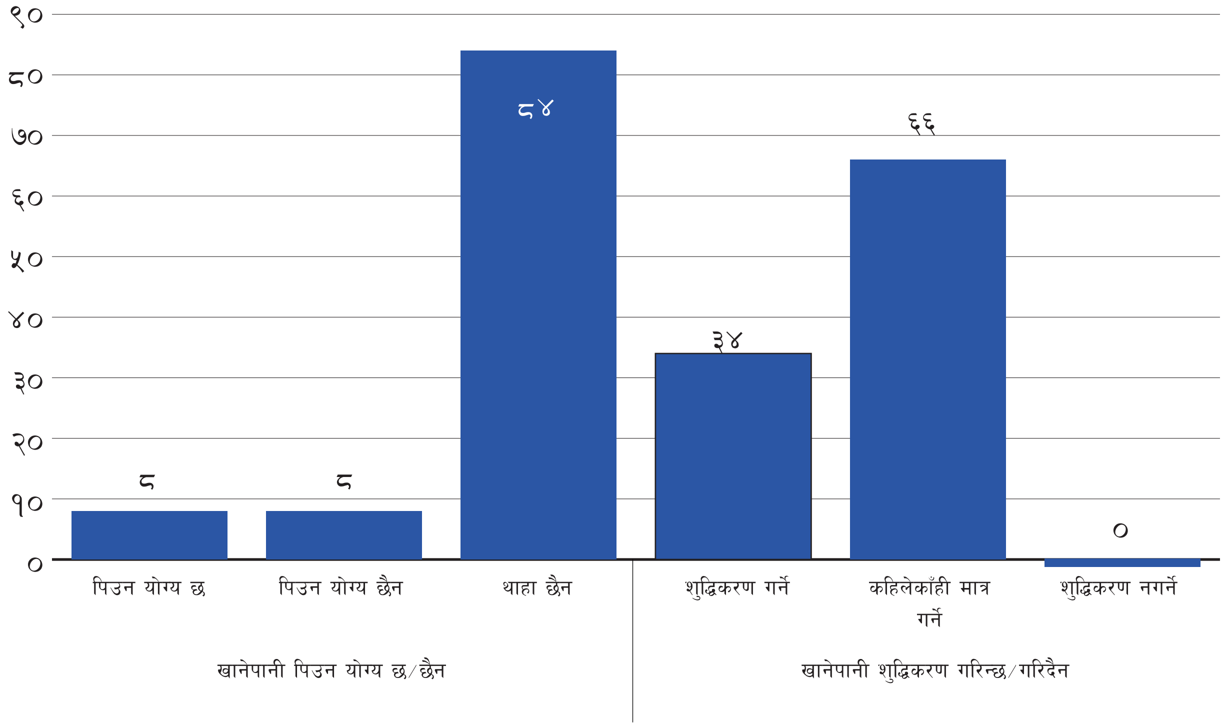

श्रोत : NWASH, खा.पा.आ.सर्वेक्षण २०७६

३.१.१३ हाल सम्म खानेपानी पहुँच नपुगेका बस्तीहरुको विवरण

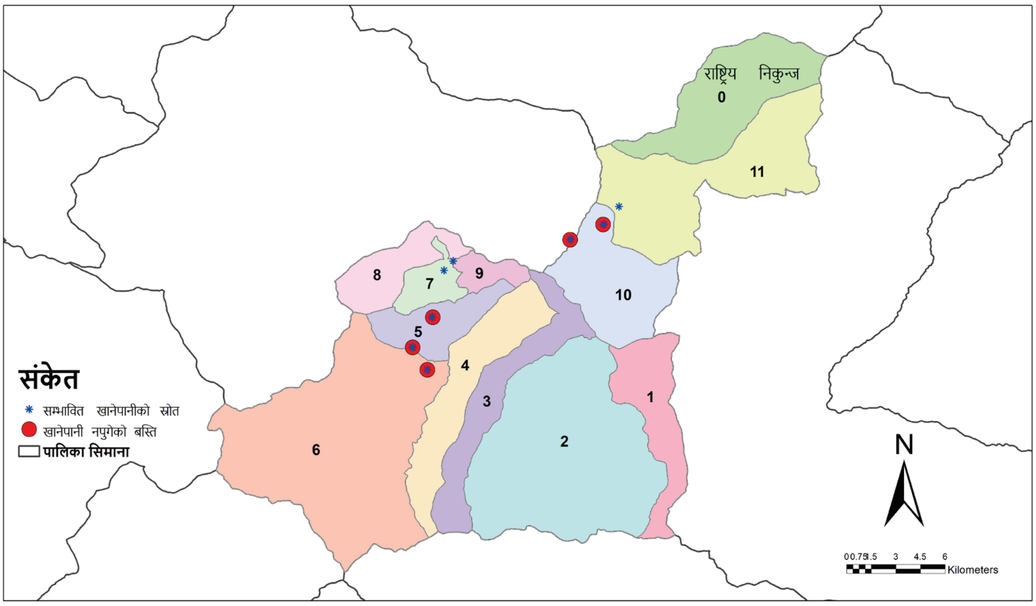

ठूली भेरी नगरपालिकाका ११ वटा वडामा कुल ३९ वटा बस्ती रहेको र उक्त बस्ती मध्ये ३४ वटा बस्तीमा पाइप प्रणालीद्वारा खानेपानीको पहुँच पुगेको देखिन्छ भने बाँकी ५ वटा बस्तीका ९६ घरधुरीमा हालसम्म खानेपानीको पहुँच पुग्न सकेको छैन । जसमा २० घरधुरी दलित, ७६ घरधुरी ब्राहमण र क्षेत्री जातिको रहेका छन् । विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं १५ : खानेपानीको पहुँच नपुगेका बस्ती र घरधुरीको विवरण

सि.न.	बस्तीको नाम	जम्मा घरधुरीहरु	दलित घरधुरी	जनजाति घरधुरी	ब्राम्हण /क्षेत्री घरधुरी	कैफियत
१	फुड़ील्ला,माझफाल	६	०	०	६	
२	कागनी	४५	२	०	४३	
३	फुनाल्डा	३८	१८	०	२०	
४	खोली	३	०	०	३	
५	खाडुल्ला	४	०	०	४	
जम्मा		९६	२०	०	७६	

श्रोत : खा.पा.आ. नमुना सर्वेक्षण,२०७६

३.२ शैक्षिक संस्थाहरुको खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता अवस्था

ठूली भेरी नगरपालिका अन्तरगत २६ वटा सामुदायिक र २ वटा संस्थागत गरी कुल २८ वटा विद्यालय मध्ये सबै भन्दा बढी वडा नं ९ मा ५ वटा विद्यालय र सबैभन्दा कम वडा नं १,१० र ११ मा १/१ वटा विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन् । विद्यालयको संख्या र अवस्थिति तलको नक्शाबाट पनि स्पष्ट पार्न खोजिएको छ ।

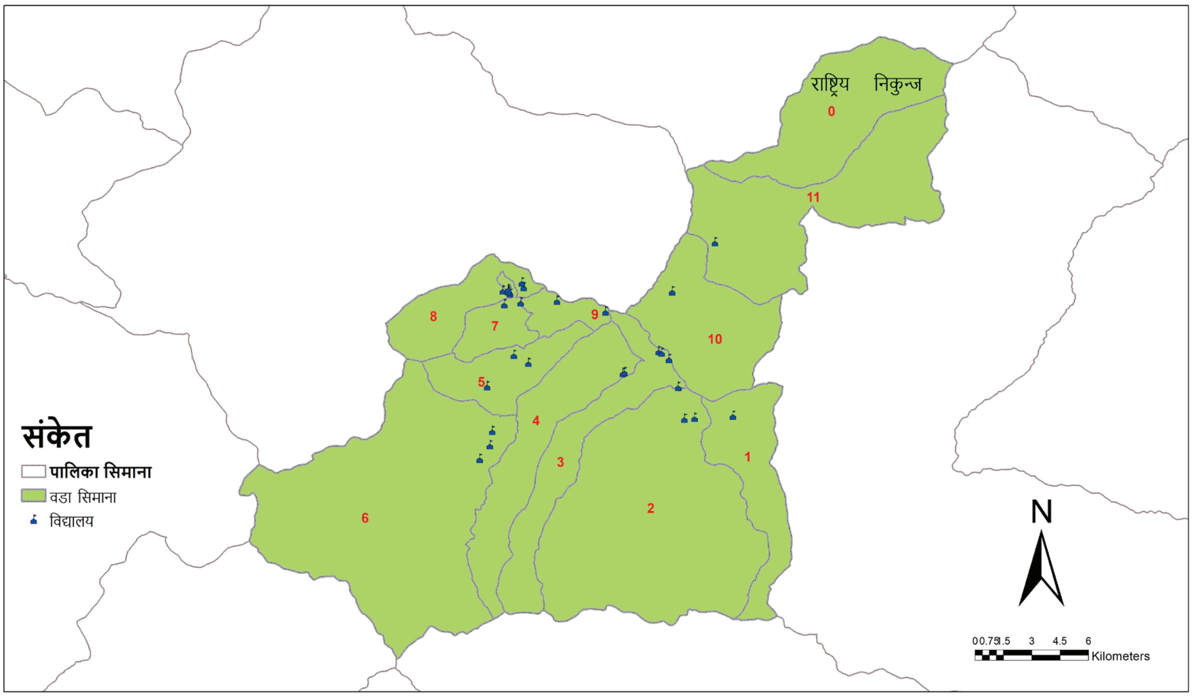

३.२.१ विद्यालय, बिद्यार्थी, शिक्षक तथा कर्मचारी

ठूली भेरी नगरपालिका क्षेत्र भित्र २६ वटा सामुदायिक र २ वटा संस्थागत गरी जम्मा २८ वटा विद्यालयहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । १ वटा अलग्गै बाल विकास केन्द्र,२४ वटा आधारभूत तहको विद्यालय,४ वटा माध्यामिक तहको विद्यालय र १ वटा क्याम्पसमा १७२५ छात्रा र २२२२ छात्र गरी कुल ३९४७ बिद्यार्थीहरु अध्ययनरत छन् भने १२२ जना महिला शिक्षक र ९६ जना पुरुष शिक्षक गरी जम्मा २१८ जना शिक्षकहरु अध्यापन गर्दै आइरहेका छन् । यी सम्पूर्ण विद्यालय तथा कलेजहरुमा खानेपानी तथा सरसफाइको प्रयाप्त सुविधा पुग्न सकेको छैन । विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं १६ विद्यालयको विवरण

वडा नं.	विद्यालय विवरण			तह				विद्यार्थी संख्या			शिक्षक तथा कर्मचारी संख्या		
	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	बाल शिक्षा मात्र	आधारभूत तह (कक्षा ८ सम्म)	मावि तह	क्याम्पस / कलेज	छात्रा	छात्र	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	१	०	१	०	१	०	०	४०	५०	९०	२	३	५
२	२	०	२	०	२	०	०	४६	३५	८१	४	४	८
३	४	०	४	०	३	१	१	५९८	८०३	१४०१	२०	३७	५७
४	२	०	२	०	२	०	०	८२	२५०	३३२	१२	०	१२
५	३	०	३	०	२	१	०	१९९	९४	३९३	२२	३	२५
६	३	०	३	०	३	१	०	१८१	२०५	३८६	१८	७	२५
७	२	२	४	१	२	१	०	२६७	३७४	६४१	१८	१८	३६
८	२	०	२	०	२	०	०	८५	८३	१६८	४	८	१२
९	५	०	५	०	५	०	०	१२२	१११	२३३	१२	१३	२५
१०	१	०	१	०	१	०	०	२०	२६	४६	२	२	४
११	१	०	१	०	१	०	०	८५	९१	१७६	८	१	९
जम्मा	२६	२	२८	१	२४	४	१	७२५	२२२	३९४७	१२२	९६	२१८

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण, २०७६

३.२.२ विद्यालयहरुको समग्र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता स्थिति (तारा पद्धती)

नगरपालिका क्षेत्रभित्रका कुल २८ वटा विद्यालय मध्ये तारे पद्धति अनुरुप मुल्याङ्कन गर्दा २८ वटै विद्यालयले १ ताराको सूचक प्राप्त गरेका र हालसम्म कुनै पनि विद्यालयले २ तारा र ३ ताराको सूचक प्राप्त गर्न नसकेको देखिन्छ। बाँकी विस्तृत विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र नं. ३.७ विधालयको तारा पद्धति

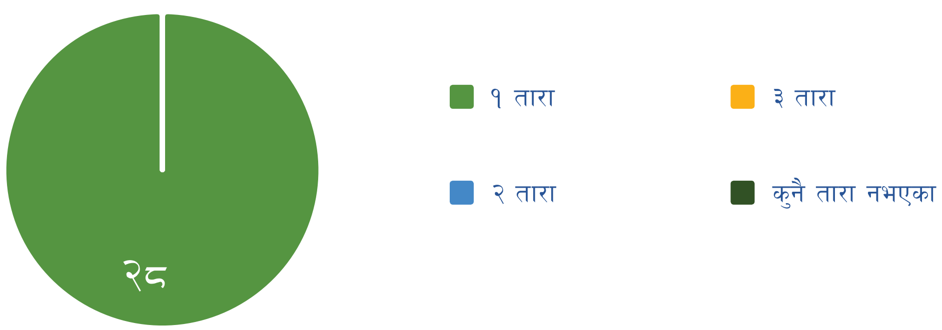

तालिका नं १७ विद्यालयहरुको समग्र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता स्थिति (तारा पद्धती) को विवरण

वडा नं.	विद्यालय विवरण			तारा स्तर				
	सामुदायिक	स्थागत	जम्मा	१ तारा	२ तारा	३ तारा	कुनै तारा नभएका	जम्मा
१	१	०	१	१	०	०	०	१
२	२	०	२	२	०	०	०	२
३	४	०	४	४	०	०	०	४
४	२	०	२	२	०	०	०	२
५	३	०	३	३	०	०	०	३
६	३	०	३	३	०	०	०	३
७	२	२	४	४	०	०	०	४
८	२	०	२	२	०	०	०	२
९	५	०	५	५	०	०	०	५
१०	१	०	१	१	०	०	०	१
११	१	०	१	१	०	०	०	१
जम्मा	२६	२	२८	२८	०	०	०	२८

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण,२०७६

३.२.३ विद्यालयमा खानेपानीको अवस्था

शैक्षिक संस्थाको खानेपानीको अवस्थाको हकमा कुल २८ वटा विद्यालयहरू मध्ये जम्मा १३ वटा विद्य(ालयमा मात्र खानेपानी सुविधा रहेको देखिन्छ। त्यस्तै २० वटा विद्यालयको खानेपानीको सुरक्षित श्रोत भएको,११ वटा विद्यालयमा खानेपानी भण्डार सुविधा भएको, ३ वटा विद्यालयले खानेपानीको सुद्धिकरण गरि प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ भने कुनै पनि विद्यालयले हालसम्म खानेपानीको नियमित गुणस्तर परिक्षण गर्ने गरेको देखिदैन। बाँकी विस्तृत विवरण तलको चार्ट तथा तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र ३.८ खानेपानी अवस्था

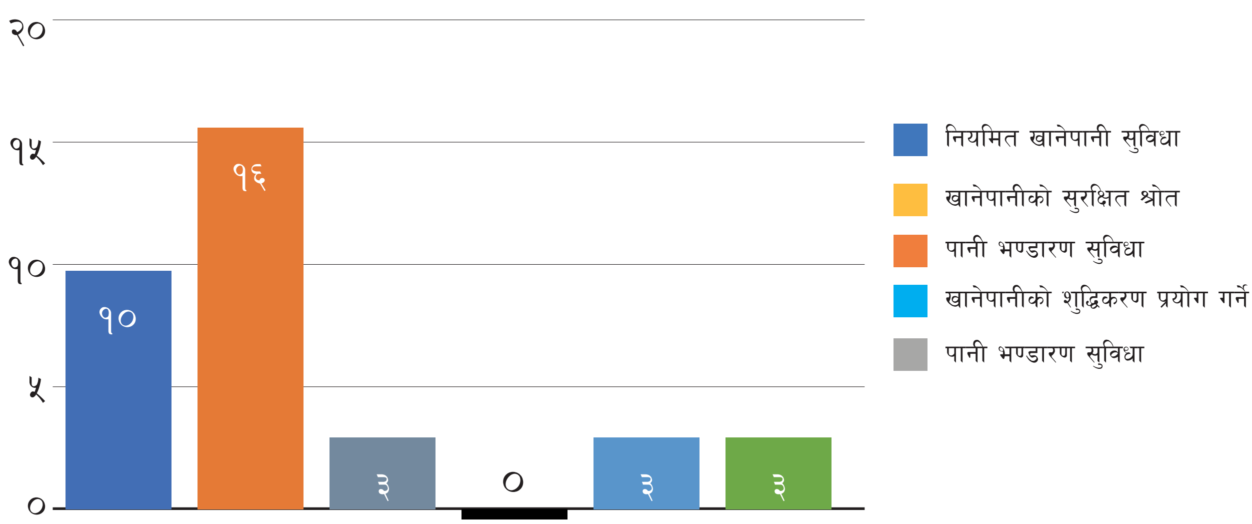

तालिका नं १८ : विद्यालयहरुमा खानेपानी सेवा आपुर्ति अवस्था

वडा नं.	नियमित खाने पानी सुविधा भएका विद्यालय संख्या	खानेपानीको सुरक्षित श्रोत भएका विद्यालय	पानी भण्डारण सुविधा भएका	खानेपानीको सुद्धिकरण गरि प्रयो ग गर्ने गरेका	खानेपानीको नियमित गुणस्तर परिक्षण गर्ने गरेका	गुणस्तरको नतिजाले पानी पिउन योग्य तथा सुरक्षित भएको
१	०	०	०	०	०	०
२	०	०	०	०	०	०
३	१	४	२	०	०	०
४	०	०	०	०	०	०
५	३	३	२	०	०	०
६	३	३	०	०	०	०
७	०	४	३	२	०	०
८	१	१	१	०	०	०
९	५	५	३	१	०	०
१०	०	०	०	०	०	०
११	०	०	०	०	०	०
जम्मा	१३	२०	११	३	०	०

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण, २०७६

३.२.४ विद्यालयहरुमा शौचालयको अवस्था

सामुदायिक र संस्थागत गरी कुल २८ वटा विद्यालय मध्ये २८ वटै विद्यालयमा शौचालयको सुविधा रहे को छ भने २८ वटा विद्यालयमा छात्राका लागि छुट्टै शौचालयको व्यवस्था रहेको छ। प्रयोगमा रहेका शौचालय मध्ये २५ वटा विद्यालयमा पानी सहितको सुधारिएका शौचालय छन् भने १२ वटा छात्रा र १३ वटा छात्र शौचालय राष्ट्रिय मापदण्ड अनुरुप ४० बिद्यार्थीको अनुपातमा १ शौचालय रहेका देखिन्छ। २५ वटा विद्यालयका शौचालय लैगिंकमैत्री, १८ वटा विद्यालयका शौचालय बालमैत्रि,३ वटा विद्यालयका शौचालय अपागंतामैत्री र १ वटा विद्यालयको शौचालय वातावरणमैत्री रुपमा प्रयोगकर्तामैत्री रहेका छन् । ७ वटा विद्यालयमा छात्रा युरीनल, ८ वटा विद्यालयमा छात्र युरीनलको व्यवस्था छ भने कुनै पनि विद्यालयमा छात्राहरु महिनावारी भएको बेलामा स्यानीटरी प्याड व्यवस्थापन गर्ने इन्सीनेटरको व्यवस्था नभएको देखिन्छ। बाँकी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

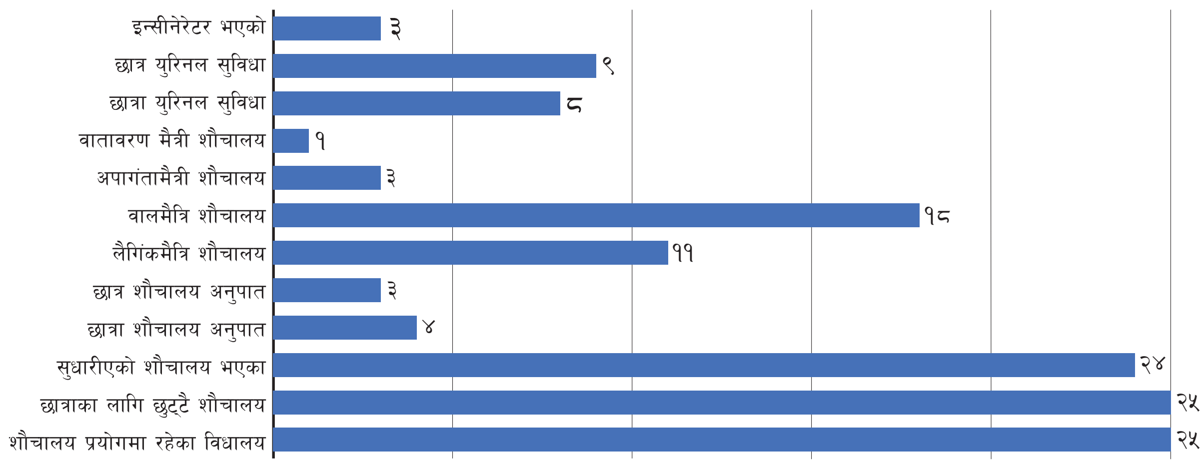

तालिका १९ : विद्यालयहरुमा शौचालय र प्रयोगको अवस्था

वडा नं.	शौचालय भएका तथा प्रयोगमा रहे का विद्या(लय	छात्राका लागि छुट्टै शौचालय भएका तथा प्रयोगमा रहेका विद्यालय	सुधारीएको शौचालय भएका तथा प्रयोगमा रहे का विद्यालय	राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार शौ चालय विद्यार्थी अनुपात (१:४०) भएका		शौचालय प्रयोगकर्ता मैत्री भएका				यूरीनल सुविधा भएका विद्यालय संख्या		स्यानीटरी प्याड व्यवस्थापन गने इन्सीनेरेटर भएको
				छात्रा	छात्र	लैगिंक हिसावले सुरक्षित भएका	बालमैत्रि रहेका विद्यालय	अपागंतामैत्री रहेका विद्यालय	वातावरण मैत्री रहेका विद्यालय	छात्रा	छात्र	
१	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	२	२	२	१	१	१	२	०	०	१	१	०
३	४	४	४	०	०	२	४	२	०	१	१	०
४	२	२	२	०	१	१	२	०	०	०	०	०
५	३	३	२	२	२	३	३	१	०	१	३	०
६	३	३	२	०	०	०	२	०	१	०	०	०
७	४	४	४	२	२	३	३	०	०	३	३	०
८	२	२	२	१	१	२	२	०	०	०	०	०
९	५	५	४	५	५	२	५	०	०	१	०	०
१०	१	१	१	१	१	०	१	०	०	०	०	०
११	१	१	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०
जम्मा	२८	२८	२५	१२	१३	१४	२५	३	१	७	८	०

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण, २०७६

३.२.५ महिनावारी स्वच्छता

यस नगरपालिकामा रहेका २८ वटा विद्यालय मध्ये कुनै पनि विद्यालयमा महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि प्रयोग भएका स्यानीटरी प्याडको सुरक्षित व्यवस्थापन गर्न इन्सीनेटरको व्यवस्था भएको पाइदैन भने कुनै पनि विद्यालयमा छात्राका लागि स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था गरिएको छैन । त्यस्तै छात्राहरु महिनावारी भएको बेला १६ वटा विद्यालयमा मात्र छात्राहरु विद्यालयमा आउने गरेका र बाँकी विद्यालयका छात्राहरु नआउने गरेको पाइएको छ । वडागत रुपमा विद्यालयको महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं २० महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	जम्मा विद्यालय संख्या	स्यानीटरी प्याड व्यवस्थापन गर्ने इन्सीनेटर भएको	स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था गरेका विद्यालय	छात्राहरुलाई पून:प्रयोग गर्ने सकिने स्यानीटरी प्याड निर्माण तालिम प्रदान गरिएको	छात्राहरु सधैं र सबै विद्यालय आउने गरेका
१	१	०	०	०	१
२	२	०	०	०	०
३	४	०	०	०	४
४	२	०	०	०	०
५	३	०	०	०	१
६	३	०	०	०	२
७	४	०	०	०	३
८	२	०	०	०	१
९	५	०	०	०	२
१०	१	०	०	०	१
११	१	०	०	०	१
जम्मा	२८	०	०	०	१६

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण, २०७६

३.२.६ विद्यालयमा समुहगत हातधुने व्यवस्था

ठूली भेरी नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित विद्यालय मध्ये १ वटा विद्यालयमा मात्र समुहगत हातधुने सुविधा भएको पाईएको छ भने १ वटा विद्यालयमा मात्र राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार ५० विद्यार्थीको अनुपातमा १ धाराको व्यवस्था भएको पाइन्छ । त्यसै गरी १ वटा विद्यालयमा समुहगत हात धुने स्थानमा साबुन पानीको नियमित व्यवस्था भएको पाइएको छ भने ७ (सात) वटा विद्यालयमा फोहर पानीको सुरक्षित निकास तथा व्यवस्थापन गरेको पाइएको छ ।

तालिका नं २१ विद्यालयमा समुहगत हातधुने व्यवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	जम्मा विद्यालय संख्या	समुहगत हातधुने सुविधा भएका तथा प्रयोगमा आएका	राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार धारा विद्यार्थी अनुपात ((१:५०) भएका	समुहगत हातधुने स्थानमा साबुन र पानीको नियमित व्यवस्था भएका	फोहर पानीको सुरक्षित निकास तथा व्यवस्थापन भएको
१	१	०	०	०	०
२	२	०	०	०	०
३	४	०	०	०	२
४	२	०	०	०	०
५	३	०	१	०	१
६	३	०	०	०	०
७	४	१	०	२	३
८	२	०	०	०	१
९	५	०	०	०	०
१०	१	०	०	०	०
११	१	०	०	०	०
जम्मा	२८	१	१	१	७

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण,२०७६

३.२.७ वातावरणीय सरसफाइ

विद्यालयको वातावरणीय सरसफाइको अवस्थालाई हेर्ने हो भने २५ वटा विद्यालयमा ठोस फोहरलाई डस्टबिनमा संकलन गरि सुरक्षित विसर्जन गर्ने गरेको, १३ वटा विद्यालयमा कुहिने र नकुहिने फोहोर को अलग अलग संकलन गरि सुरक्षित विसर्जन गर्ने गरेको,फोहरको पुनः प्रयोग तथा पुन चक्रण पद्धती कुनै पनि विद्यालयमा लागु नगरिएको,६ वटा विद्यालयको परिसरमा फूल रोपी बगैचाको व्यवस्थापन शगरिएको र ४ वटा विद्यालयको खाली जमिनमा बृक्षारोपण, बगैचा र करेसावारी बनाएको देखिन्छ । अन्य विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं २१ वातावरणीय सरसफाइ सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	जम्मा विद्यालय संख्या	ठोस फोहरलाई डस्टविनमा संकलन गरि सुरक्षित विसर्जन गर्ने	कुहिने र नकुहिनेको अलग अलग संकलन गरि सुरक्षित विसर्जन गर्ने	फोहरको पुन: प्रयोग तथा पुन चक्रण पद्धती लागु गरिएका	विद्यालय क्षेत्र खुला दिसामुक्त रहेको	विद्यालय परिसरमा फूल रोपी बगैंचाको व्यवस्थापन गरिएको	विद्यालयको खाली जमिनमा वृक्षारोपण, बगैंचा र करेसाबारी बनाइएको
१	१	०	०	०	०	०	०
२	२	२	१	०	२	१	०
३	४	४	३	०	४	२	१
४	२	१	१	०	२	०	१
५	३	२	१	०	३	०	०
६	३	३	३	०	३	०	१
७	४	४	३	०	४	२	१
८	२	२	०	०	२	०	०
९	५	५	०	०	५	१	०
१०	१	१	१	०	०	०	०
११	१	१	०	०	१	०	०
जम्मा	२८	२५	१३	०	२६	६	४

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण, २०७६

३.२.८ व्यवस्थापन तथा संस्थागत अवस्था

विद्यालयको व्यवस्थापन तथा संस्थागत अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा १९ वटा विद्यालयमा बाल क्लब गठन भएका,कुनै पनि विद्यालयमा वास सम्पर्क शिक्षक नतोकिएका,१९ वटा विद्यालयमा वास समन्वय समिति गठन भएको,१९ वटा विद्यालयले वास कार्य योजना बनाएर एस आई पि.मा समावेश गरी कार्यान्वयन गरेका,कुनै पनि विद्यालयले वास सम्बन्धी अंक पद्धती लागु नगरेका, २ वटा विद्यालयमा मर्मत संभार कोषको स्थापना भएको, १० वटा विद्यालयले विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गरेको र जोखिम नक्सांकन कुनै पनि विद्यालयले नगरेको पाइएको छ ।

तालिका नं २२ : व्यवस्थापन तथा संस्थागत अवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	जम्मा विद्यालय संख्या	बाल क्लब गठन भएका	वास सम्पर्क शिक्षक तो किएको	वास समिति गठन भएको	वास कार्य योजना तथा कार्यान्वयन भएका	वास सम्बन्धी अंक पद्धती लागु गरिएको	मर्मत संभार कोषको व्य(वस्था	वास कर्नर स्थापना गरिएको	विद्यालयको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य यो जना तर्जुमा	जोखिम नक्सांकन
१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	२	१	०	१	१	०	०	०	१	०
३	४	४	०	४	३	०	१	२	२	०
४	२	२	०	२	१	०	०	०	०	०
५	३	२	०	२	३	०	०	०	१	०
६	३	३	०	३	३	०	१	०	०	०
७	४	२	०	२	२	०	०	१	२	०
८	२	१	०	१	२	०	०	१	१	०
९	५	३	०	३	४	०	०	३	१	०
१०	१	०	०	०	०	०	०	०	१	०
११	१	१	०	१	०	०	०	०	१	०
जम्मा	२८	१९	०	१९	१९	०	२	७	१०	०

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण,२०७६

३.२.९ बाल विकास केन्द्र (कक्षा) मा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको अवस्था

ठूली भेरी नगरपालिका अन्तर्गत कुल २० वटा बाल विकास केन्द्र रहेका र २० वटै विद्यालयमा आधारित बाल विकास केन्द्र रहेका छन्। जसमध्ये १० वटा बाल विकास केन्द्रमा सुरक्षित खानेपानी सेवा पुगेको, २० वटामा शौचालयको सुविधा भएको र १ वटा बाल विकास केन्द्रमा मात्र समुहमा हात धुने सुविधा रहेको छ। बाँकी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं २३ : बाल विकास केन्द्रको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता विवरण

सि.नं.	वडा नं.	समुदायमा आधारित बा.वि.के.				विद्यालयमा आधारित बा.वि.के.			
		संख्या	सुरक्षित खानेपानी सेवा भएका	शौचालय	समुहमा हात धुने सुविधा	संख्या	सुरक्षित खानेपानी सेवा भएका	शौचालय	समुहमा हात धुने सुविधा
१	१	०	०	०	०	१	०	१	०
२	२	०	०	०	०	३	०	२	०
३	३	०	०	०	०	२	१	२	०
४	४	०	०	०	०	१	०	१	०
५	५	०	०	०	०	३	३	३	१
६	६	०	०	०	०	३	३	३	०
७	७	०	०	०	०	३	०	३	१
८	८	०	०	०	०	१	१	१	०
९	९	०	०	०	०	२	२	२	०
१०	१०	०	०	०	०	१	०	१	०
११	११	०	०	०	०	०	०	१	०
जम्मा		०	०	०	०	२०	१०	२०	१

श्रोत : विद्यालय वास सर्वेक्षण,२०७६

३.३. स्वास्थ्य संस्थाहरूमा खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था

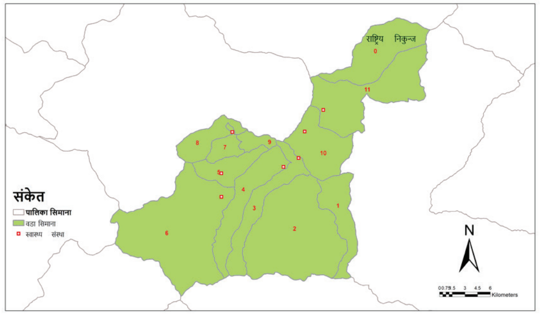

३.३.१ स्वास्थ्य संस्थामा खानेपानीको अवस्था

ठूली भेरी नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका ७ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु मध्ये ४ वटा स्वास्थ्य संस्थामा नियमित खाने पानी सेवा उपलब्ध छ तथापि २ वटा स्वास्थ्य संस्थामा मात्र २४ सै घण्टा खानेपानी सेवा उपलब्ध छ भने बाँकी स्वास्थ्य संस्थामा निश्चित समयमा मात्र पानीको उपलब्धता हुन्छ । ४ वटा स्वास्थ्य संस्थामा सुरक्षित श्रोतको खानेपानी सेवा उपलब्ध छ र ४ वटा स्वास्थ्य संस्थामा मात्र खानेपानीको शुद्धिकरण गरिएको छ। खानेपानी सेवा उपलब्ध भएका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण गरिएको देखिदैन भने खानेपानी उपलब्ध भएका स्वास्थ्य संस्थाहरु मध्ये २ वटा स्वास्थ्य संस्थामा मात्र खानेपानी भण्डारणको सुविधा रहेको छ ।

तालिका नं २४ स्वास्थ्य संस्थामा खानेपानीको अवस्थाको विवरण

सिनं	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	स्वास्थ्य संस्थाकोप्रकार	वडा नं	नियमित खाने पानी सेवा उपलब्ध भएको	२४ सै घण्टा खाने पानीको उपलब्धता	सुरक्षित श्रोतको खाने पानी सेवा उपलब्ध भएको	पिउनका लागि शुद्धिकरण गरिएको	खाने पानीको गुणस्तर परीक्षण गरिएको	अपांगता भएका व्यक्तिह(रुलाई खाने पानीको सुविधा भएको	खाने पानी भण्डारण सुविधा भएको	खानेपानी नियमित सेवा नभए बैकल्पिक श्रोतको पहिचान भएको
१	दुनै स्वास्थ्य सेवा कार्यालय	जिल्ला अस्पताल	३	१	१	१	१	०	१	१	०
२	तिप्ला स्वास्थ्य इकाई	हेल्थकेयर क्लिनिक	४	१	०	१	१	०	०	०	०
३	माझफाल स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	५	१	१	१	१	०	१	०	१
४	माझफाल सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	हेल्थ पोस्ट	६	०	०	०	०	०	०	०	०
५	जुफाल स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	७	१	०	१	१	०	०	१	०
६	परीला स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	रह स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	११	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा				४	२	४	४	०	२	२	१

श्रोत : स्वास्थ्य संस्थाको वास सर्वेक्षण २०७६

३.३.२ स्वास्थ्य संस्थाको शौचालय र यसको सरसफाइको अवस्था

ठूली भेरी नगरपालिकामा हाल सञ्चालनमा रहेका ७ वटा स्वास्थ्य संस्था मध्ये ५ वटा स्वास्थ्य संस्थामा मात्र २१ वटा सुधारिएको शौचालय भएका र उक्त २१ वटै शौचालय प्रयोगमा रहेका छन् । जसमध्ये ३ वटा स्वास्थ्य संस्थामा महिलाका लागि छुट्टै शौचालय र २ वटा स्वास्थ्य संस्थामा हात धुने स्थानको व्यवस्था छ भने अन्य बिशेष स्थानहरुमा नभएको देखिन्छ ।

चित्र नं : ३.१२ स्वास्थ्य संस्थाको शौचालय र सरसफाइको अवस्था

तालिका नं २५ स्वास्थ्य संस्थामा शौचालय र यसको सरसफाइको विवरण

सि.नं.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	स्वास्थ्य संस्थाका प्रकार	वडा नं	सुधारिएको शौचालय			शौचालय छ भने				युरिनलको व्यवस्था भएको		शौचालय प्रयोगकर्तामैत्री भएको			शौचालयमा ह्यान्डवाशिंग स्टेशन भएको	स्वास्थ्य संस्थाको विशेष स्थानहरुमा ह्यान्ड वाशिंग स्टेशन भएको
				छ	जम्मा संख्या	प्रयोगमा रहेको संख्या	महिलाका लागि शौचालय	बिरामीका लागि छुट्टै	स्टाफका लागि छुट्टै शौचालय	सर्बसाधारणका लागि छुट्टै शौचालय भएको	महिला	पुरुष	बालबालिका लागि	महिलाका लागि	अपांगता भएको		
१	दुनै स्वास्थ्य सेवा कार्यालय	जिल्ला अस्पताल	३	१	४	४	१	०	०	४	०	०	१	१	१	१	
२	तिप्ला स्वास्थ्य इकाई	हेल्थकेयरक्लिनिक	४	१	३	३	०	१	१	१	०	०	०	०	०	०	
३	माझफाल स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	५	१	५	५	१	२	२	१	०	०	१	१	१	१	
४	माझफाल सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	हेल्थ पोस्ट	६	१	२	२	०	०	१	१	०	०	१	०	०	०	

५	जुफाल स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	७	१	७	७	१	२	२	३	०	०	०	१	१	०	
६	परीला स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	१०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
७	रह स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	११	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	
	जम्मा			५	२१	२१	३	५	६	१०	०	०	३	३	३	२	

श्रोत :NWASH, स्वास्थ्य संस्थाको वास सर्वेक्षण २०७६

३.३.३ स्वास्थ्य संस्थाको फोहोर व्यवस्थापन

नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका कुल ७ वटा स्वास्थ्य संस्था मध्ये ५ वटा स्वास्थ्य संस्थामा ठोस फोहोरको सुरक्षित संकलन गर्न बकेटहरुको लेवलिङ्ग सहित व्यवस्था गरिएको छ भने ५ वटा स्वास्थ्य संस्थामा ठोस फोहोरको सुरक्षित निर्मलिकरण गर्ने गरिएको छ। ६ वटा स्वास्थ्य संस्थाको जैविक प्रक्रियाबाट १ वटा स्वास्थ्य संस्थाको रसायनिक निर्मलिकरणबाट ठोस फोहोरको सुरक्षित रुपमा विसर्जन गर्ने गरेको पाईन्छ भने २ वटा स्वास्थ्य संस्थाको पून :प्रयोग गर्न मिल्ने औजारहरुको निर्मलिकरण तथा अटो क्लेभिंग Autoclave with prescribed equipment Steam Sterilization Under Pressure बाट गर्ने गरेको, ५ वटा स्वास्थ्य संस्थाको Chemical Disinfection को माध्यमबाट मेडिकल औजारहरुको सफाइ गरेको देखिन्छ। बाँकी विस्तृत विवरण तलको तालिका नं २७ मा उल्लेख गरिएको छ।

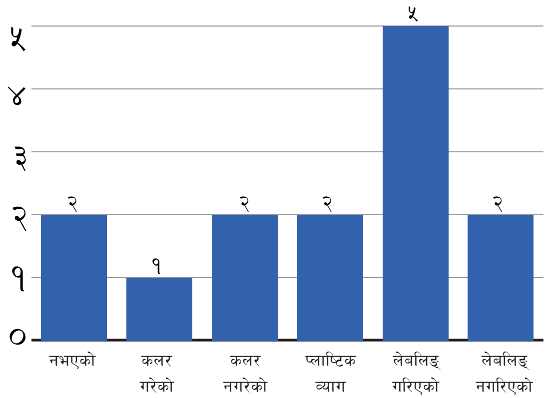

चित्र नं. ३.१४ निर्मलीकरण एवं औजारको सफाई

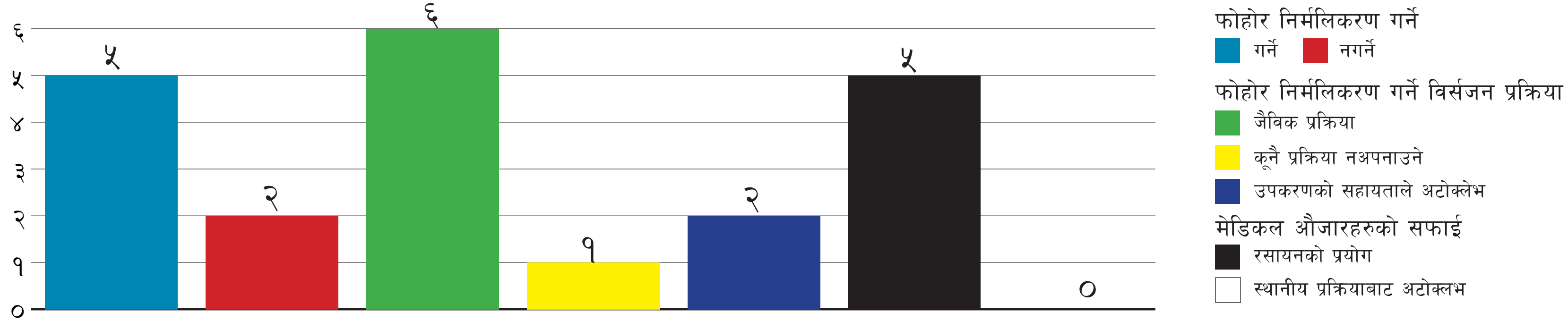

तालिका नं २६ स्वास्थ्य संस्थामा फोहोर व्यवस्थापनको विवरण

सि.नं	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	स्वास्थ्य संस्थाको प्रकार	वडा नं	ठोस फोहोरको सुरक्षित संकलन गर्न बकेटहरुको लेवलिङ्ग सहित व्यवस्था गरिएको	ठोस फोहोरको सुरक्षित निर्मलिकरण गर्ने गरिएको	ठोस फोहोरको सुरक्षित रुपमा विसर्जन गर्ने गरेको	पून :प्रयोग गर्न मिल्ने औजारहरुको निर्मलिकरण तथा अटो क्लेभिंग गर्ने गरेको
१	दुनै स्वास्थ्य सेवा कार्यालय	जिल्ला अस्पताल	३	५	गरिन्छ	जैविक प्रक्रियाबाट	Chemical disinfection
२	तिप्ला स्वास्थ्य इकाई	हेल्थकेयर क्लिनिक	४	५}ज	गरिदैन	जैविक प्रक्रियाबाट	Chemical disinfection
३	माझफाल स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	५	५	गरिन्छ	जैविक प्रक्रियाबाट	Autoclave with prescribed equipment Steam sterilization under pressure
४	माझफाल सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	हेल्थ पोस्ट	६	५	गरिन्छ	जैविक प्रक्रियाबाट	Chemical disinfection
५	जुफाल स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	७	५	गरिन्छ	रसायनिक निर्मलिकरण	Chemical disinfection
६	परीला स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	१०	५	गरिदैन	जैविक प्रक्रियाबाट	Chemical disinfection
७	रह स्वास्थ्य चौकी	हेल्थ पोस्ट	११	५	गरिन्छ	जैविक प्रक्रियाबाट	Chemical disinfection

श्रोत : NWASH,स्वास्थ्य संस्थाको वास सर्वेक्षण २०७६

३.३.४ प्रसुती केन्द्रहरुमा खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था

कुल ७ वटा स्वास्थ्य संस्था मध्ये ३ वटा स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती केन्द्रको सुविधा भएको पाइन्छ। ३ वटा प्रसुती केन्द्रमा सुरक्षित खानेपानी सुबिधा भएको,उक्त ३ वटै प्रसुती केन्द्रमा सुधारीएको शौचालय सुविधा भएको,३ वटै प्रसुती केन्द्रमा हातधुने सुविधा भएको र ३ वटा प्रसुती केन्द्रमा प्लासान्टा पिटको व्यवस्था भएको पाइन्छ।

तालिका नं २७ : प्रसुती केन्द्रहरुमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सुविधाको अवस्थाको विवरण

वडा.नं	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	बथिंगं सेंन्टर भएको	मासिक औसत डे लिभरी संख्या	सुरक्षित खानेपानी सुविधा भएको	सुधारीएको शौचालय सुबिधा भएको	हातधुने सुविधा भएको	प्लासान्टा पिट भएको
३	दुनै स्वास्थ्य सेवा कार्यालय	१	०	१	१	१	१
४	तिप्ला स्वास्थ्य इकाई	०	०	०	०	०	०
५	माझफाल स्वास्थ्य चौकी	०	०	०	०	०	०
६	माझफाल सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	१	३	१	१	१	१
७	जुफाल स्वास्थ्य चौकी	१	५	१	१	१	१
१०	परीला स्वास्थ्य चौकी	०	०	०	०	०	०
११	रह स्वास्थ्य चौकी	०	०	०	०	०	०
जम्मा		३	८	३	३	३	३

श्रोत : NWASH,स्वास्थ्य संस्थाको वास सर्वेक्षण २०७६

३.४ सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

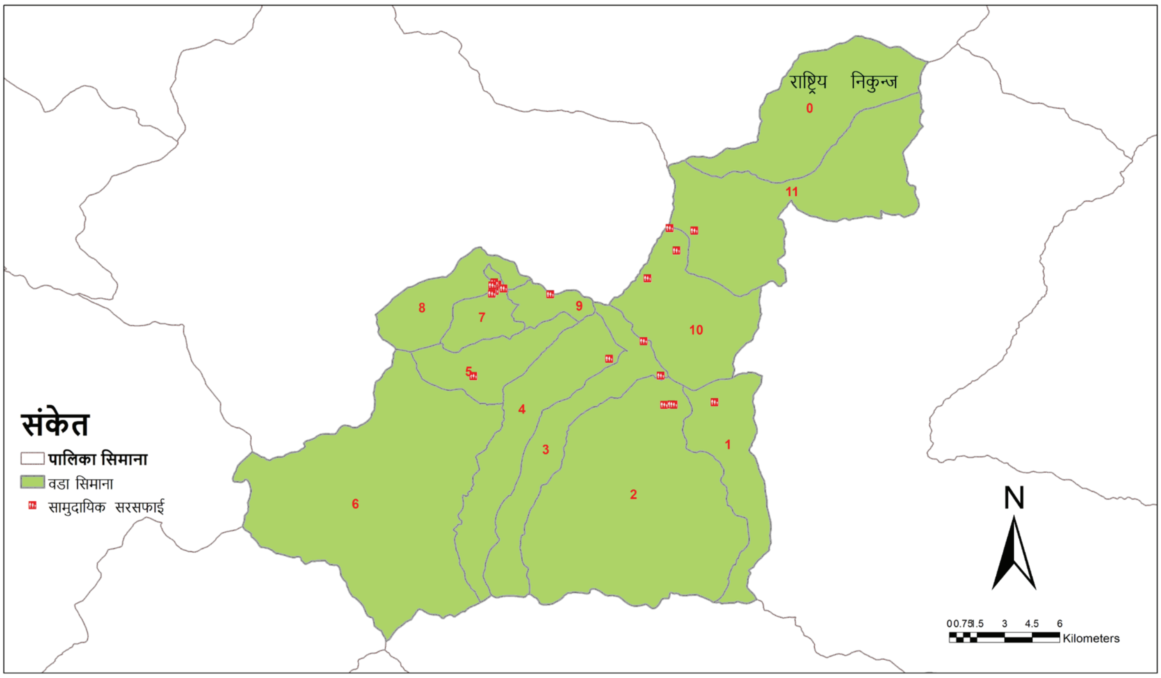

३.४.१ घरायसी सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

ठूली भेरी नगरपालिकाका २५५६ घरधुरी मध्ये खास स्व योजनाको तयारीका क्रममा २४७ घरधुरीको नमुना घरधुरी सर्वेक्षण गरिएको थियो । सो सर्वेक्षणलाई सामान्यिकरण गर्दा शौचालय भएका घरधुरी ९२.३ प्रतिशत,शौचालय नभएका घरधुरी ७.७ प्रतिशत र शौचालयको प्रकारलाई हेर्दा ७७.७ प्रतिशत घरधुरीमा मात्र सुधारिएको,०.४ प्रतिशत घरधुरीमा हावा पास हुने खाल्डो भएको, १२.६ प्रतिशत घरधुरीमा कम्पोष्ट र १.६ प्रतिशत घरधुरीमा अन्य प्रकारको शौचालय भएको देखिन्छ ।

चित्र नं ४.१ शौचालयको विवरण

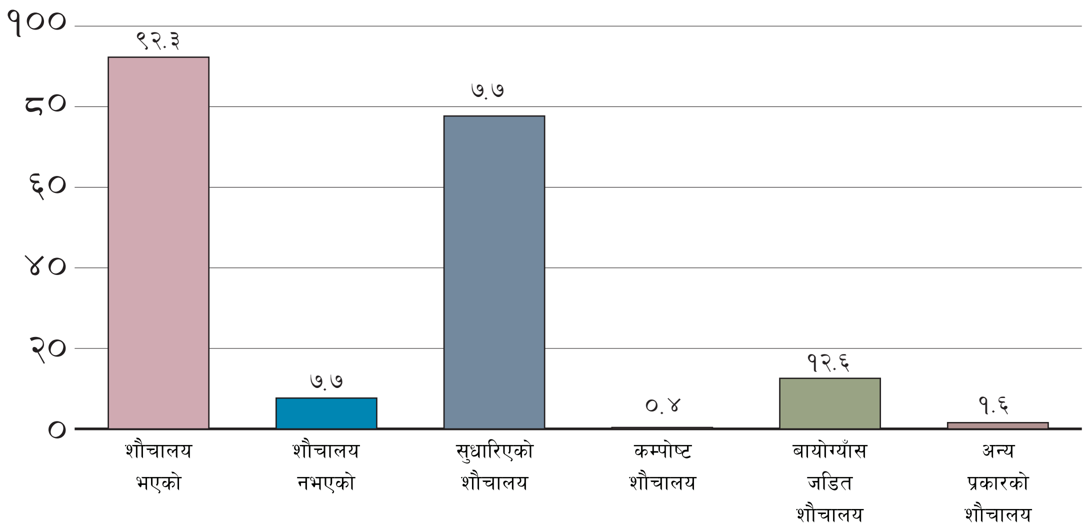

३.४.२ सरसफाइ सेवाको स्तर :

ठूली भेरी नगरपालिकामा सरसफाइ सेवाहरूको स्तर दिगो विकास लक्ष्य(एसडीजी) का परिभाषाहरू प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गरिएको थियो । व्यवस्थित सरसफाइमा गोवरग्यांस जडित र डबल पिट भएका शौचालयहरू पर्दछन् भने सेप्टिक टैंक भएका शौचालयहरूलाई आधारभूत सरसफाइ र कच्चि

चर्पीहरूलाई नसुधारिएको सुविधामा राखिएको छ । नगरपालिकाका ११ वटै वडामा सरसफाइ सेवाको स्तर सम्बन्धि नमूना घरधुरी सर्बेक्षण गर्ने क्रममा कुनै पनि घरधुरीमा सुधारिएको र आधारभूतस्तर को सरसफाइ सेवा नभएको र ८१ प्रतिशत घरधुरीमा सिमित सरसफाइ सेवा, १९ प्रतिशत घरधुरीमा नसुधारिएको सरसफाइ सेवा भएको देखिन्छ । परिभाषाका लागि संगैको बक्स हेर्नहोला ।

सुरक्षितरुपले व्यवस्थित सरसफाइ

दिगो विकास लक्ष्यले सुरक्षित रूपले व्यवस्थित सरसफाइलाई सुधारिएका सुविधाहरूको प्रयो ग जुन अन्य परिवारसँग साझेदारी गरिएको छैन र जहाँ फोहरलाई उत्पतिस्थान मै वा सुर क्षित रुपले फोहोर फाल्ने स्थानमा ढुवानी गरी व्यवस्थापन गरिएको रुपमा परिभाषित गरेको छ । नेपालको सन्दर्भमा यो सामान्यतया डबल (पिट शौचालयहरूमा मात्र सम्भव हुन्छ जहाँ एउटा पिट भरिएको खण्डमा अर्को प्रयोग गरिन्छ र पिटमा कम्पोस्ट हुदै गर्छ जसले गर्दा भरि एको पिट कच्चा रुपमानै फोहर निकालेर खालि गर्न पर्दैन ।

सर्भे गर्दा प्रयोग गरिएका अन्य परिभाषाहरु निम्नानुसार छन्

- आधारभुत (Basic): (पक्की शौचालय भएको तर अरु घरसँग साझेदारी नगरिएको एकल सेप्टिक टैंक भएका शौचालयहरु)
- सिमित (Limited) (पक्की शौचालय भएको तर अरु घरसँग पनि साझेदारी गरि एको)
- नसुधारिएको (Unimproved): कच्ची शौचालयहरु भएको
- खुल्ला दिशा: (शौचालय नभएको)

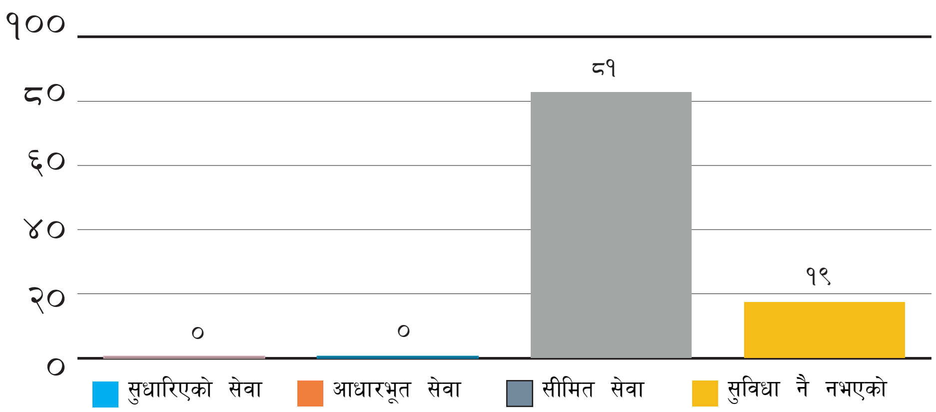

श्रोत : NWASH,नमुना घरधुरी सर्वेक्षण २०७६

३.४.३ : महिनावारी हुदा चर्पीको प्रयोग

ठूली भेरी नगरपालिकाका ११ वटै वडामा महिलाहरुले महिनावारी भएको बेलामा चर्पीको प्रयोग गर्छन् गर्दैनन् भनि गरिएको नमूना सर्बेक्षणमा ९१ प्रतिशत महिलाले महिनावारी हुदा चर्पीको प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ भने ९ प्रतिशत महिलाले महिनावारी भएको बेलामा चर्पिको प्रयोग गर्ने नगरेको पाइएको छ जसलाई संगैको ग्राफबाट पनि स्पष्ट पार्न खोजिएको छ ।

४.३ महिनावारी हुँदा चर्पीको प्रयोग

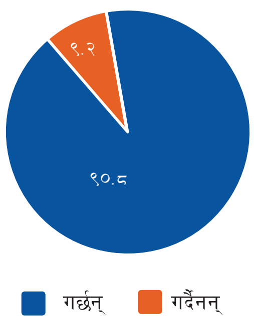

३.४.४ घरयासी शौचालय सरसफाइको अवस्था

ठूली भेरी नगरपालिकाका करिब ९२.३ प्रतिशत घरधुरीमा शौचालयको सुविधा रहेको छ भने बाँकी ७.७ प्रतिशत घरधुरी खुला स्थानमा दिसा गरिरहेको तथ्याङ्कले देखाउदछ । निर्माण भएका शौचालय मध्ये करिब ८५ प्रतिशत शौचालय स्थायी प्रकृतिका र बाँकी १५ प्रतिशत शौचालय अस्थायी प्रकृतिका छन् । शौचालयको बनोटलाई हेर्ने हो भने ७७.७ प्रतिशत घरधुरीका शौचालय सुधारिएका शौचालय र बाँकी शौचालय सामान्य प्रकृतिका छन् । शौचालयबाट निस्कने पदार्थलाई करिब ८४.२ प्रतिशतले सेप्टिक ट्यांकमा खसाल्ने व्यवस्था गरेको,१४ प्रतिशत शौचालयबाट निस्कने फोहरलाई ढाकेको खाल्डोमा जो डिएको, ०.४ प्रतिशत शौचालयबा निस्कने फोहरलाई खुल्ला खाडलमा जडान गरिएको छ भने ०.४ प्रतिशत शौचालयबाट निस्कने फोहोरलाई सिधै ढलमा बिसर्जन गर्ने गरिएको छ ।

चित्र नं. ४.४ शौचालयबाट निस्कने पदार्थ जोडिएको स्थान

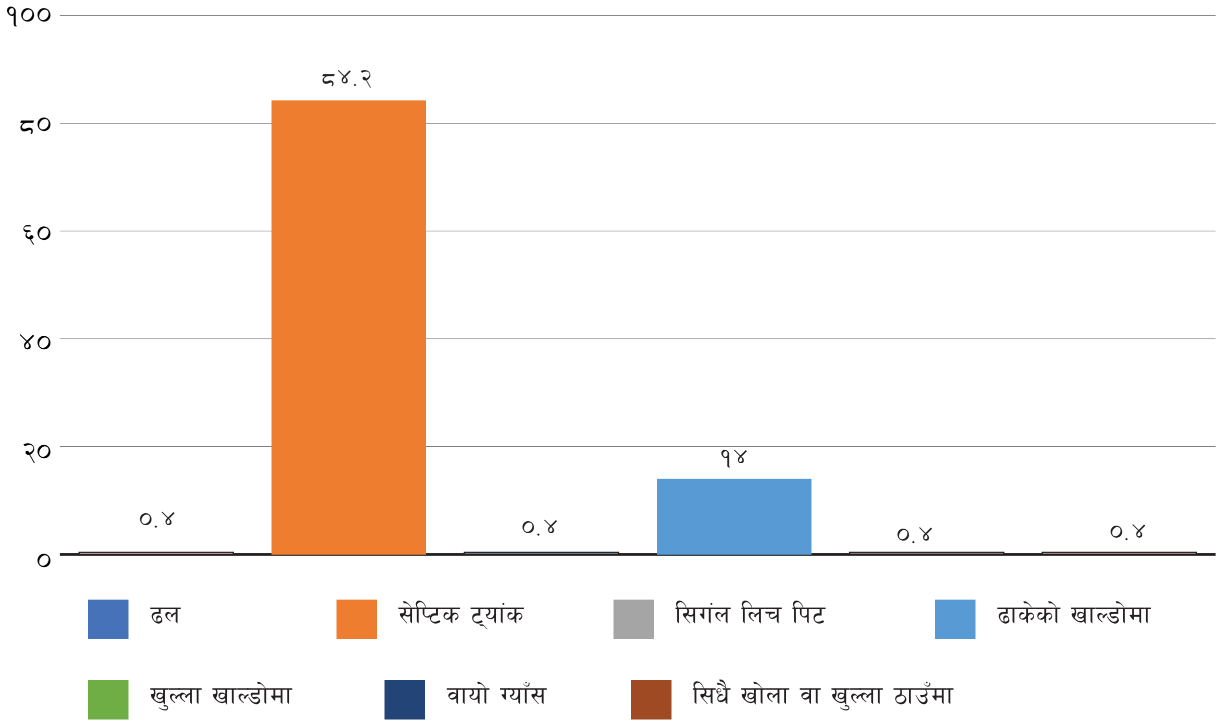

श्रोत : NWASH,नमुना घरधुरी सर्वेक्षण २०७६

३.४.५ घरायसी दिसाजन्य पदार्थ सरसफाइको अवस्था :

यस ठूली भेरी नगरपालिकामा निर्मित शौचालय मध्ये ९.७ प्रतिशत शौचालयको मात्र खाडल भरिएको र बाँकी शौचालयको खाडल हालसम्म भरिएको छैन । ८.३ प्रतिशत खाडल निर्माण गरेको २ वर्ष भित्र,२९.२ प्रतिशत खाडल २ देखि ४ वर्ष भित्र,१६.७ प्रतिशत खाडल ४ देखि ६ वर्ष भित्र र ४५.८ प्रतिशत खाडल निर्माण भएको ६ वर्ष पछि भरिएको पाइएको छ । भरिएका खाडलहरु सफाइ गर्ने शिलशिलामा ५८.३ प्रतिशतले आफैले सफा गरेको,३३.३ प्रतिशतले ठेक्कामा दिएर खाडल सफाइ गरेको र ८.३ प्रतिशतले अन्य तरिकाबाट खाडल सफाइ गरेको देखिन्छ ।

४.५ घरायसी दिसाजन्य पदार्थ व्यवस्थापन

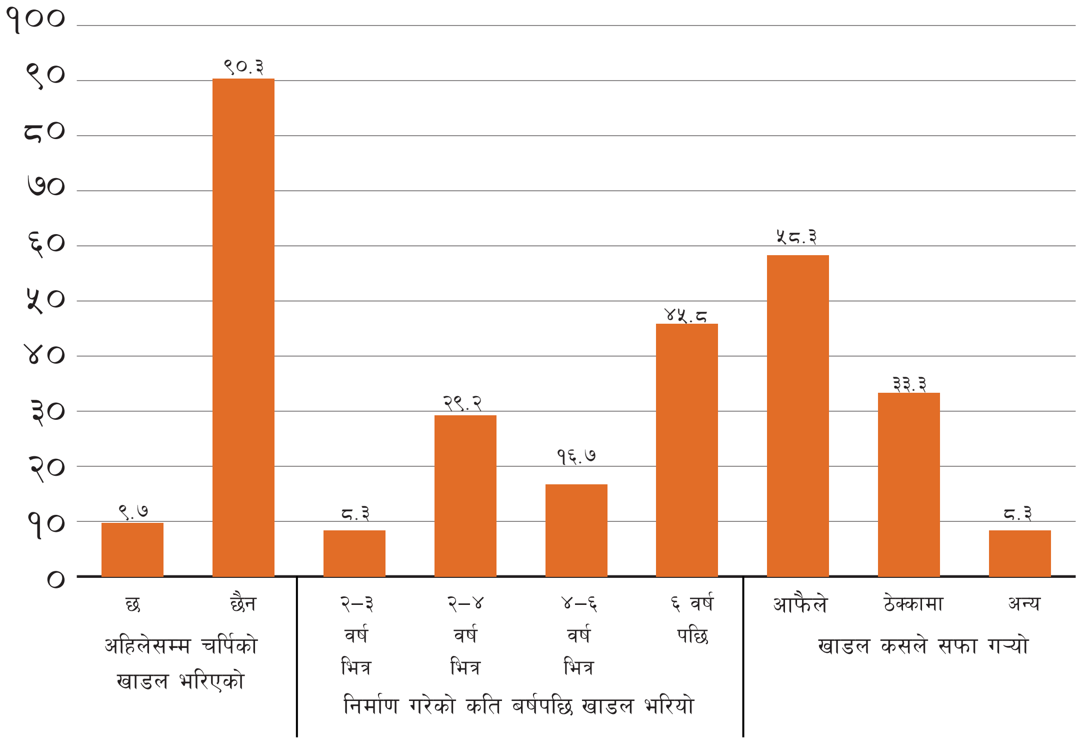

माथिका तथ्याङ्कहरूबाट ठूली भेरी नगरपालिकामा हाल सम्म पनि ७.७ प्रतिशत घरधुरी शौचालय विहिन रहेको देखिन्छ । २०७६ असोज १३ गतेका दिनमा राष्ट्रलाई नै खुला दिसामुक्त राष्ट्र घोषणा गरी सके को अवस्थामा ठूली भेरी नगरपालिकाले तदारुकताका साथ खुला दिसामुक्तको अवस्थाबाट मुक्त भइ पूर्णसरसफाइको अवस्थामा पुग्नु अपरिहार्य भएको छ ।

३.४.६ :घरायसी ठोस तथा तरल पदार्थको व्यवस्थापन

घरवरिपरिको सरसफाइको अवस्था सर्वेक्षणमा करिब ७७.३ प्रतिशत घरहरूमात्र सफा रहेका छन् र बाँकी २२.७ प्रतिशत घरहरू फोहोर रहेका छन् । घरबाट निस्केको ठोस फोहरको व्यवस्थापनका सन्दर्भमा ४३.३ प्रतिशत घरधुरीले कुहिने र नकुहिने गरी फोहर छुट्याउने गरेको पाइएको छ भने ५६.७ प्रतिशत घरधुरीले ठोस फोहरलाई कुहिने र नकुहिने गरी बर्गिकरण नगर्ने गरेको पाइएको छ । त्यसै गरी तरल फोहोरको व्स्थापनका लागि ५६.३ प्रतिशत घरधुरीले करेशावारीमा, करिव २१.९ प्रतिशतले खुला नालीमा, १०.१ प्रतिशतले ढलमा र करिव ११.७ प्रतिशतले त्यतिकै छाडिदिने गरेका छन् ।

४.६ घरायसी ठोस तथा तरल पदार्थको व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

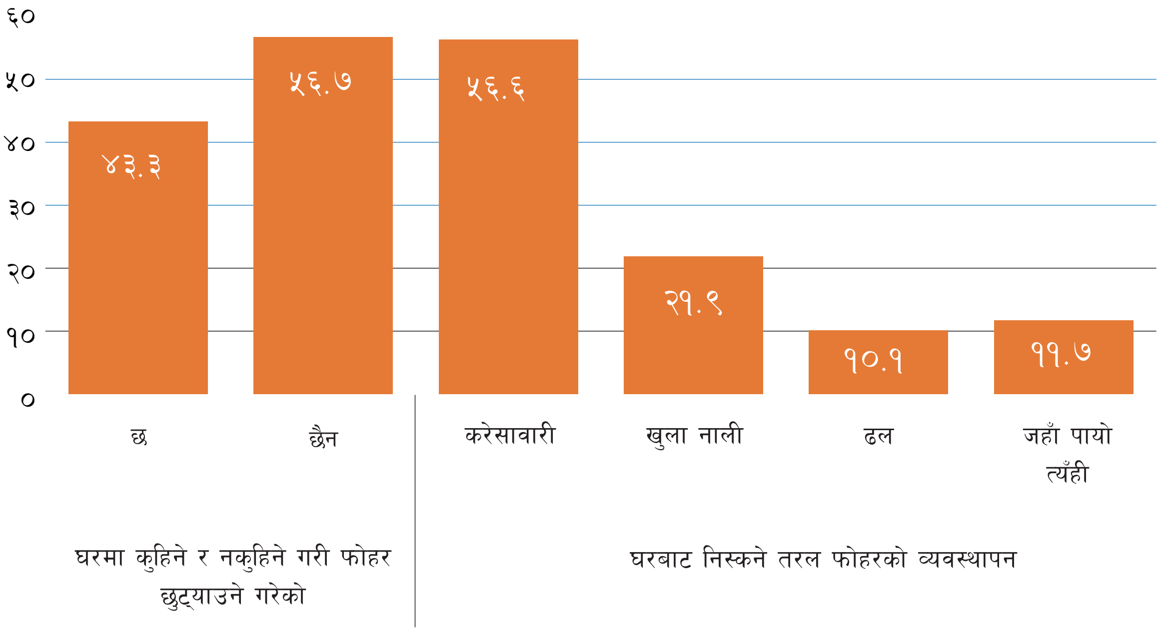

श्रोत : NWASH,नमुना घरधुरी सर्वेक्षण २०७६

३.४.७ हातधुने स्थान र साबुन पानीको अवस्था :

ठूली भेरी नगरपालिकामा नमूना घरधुरीको सर्बेक्षणको क्रममा शौचालय भएका २२८ घरधुरीमा हात धुने स्थानमा साबुनपानी भए नभएको सर्बेक्षण गर्ने सन्दर्भमा करिब २६ प्रतिशत घरधुरीमा हात धुने निश्चित स्थान र साबुन पानीको व्यवस्था छ भने बाँकी ७४ प्रतिशत घरधुरीमा साबुन पानी सहितको हात धुने निश्चित भएको पाइदैन ।

३.४.८ सार्वजनिक र सामुदायिक शौचालय

यस नगरपालिकाका महत्वपूर्ण सार्वजनिक क्षेत्रहरु जस्तै जुफाल बजार,दुनै बजार,कालागौंडा,भित्ति र रुपगाड बजारमा सार्वजनिक शौचालयहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन हुनु पर्नेमा एक वटा मात्र शौ चालय जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयको प्राङ्गडमा निर्माण गरेर प्रयोगमा आइरहेको छ । यो शौचालयमा प्रभावकारी व्यवस्थापनको अभावका कारण स्वस्थकर प्रयोग हुन नसकेको र दिगो रुपमा प्रयोग नभएको पाइन्छ । यसै गरी ठूली भेरी नगरपालिका अन्तर्गतका अन्य महत्वपूर्ण बजारोन्मुख क्षेत्रहरुमा समेत सार्वजनिक शौचालयहरु निर्माणका लागि आवश्यक पहल भएको देखिन्छ ।

तालिका नं २८ : नगरपालिका क्षेत्रका प्रमुख बजार तथा व्यापारिक स्थलहरुको सरसफाइको अवस्था

क.स.	शौचालय रहेको स्थान	लाभान्वित समूह	सार्वजनिक शौचालयको प्रयोगको अवस्था	खानेपानी आपूर्तीको अवस्था	हात धुने स्थानको अवस्था
१	दुनै सार्बजनिक शौचालय	जिल्ला सदरमुकाममा सेवा लिने सेवाग्राही,किनमेल गर्न आउने जिल्लाबासीहरुको प्रयोगको लागि	प्रयोगमा रहेको	भएको	भएको र प्रयोगमा आइरहेको

श्रोत : NWASH सर्बेक्षण ,२०७६

३.५ विपद जोखिम तथा जलवायु परिवर्तन असर

३.५.१ विपदको ऐतिहासिक समयरेखा

युनिसेफको सहयोगमा नगरपालिका र वडास्तरमा सहभागितात्मक अवधारणा अनुरुप जोखिम क्षमता विश्लेषण (Vulnerability Capacity Assesment) गरिएको थियो । सो विश्लेषणको आधारमा प्रमुख जोखिमको रुपमा बाढीपहिरो, आगलागी, असिना, खडेरी, महामारी आदि आएका थिए । खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताका क्षेत्र लगायत अन्य क्षेत्रमा विगतदेखि हालसम्ममा त्यस्ता विपद्हरूले गम्भीर असर पार्दै आएका छन् । यस सम्बन्धी विवरणलाई देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं २९ विभिन्न समयमा विपद्बाट भएको क्षति

प्रकोप	वर्ष	स्थान	प्रकोपले ल्याएको असर भएको क्षति
पहिरो	१९७३ र २०७२	डाँगीबाडा, जिउला	६० हल जग्गा र ८० घरहरु,बाटो,धाराहरु, कुल,कुलो र मन्दिर बगाएको ५० बोट रुख बिरुवाहरु पहिरोले बगाएको । दुबै पटक गरेर १५० जना मानवीय क्षती गरेको
भूकम्प	२०७२	डाँगीबाडा	२९ घर भत्काएको,पानीका मुहानहरु भासिएका बाटो,धाराहरु,कुलो र मन्दिर भत्किएका
खडेरी	२०३६	दुनै, डाँग(ीबाडा, तिप्ला र रह	करिब १०० हल जगामा खडेरी परेको
आगलागी	२०३२	लोचा,माथिल्लो दुनै र जुफाल	४५० वटा खसी बाखा जलेका,५० हजार नगद जलेको ५० हजार बोट बिरुवा जलेका
महामारी	२०३२	डाँगीबाडा	६० जनाको मृत्यु भएको

श्रोत: समुह छलफल,२०७६

उपरोक्त तालिकालाई विश्लेषण गर्दा जनसंख्या बृद्धि,बस्ति विस्तारका कारण बाढी,पहिरो र आगलागीका घटनाहरु बर्षेनी घटेर ठूलो मात्रामा धनजनको क्षति पुर्‍याएको देखिन्छ भने महामारी सम्बन्धी घटनाहरु

विगतका बर्षहरुमा नियमित जस्तो घट्दै आएपनि नगरपालिका अन्तर्गतका साविकका गाविसहरु खुला दिशामुक्त हुनु र यहाँका बासिन्दाहरुको सफा र सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि हुनु एक प्रमुख कारकको रुपमा लिइन्छ । तसर्थ नगरपालिकाले युनिसेफको सहयोगमा विपद् सम्बन्धी पूर्वतयारी र विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा ध्यान केन्द्रित गर्नका लागि विपद् जोखिम पाश्र्व चित्र तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ ।

३.५.२. वडागत रुपमा बाढी पहिरोको उच्च जोखिम रहेका स्थानहरु

वडा नं.	बाढी पहिरोको जोखिम क्षेत्र
१	थाला
२	लोचा
३	माथिल्लो दुनै,दुनै बजार,घाडी टोल
४	तिप्ला
५	हुँ,लाहारा
६	थरगाउँ
७	दलित टोल,जुफाल
८	डाँगीबाडा
९	मोतीपुर,भित्ति
१०	परिला,काग्नी
११	रह

श्रोत: समुह छलफल तथा स्थानीय अनुकुलन योजना, २०७४

३.५.३. प्रकोप पात्रो

प्रकोप	३० वर्ष	वैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फागुन	चैत्र
पहिरो	पहिले												
	अहिले												
आगलागी	पहिले												
	अहिले												
खडेरी	पहिले												
	अहिले												
महामारी	पहिले												
	अहिले												
हावाहुरी	पहिले												
	अहिले												
हिमपात	पहिले												
	अहिले												

श्रोत: समुह छलफल ,२०७६

ठूली भेरी नगरपालिका क्षेत्रमा विपद् भूकम्प, बाढीपहिरो आउँदा मानव वस्तीमा उद्दार कार्य गर्न र मानिसहरूलाई सुरक्षित स्थानमा सार्नका लागि खुला क्षेत्र नभएको पाइएको छ। समग्र जिल्लामा जस्तै यस नगर क्षेत्रमा पनि जलवायु परिवर्तनको असरहरू देखिन थालेको बताइन्छ। प्रमुख रुपमा खाने पानीको प्रमुख श्रोतको रुपमा रहेको भुमिगत श्रोतको पानीको सतह घटेको,अतिबृष्टि र अनाबृष्टीको कारणले बाढिका साथै खडेरी जस्ता समस्याहरू क्रमश बढेका छन्। जलवायु अनुकूलनका लागि यो जनाबद्ध तवरबाट कुनै पनि कार्यक्रमको शुरुवात भएको छैन।

३.६ योजना कार्यान्वयनमा जनताको चासो र योगदानका लागि तत्परता

यस ठूली भेरी नगरपालिका क्षेत्रका जनतामा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताका सम्वन्धमा बढेको चासो स्थानीय सरकारको स्थापना पश्चात चासो संगै अपेक्षा पनि झनै बढेको छ। अव साना साना लगानी र जनपरिचालनको लागि खासै समस्या नरहेकोले समुदायमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियानलाई परिमाणमुखी बनाउन नगरपालिकाका जनता जागरुक एवं तत्पर देखिन्छन्।

३.७.खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता क्षेत्रमा भए गरेका राम्रा प्रयासहरु, देखिएका समस्या/चुनौती,सम्भावना तथा अवसरहरु

३.७.१. खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता क्षेत्रमा भए गरेका राम्रा प्रयासहरु :

१. एक घर एक धाराको अवधारणा अनुरुप ठूली भेरी नगरपालिका र विभिन्न दातृ निकायको सहयोगमा नगरपालिकाका विभिन्न बस्तीहरुमा नयाँ निर्माण गरिने खाने पानी आयोजनाहरुमा अनिवार्यरुपमा एक घर एक धारा निर्माण गरिएको छ। फलस्वरुप हालसम्म एक घर एक धारामा पहुँच भएका घरधुरीको संख्या करिव ३२ प्रतिशत रहेको छ।

२. यस ठूली भेरी नगरपालिकामा हाल संचालनमा रहेका खानेपानी योजनाहरुको सुचारुपना तथा खानेपानी गुणस्तर सुधारका लागि खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरिएको छ। उक्त कार्यमा नगरपालिका,युनिसेफ नेपाल,छायाँ नेपालको सहयोग एवं सहकार्य रहेको छ।

३. केहि खानेपानी आयोजना तथा विद्यालयहरुको खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण गरिनुका साथै नियमित क्लोरिनेसन गर्ने कार्य भइरहेको छ।

४. विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा तारा पद्धती लागँ गरि विद्यालयहरुको क्षमता विकास, खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको सँधार तथा केहि विद्यालयहरुमा नियमित मँल्याङ्कन गर्ने पद्धती लागँ गरिएको छ।

५. स्वास्थ्य संस्थामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी मापदण्ड,२०७५ को मर्मअनुसार स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्न पहल गरिएको छ।

६. नगरपालिका अन्तर्गत बजार क्षेत्रका विभिन्न स्थानमा सार्वजनिक शौचालयहरुको निर्माण भइ प्रयोगमा आइरहेका छन्।

७. समुदायस्तरको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा वडास्तरबाट नियमित रुपमा सरसफाइ सम्बन्धी अभियानहरु संचालन हुदै आएका छन्।

८. नगरपालिकाले पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन अभियानलाई आत्मसाथ गर्दै पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनको वार्षिक कार्य योजना निर्माण गरी सोही अनुसार कार्यान्वयन भइरहेको छ ।

३.७.२. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा देखिएका समस्या, चुनौती, सम्भावनाहरु

ठूली भेरी नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तर्जुमा क्रममा वडा तथा नगर पालिकास्तरीय छलफलका आधारमा देखिएका मुख्य समस्या, चुनौती र सम्भावनाहरु यस प्रकार रहेका छन् ।

तालिका नं ३० खासस्व क्षेत्रमा देखिएका समस्या/चुनौती, सम्भावना तथा अवसरहरु,

१.नगरपालिका/वडास्तरिय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत तथा क्षमता विकास	
समस्या तथा चुनौतीहरु	**सम्भावना तथा अवसरहरु**
• खुला दिसामुक्त घोषणा पश्चात् केही वडा तथा नगर पालिकास्तरिय समन्वय समितिहरु निस्कृय हुनु । • खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको एकीकृत कार्य योजना निर्माण र संयुक्त अनुगमन हुन नसक्नु । • समन्वय समितिहरुको क्षमता विकास तथा प्रभावकारी परि चालन हुन नसक्नु ।	• सबै तहहरुमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको उपस्थिति तथा स्थानीय स्तरमा बजेटको तर्जुमा हुनु । • नगरपालिका/वडास्तरमा सवै सरोकारवालाहरु खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा सकारात्मक तथा प्रतिबद्ध रहनु । • आवधिक रुपमा समन्वय समितिहरुको बैठक बसी खासस्व प्रवर्द्धन सम्बन्धी छलफल कार्यक्रमहरु संचालन हुनु ।
२. संस्थागत खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धन क. शैक्षिक संस्थाहरु	
• विद्यालयहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाहरुको कमजोर व्यवस्थापन हुनु, • सबै विद्यालयहरुमा बाल, लैगिंक तथा अपांगतामैत्री शौचालय नहुनु । • विद्यालयहरुमा जोखिमपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हातधुने व्यवस्था तथा आनीबानीमा परिवर्तनको विकास नहुनु,	• स्थानीय तहबाट विद्यालयको खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनमा बजेट विनियोजन हुनु । • विद्यालय वास सम्बन्धी स्वीकृत कार्यविधि तथा तारे पद्धतीको कार्यान्वयन हुदै आउनु । • विद्यालय तहमा व्यवस्थापन समिति, विद्यालय वास समिति, र बालक्लव गठन भइ सरसफाइ सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन भइरहनु । • खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी बिषय बस्तुहरु विद्यालयको पाठ्यक्रममा समाविष्ट हुनु ।
ख. स्वास्थ्य संस्थाहरु	
• केही संस्थाहरुमा खानेपानी तथा सरसफाइ व्यवस्था नहुनु तथा भएकोमा पनि उचित व्यवस्थापन नहुनु, • सरसफाइ प्रबर्द्धन तथा व्यवस्थापनमा खासै चासो तथा अपनत्वभाव नहुनु, अरुलाई जिम्मेवार मान्ने प्रवृति कायमै रहनु । • बस्तीस्तरमा अस्थायीरुपमा स्थापनना गरिएका सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईहरुमा खानेपानी तथा सरसफाइमा ध्यान दिन नसक्नु ।	• स्थानीय तहबाट स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनमा बजेट विनियोजन हुने गरेको । • स्वास्थ्य संस्थाको वास सम्बन्धी स्वीकृत कार्यविधि जारी भएको । • व्यवस्थापन समितिहरुमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको प्रतिनिधित्व हुने भएकाले श्रोतको व्यवस्थापनमा सहजता हुनु ।

३. व्यक्तिगत, घरायसी, वातावरणीय सरसफाइ तथा स्वच्छता	
• समुदायमा सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी न्यून चेतनास्तर रहनु । • शौचालयहरुको कमजोर व्यवस्थापन तथा ब्यक्तिगत सरसफाइ (जोखिमपूर्ण समयमा हातधुने) बानीको विकास नहुनु । • घरायसी ठोस तथा तरल फोहोरको उचित व्यवस्थापन नहुनु,	• खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भएको तथा वडास्तरबाट पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी सचेतनामुलक अभियान संचालन भइरहे को । • स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट सरसफाइ सम्बन्धी सन्देशमूलक सूचनाहरु सम्प्रेषण हुदै आएको ।
४. सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयोजनाहरुको दिगोपना, तथा सुरक्षा योजना	
• पानीको स्रोत सुक्नु तथा श्रोत संरक्षण नहुनु, • सम्पन्न आयोजनाहरुमा पानीको कमी तथा कमजोर व्यवस्थापन हुनु, • खानेपानी उपभोक्ता समिति सक्रिय नहुनु • प्राकृतिक प्रकोपका कारण खानेपानी आयोजना क्षतीग्रस्त हुनु • पानीको नियमित रुपमा गुणस्तर परीक्षण नहुनु ।	• खानेपानी आयोजना निर्माण तथा मर्मत सुधारमा स्थानीय तहमा विभिन्न निकायहरु लगायत वाह्य दातृ निकायहरुको सहयोगमा धेरै राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरु कार्यरत रहनु । • खानेपानी सुरक्षा योजना, सुचारुपनामा सुधार तथा एक घर एक धारा अभियान संचालन हुनु ।
५. बजार क्षेत्र तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा सरसफाइ प्रवर्द्धन र सरसफाइ बजारीकरण	
• अव्यवस्थित वस्ती तथा फोहोर व्यवस्थापनमा चासो नरहे को, • नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालयहरु पर्याप्त नहुनु र भएका शौचालयहरुको कमजोर व्यवस्थापन हुनु,	• बजार व्यवस्थापन समिति गठन तथा सुधार कार्य संचालन भइरहेको, • नगरपालिकाले ठोस फोहरहरुको संकलन तथा व्यवस्थापन गर्ने गरेको,
६. जलवायू परिवर्तन तथा जोखीम न्यूनीकरण	
• भूक्षय तथा पहिरोका कारण गा.पा.का प्रायः सबै क्षेत्र प्रभावित हुने गरेका र अधिकांश खानेपानी आयोजनाहरु प्रभावित हुने गरेको, • जलवायु परिवर्तनका कारण हुने भू-क्षय, पहिरो, बाढी, किराको प्रकोप र खडेरी आदिका कारण मुहानहरु सुक्ने समस्या देखिएको,	• नगरपालिकाले प्रकोप संभावित क्षेत्रहरुको नक्शांकन गरी व्यवस्थापन योजना निर्माण गरेको, • जलवायु परिवर्तनको कारण हुने जोखीम न्यूनीकरण कार्यक्रमका लागि वजेट तथा कार्यक्रम भएको, • नगरपालिकामा स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तर्जुमा भई कार्यान्वयन भइरहेको ।

अध्याय ४

राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय नीति, योजना तथा लक्ष्यहरुसंगको तादम्यता

ठूली भेरी नगरपालिकाको खासस्व योजना तर्जुमा गर्ने सन्दर्भमा नेपाल सरकारले खानेपानी तथा सरसफाइको क्षेत्रमा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय रुपमा गरेका प्रतिवद्धताहरु जस्तै नेपालको संविधान,२०७२ को धारा ३० को मौलिक हक अन्तर्गत गरेको व्यवस्था ,दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तिका लागि नेपाल सरकारले गरेका प्रतिवद्धता,खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको क्षेत्रगत विकास योजना, १५ शखतऔं पञ्चबर्षिय योजनाको आधार पत्र,स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन,२०७४, पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन,विद्यालय एवं स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यविधि तथा मापदण्डले मार्गदर्शन गरेका मुख्य मुख्य बिषयहरुलाई पनि यस खासस्व योजनामा प्राथमिकताका साथ समाविष्ट गरी कार्यान्वयन गर्न लागिएको छ ।

मुख्य नीति तथा योजना	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी प्रावधान
दिगो विकास लक्ष्य २०१६–२०३०	● ३.९.२ असुरक्षीत खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताले हुने मृत्युदर घटाउने ● ४.क. विद्यालयमा बाल, लैगिंक तथा अपागंमैत्री सुरक्षित संरचना निर्माण गरी सुरक्षित खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सुनिश्चित हुने
	● ६.१.सन् २०३० सम्ममा सबैको सबैको लागि समतामूलक रूपमा सुरक्षित खानेपानी पुर्‍याउने ● ६.२. सन् २०३० सम्ममा सबैका लागि प्रयाप्त सरसफाइ र स्वच्छतामा समतामुलक पहुँच हासिल गने र खुला दिसा गर्ने अभ्यासको अन्त्य गर्ने
नेपालको संविधान, २०७२	● नेपालको संविधान,२०७२ को धारा ३० स्वच्छ वातावरणको हक अन्तर्गत उपधारा (१) मा प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक हुनेछ ● धारा ३५ स्वास्थ्य सम्बन्धी हक अन्तर्गत उपधारा (४) प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँचको हक हुनेछ भन्ने उल्लेख छ ● धारा ४४ उपभोक्ताको हक अन्तर्गत उपधारा (१) मा प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय वस्तु तथा सेवा प्राप्त गर्ने हक हुने कानूनी प्रावधान छ ।
खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रगत विकास योजना (२०७३-२०८७)	● क्षेत्रगत सुशासन र प्रभावकारितामा सुधारका माध्यमबाट "वास" सेवाहरूलाई सबैको पहुँचमा पुर्‍याईदै सेवाको स्तरमा सुधार ल्याउने । ● विद्यमान क्षेत्रगत मुद्दाहरू एवं भविष्यमा बिकसित हुन सक्ने परिदृष्यहरूको सम्बोधन गर्ने । ● यस क्षेत्रको प्रभावकारी कार्यक्रम निर्माण एवम् सुसङ्गत र सामञ्जस्यीय ढङ्गले कार्यान्वयन गर्नाका लागि क्षेत्रगत प्राथमिकता र रणनीति स्पष्ट गर्दै क्रमश : क्षेत्रगत एकत्रीकरण गर्ने । ● राष्ट्रिय प्राथमिकताहरू, रणनीतिहरू, मानकस्तरहरू एवम् कार्यविधिहरूका तह सम्पूर्ण सरोकारवाल(ाहरूलाई प्रभावकारी "वास"सेवा प्रवाहको कार्यक्रम निर्माण एवम् व्यवस्थापनका लागि मार्गनिर्देशन तथा अभिप्रेरित गर्ने । ● सबै नेपाली नागरिकहरूसम्म सुचारु र दिगो "वास" सेवाहरूको पहुँचको सुनिश्चितता गर्न यस क्षेत्र विकास योजनासंग तादात्म्य हुने गरी सक्षमकारी नीति, कानुनी एवम् नियमनकारी खाका, सेवा प्रवाहको लागि स्पष्ट संस्थागत संयन्त्र, वित्तीय प्रबन्धहरू, क्षमता अभिवृद्धि, परिष्कृत समन्वय र कार्यसम्पादन अनुगमन पद्धति लागू गर्नु ।
१५ औं पन्चबर्षिय योजना	● खानेपानी र सरसफाइ सेवाको पर्याप्त, सुरक्षित र सर्वसुलभ रूपमा उपलब्धताबाट जनस्वास्थ्यमा सुधार गर्नु । ● सबै नागरिकलाई आधारभूत स्तरको सरसफाइ सेवामा पहुँच तथा मानव मल मूत्र र फोहोर पानीको उचित व्यवस्थापन गरी वातावरणीय स्वच्छता कायम गराउनु । ● जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् व्यवस्थापनमैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा सुनिश्चित गर्नु । ● खानेपानी तथा सरसफाइको दिगो सेवा प्रवाहमा संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहको भूमिका सबलीकरण गर्दै क्षमता अभिबृद्धि गर्नु ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन,२०७४	● स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ११ को उपदफा (२) झ ● (१) मा आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ तथा पोषण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा नियमन, ● (५) स्वच्छ खानेपानी तथा खाद्य पदार्थको गुणस्तर र वायु तथा ध्वनिको प्रदूषण नियन्त्रण र नियमन, ● (६) सरसफाइ सचेतनाको अभिवृद्धि र स्वास्थ्यजन्य फोहोरमैलाको व्यवस्थापन स्थानीय सरकारले गने प्रावधान छ ● उपदफा (२) ध.खानेपानी, साना जलविद्युत आयोजना, वैकल्पिक उर्जा ● (१) स्थानीय खानेपानी सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वन र नियमन, ● (२) खानेपानी महसुल निर्धारण र खानेपानी सेवाको व्यवस्थापन स्थानीय तहले गर्ने व्यवस्था । ● ऐनको दफा ११ को उपदफा ४ ग.२ मा खानेपानी महसुल निर्धारण र खानेपानी सेवाको व्यवस्थापन नगरपालिका तथा नगरपालिकाद्धारा गर्ने व्यवस्था छ । ● ऐनको परिच्छेद ६ को दफा २४,योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने : मा बुदा नं (१) नगरपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नु प्रावधान छ । ● ऐनको दफा २५को दफा (२) को उपदफा (१) बमोजिम योजना बनाउँदा नेपाल सरकार र प्रदेश सर कारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमै त्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धीत विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ । ● त्यसै गरी ऐनको दफा २६ को (घ) फोहोरमैला बिसर्जनस्थल वा प्रशोधन प्रणालीको विकास र सञ्चालन नगरपालिका वा नगरपालिकासँग साझेदारी, सम्झौता वा संयुक्त व्यवस्थापनमा गर्न सकिने व्यवस्था छ । ● ऐनको परिच्छेद (९): नगरपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकारक्षेत्रको दफा ६२ को उपदफा (२) नगरपालिका तथा नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको कुनै सेवा उपयोग गरे बापत म्बन्धित सेवा प्रदायक तथा सेवाग्राहीलाई से वा शुल्क लगाउन सक्नेछ
पूर्ण सरसफाइ मार्गद(र्शन,२०७३	● पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन,२०७३ ले सन् २०३० सम्म सबैको लागि र सधैको लागि पूर्ण सरसफाइको अवस्था हासिल गर्नेतर्फ उन्मुख हुने लक्ष्य लिएको छ । उक्त लक्ष्यलाई ३ चरणमा विभाजन गरी कार्यान(वयन हुदै आइरहेको छ । ● तह १ : सन् २०२२ सम्म १५ प्रतिशत गाउपालिका र १० प्रतिशत न.पा. ● तह २: सन् २०२७ सम्म ५० प्रतिशत गाउपालिका र ४० प्रतिशत न.पा. ● तह ३: सन् २०३० सम्म १०० प्रतिशत गाउपालिका र १०० प्रतिशत न.पा. ● पूर्ण सरसफाइको उद्धेश्य भनेको : ● खुला दिसामुक्त अवस्थाको दिगोपना कायम गर्ने । ● सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी बानी व्यवहार विकास गर्ने । ● घरायसी तथा संस्थागत तहमा सरसफाइ र स्वच्छताका सुविधाको समुचित प्रयोग,मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नती गर्ने । ● सुरक्षित खानेपानीको सेवा सुनिश्चित गर्ने र घरायसी तथा सस्थागत तहमा पानी शुद्धीकरणको प्रवर्द्धन समेत गर्ने । ● फोहोरमैला तथा मानव मलमूत्रीय फोहोरको सम्भव भएसम्म पून:प्रयोग गर्ने वा तोकिएको मापदण्डका आधारमा विसर्जन गर्ने । ● पोखरी तथा साना जलाशय र खोला खोल्सीहरुको संरक्षण गरी स्वच्छता तथा सुन्दरता कायम राख्ने । ● पूर्ण सरसफाइका दुई चरण : सफा र स्वच्छ चरण, पूर्ण सरसफाइ उन्मुख चरणमा विभाजन गरी कार्यान्वयन गर्ने र सम्पूर्ण चरणहरु पश्चात् पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँ,बस्ती,टोल र समुदाय घोषणा गर्ने व्यवस्था यस मार्गदर्शनमा उल्लेख छ ।

विद्यालय खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यविधि,२०७४	● विद्यालय खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यविधि,२०७४ को लक्ष्य : ● विद्यालयमा दिगो खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गरी शैक्षिक उपलब्धि बढाउन अनुकूल वातावरणको सिर्जना गर्ने रहेको छ ● कार्यविधिको उद्देश्यहरु विद्यालयमा सबै बालबालिकाहरुका लागि अनुकूल हुने गरी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका सूचकएवम् मापदण्ड तयार गर्ने,तयार गरिएको मापदण्ड कार्यान्वयनका लागि विधि, प्रक्रिया र पध्दतिका विषयमा सहजीकरण गर्ने र विद्यालयमा स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्थापन, सरसफाइका सुविधा र स्वच्छ वातावरण तयार गर्नका लागि उपलब्ध स्रोत साधनको उपयोगमा विभिन्न निकायहरुको भूमिका पहिचान एवम् समन्वयका लागि सहजीकरण गर्ने रहेको छ । ● यस कार्यविधिले विद्यालय स्वमुल्याङ्कनको मापदण्ड जस्तै सबै विद्यालयहरुमा पानी, शौचालय, वातावरणीय सरसफाइ, हरियाली वातावरण, स्वच्छता सुविधा, स्वच्छता शिक्षा, महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन, संस्थागत व्यवस्था र दिगोपना, विपद् जोखिम व्यवस्थापन, अनुगमन तथा जवाफदेहिताका आधार तय गरी यसै मापदण्डका आधारमा विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका अवस्थालाई मूल्याङ्कन गरेर वर्गीकरण गर्न तारा पद्धतिलाई आधार मानिएको छ ।
स्वास्थ्य संस्थामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी मापदण्ड,२०७५	● १.ठुला स्वास्थ्य संस्थाहरु,मझौला स्वास्थ्य संस्थाहरु,साना स्वास्थ्य संस्थाहरु ,विस्तारित सेवा,घुम्ती शिविर स्वास्थ्य संस्थाको तह र स्वास्थ्य संस्थाको बर्गिकरण । ● २.वितरण गरिने पानीको गुणस्तर :पिउने पानी, हात धुने पानी र मेडिकल प्रयोजनको लागि मध्यम स्तरको पानीको प्रगोग गर्ने र विशेष परिस्थितीको लागि उच्च स्तरको पानीको प्रयोग र पिउने पानीको गुणस्तर भन्दा कम स्तरको पानीलाई सफा गर्ने, लन्ड्री र सरसफाइको लागि मात्र प्रयोग गर्ने । ● ३.स्वास्थ्य संस्थाहरुका लागि सरसफाइको मापदण्ड ● कम्पाउन्डमा, अन्तरंग विभाग (आईपिडी),ओपिडी (प्रत्येक विभाग/ब्लक),प्रतिक्षा गर्ने स्थान, परामर्श कक्ष, लन्ड्री कोठा, युएसजी कोठा, शल्यक्रिया कोठा, प्याथोलोजि ब्लक, प्रसूति कोठा/ उत्तर प्रसूति कक्ष, प्रसूति कक्ष, लास घर, प्रयोगशाला, लन्ड्री सेवा, प्रत्येक विभागमा Janitor's Closet, सबै सेवादिने स्थानमा हात धुने बेसिनमा सेवाग्राही एवं कर्मचारीको लागि मुत्रालय र शौचालयको मापदण्डको साथै हात धुने बेसिनको संख्या तोकिएको । ● ४.स्वास्थ्य संस्थाको लागि स्वच्छता मापदण्ड जस्तै शौचालय/नुहाउने सुविधा,हातको सरसफाइ,लन्ड्री सरसफाइ,व्यक्तिगत सरसफाइ तथा व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री (सेवा प्रदायक),महिनावारी भएको अवस्थाको सरसफाइ व्यवस्थापन,खानेकुराको स्वच्छता (अवलोकन गर्ने),लासघरको सरसफाइ (लासघर को सुविधा भएको अस्पतालमा मात्र लागू हुने),सूचना प्रवाह र स्वच्छता प्रवर्द्धन,कीट तथा मुसाको नियन्त्रण,क्षमता अभिवृद्धि र वातावरणीय स्वच्छता/ सरसफाइ तोकिएको । ● ५.स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि निश्चित मापदण्ड तोकिएको

अध्याय ५

खासस्व योजनाको सोच, परिलक्ष्य, लक्ष्य, उद्धेश्य र रणनीतिहरु

५.१ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको सोच, परिलक्ष्य

खानेपानी तथा सरसफाइ मानव जातिकै अस्तित्वका लागि अत्यावश्यक तत्वहरू हुन्। पानी विनाको मानव जीवनको कल्पना समेत गर्न सकिदैंन। तसर्थ मानव मात्रका लागि पनि खानेपानी र सरसफाइको सुरक्षित र सहज उपलब्धता नै प्रमुख लक्ष्य रहदै आएको छ। यस ठूली भेरी नगरपालिकाले तयार गरेको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्वा) योजनाको सोच र परिलक्ष्यहरू तपसिल बमोजिमका रहेका छन्।

दुरदृष्टि (सोच) :

"स्वच्छ, सफा,सुन्दर र स्वस्थ नगरपालिका निर्माण हाम्रो अभियान,

संमृद्ध एवं सुखी जनताको पालिका ठूली भेरीको पहिचान"

परिलक्ष्य (ध्येय): यस नगरपालिकामा सफा,सुरक्षित एवं पहुँचयोग्य खानेपानी,लगानीमैत्री सरसफाइ र स्वच्छताका कार्यक्रमहरू संचालन गरी सन २०३० सम्ममा मध्यम तथा उच्च स्तरको खासस्व सेवा प्रदान गर्ने।

५.२ खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता योजनाको लक्ष्य

ठूली भेरी नगरपालिकाले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका क्षेत्रमा आगामी ५ वर्षका लागि तपसिलका लक्ष्यहरू तथा नतिजाहरू तय गरेको छ। समग्रमा यस खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता योजनामा तपसिलका लक्ष्यहरू तय गरिएको छ।

सन २०२२ सम्ममा ४०% मध्यम र २५% उच्च स्तरको खासस्व र

सन २०२५ सम्ममा ५०% मध्यम र ५०% उच्च स्तरको खासस्व

५.३ खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता योजनाको उद्धेश्य

बिषय क्षेत्र १. सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, खानेपानी आयोजनाहरुको दिगोपना तथा सुरक्षा

उद्देश्य १ : निर्माण सम्पन्न भई हाल संचालनमा आएका खानेपानी आयोजनाहरुको सूचारुपनामा सुधार तथा उत्थानशिल संरचना सहित नयाँ योजना निर्माण गरि शतप्रतिशत घरधुरीमा समतामुलक रुपमा सुरक्षित खानेपानीको पहुँच बृद्धि गर्ने।

बिषय क्षेत्र २.सुधारिएको सरसफाइ तथा स्वच्छता सुविधामा पहुँच बृद्धि तथा दिगोपना

उद्देश्य २ : सहभागितात्मक पद्धतिको माध्यमबाट समुदाय तथा नगरपालिका क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा अपनत्वभावको विकास भई पूर्ण सरसफाइयुक्त घर, समुदाय, वडा तथा नगरपालिकाको विकास भएको हुनेछ।

बिषय क्षेत्र ३. विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन

उद्देश्य ३: समन्वयात्मक तथा एकीकृत कार्य पद्धती अपनाई विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुरीक्षत खानेपानी, सुधारिएको सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको नियमित तथा न्यायोचित पहुँच भएको हुनेछ।

बिषय क्षेत्र ४.संस्थागत तथा क्षमता विकास

उद्देश्य ४: नगरपालिका र वडास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत विकास भइ पूर्ण सरसफाइ क्षेत्रमा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।

बिषय क्षेत्र ५. जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण तथा विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा

उद्देश्य ५: पानीका मूलहरुको संरक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कनद्वारा भौतिक निम(ाणलाई व्यवस्थित गर्दै जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ । साथै विपद्मा प्रभावकारी खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाका लागि उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

बिषय क्षेत्र ६.लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

उद्देश्य ६: नगरपालिका तथा वडाहरुमा वास सेवामा लैङ्गिक समानता सुनिश्चित भएको हुनेछ ।

५.४ खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता योजनाको रणनीतिहरु

ठूली भेरी नगरपालिकाले खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) सम्बन्धी लक्ष्य पुरा गर्न सरकारी, गैर सरकारी निकाय र नीजि क्षेत्रबिचको समन्वयात्मक कार्य एकता तथा एकीकृत कार्य पद्धतीको थालनी गर्नु नै यस यो जनाको प्रमुख रणनीति हुनेछ । प्रदेश र सङ्घीय सरकारहरूसंग समन्वय गरी मातहतका कार्यालयहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरेर खासस्व योजना कार्यान्वयनका लागि पहल गरिने छ । यस खासस्व योजना कार्यान्वयनका लागि विशेषत तपसिलका रणनीतिहरू अवलम्वन गरिने छ ।

बिषयक्षेत्र	● रणनीतिहरु
संस्थागत तथा क्षमता विकास	● नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा तय गरेको लक्ष्य प्राप्त गर्न पालिकासंग अपुग श्रोत व्यवस्थापनका लागि अन्य निकायहरूसंगको सहकार्य र समन्वयलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । ● खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा निर्धारित कार्ययोजना अनुसारका योजनाहरू कार्यान्वयनका लागि पालिकामा "खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्वा) शाखा स्थापना" गरिने छ । उक्त खासस्व शाखाबाट पालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरुको संयोजन गरिने छ । ● खासस्व कार्यक्रमलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी एवं नतिजामुखी रुपमा संचालन गर्न एकीकृत संस्थागत संर चनाहरु खडा गरि परिचालनमा जोड दिईनेछ । ● नगरपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा तय गरिएका लक्ष्य प्राप्तिका लागि आवश्यक पर्ने मर्मत संभार कार्यकर्ता, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ प्रवर्द्धक आदिको यथोचित छनौट गरि साझेदार निकायसंग समन्वय र सहकार्यमा पालिकास्तरीय सीप विकास केन्द्र वा स्रोत केन्द्र स्थापना गरि प्रत्येक समुदायमा मर्मत संभार कार्यकर्ता, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ प्रवर्द्धक उत्पादन गरि परिचालन गर्न जोड दिईनेछ । ● खास्वस सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा परिचालन र व्यवस्थित गर्न नगरपालिका स्तरमा खास्वास को ष खडा गरि तल्लो तह सम्म परिचालन गरिने छ । ● खासस्व कार्यक्रमलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी एवं नतिजामुखी रुपमा संचालन गर्न खास्वस क्षमता विकास सम्बन्धी नीति, कार्यनीति एवं योजना सहित कार्यान्वयनमा जोड दिईने छ ।
सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयोजनाहरुको दिगोपना, तथा सुरक्षा	● खानेपानी आयोजनाहरुको नयाँ निर्माण तथा मर्मत सुधार र विस्तार गर्दा अनिवार्य रुपमा "एक घर एक धारा" नीति अवलम्बन गरि सबै खानेपानी योजनाहरुमा अनिवार्य रुपले "खानेपानी सुरक्षा योजना तथा सुर क्षित खानेपानीयुक्त समुदाय" को अवधारणा लागु गरिनेछ । ● राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०६३ मा तोकिए बमोजिम खानेपानीको गुणस्तर तथा सेवास्तर सुधार गरिनेछ । साथै पालिकास्तरमा खानेपानीको गुणस्तर परीक्षणका लागि खानेपानी गुणस्तर केन्द्रको स्थापना गरी खानेपानी उपभोक्ताहरुको क्षमता विकास तथा समुदाय स्तरमा सचेतना अभिबृद्धि गरिनेछ । ● नगरपालिकास्थित खानेपानी योजनाहरुको दिगो, सुरक्षित एवं गुणस्तरीय सेवा प्रवाह वा दिगो सुचारु ग(र्नका लागि योजनाको डिजाइनसंगै प्रत्येक स्किम, प्रत्येक धारामा मर्मत संभार र सरसफाइ कार्यकर्ता राखी प्रभावकारी परिचालन गर्न आयोजना तथा लाभान्वित समुदाय दुवैलाई उत्प्रेरित गर्ने रणनीति तय गरिनेछ । ● खानेपानी योजनाहरुको दिगोपना र नियमित संचालनका लागि नगरपालिकास्तरमै खानेपानी योजना मर्मत संभार कोष खडा गरि सम्बन्धित आयोजना र समुदायसंगको सक्रिय समन्वय र सहकार्यमा कोषको परि चालन गरिनेछ । ● स्थानीय तह र समुदायका साथै उपभोक्ता समितिबीच सहकार्य, समन्वय र साझेदारी गरि एकीकृत एवं सयुंक्त मुल्यांकन रणनीतिक योजना तयार गरि कार्यान्वयनमा बिशेष जोड दिइनेछ । ● खानेपानी योजनाको प्रभावकारी तथा दिगो संचालनका लागि उपभोक्ता समितिलाई उत्प्रेरित गर्ने नीतिलाई लिईनेछ । ● आवश्यकता अनुसार खानेपानी योजनाहरुको नयाँ निर्माण, पुनर्निर्माण, मर्मत सम्भार पहिचान गरि स्पष्ट खाका सहित निर्माण कार्यमा जोड दिने ।

सुधारिएको सरसफाइ तथा स्वच्छता सुविधामा पहुँच बृद्धि तथा दिगो पना	● यस नगरपालिका क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालयहरुको निर्माण तथा सन्चालनका लागि सार्बजनिक र नीजि क्षेत्रसंगको सहकार्यमा विभिन्न आय आर्जनका गतिविधिहरू (जस्तै शौचालयको अगाडि भागमा पसल संचालन गर्ने र पछाडि भागमा सार्वजनिक शौचालय प्रयोगमा ल्याउने वा गोबर ग्याँस जडान गर्ने आदि) संग जोडिने गरि संचालन र व्यवस्थापन गर्ने प्रणाली अवलम्बन गरिने छ । ● फोहरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाइ प्रवर्द्धन गर्न वडाको नेतृत्वमा सचेतना अभिबृद्धि गर्न पूर्ण सरसफाइ अभियान संचालन गरिनेछ । ● पालिका क्षेत्रको ढल निकास व्यवस्थापनलाई एकीकृत कार्यक्रमको रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । "फोहरलाई बनाऊँ मोहर" भन्ने नारालाई व्यापक बनाइ फोहरमैला व्यवस्थापन तथा शहरी सरसफाइ कार्य सञ्चालन गर्दा सार्वजनिक नीजि साझेदारीको रणनीति अवलम्बन गरिनेछ । ● मुख्य बजार र बजार उन्मुख क्षेत्रहरूमा सृजित ठोस तथा तरल फोहोरलाई श्रोत स्तरको ग्रेडिङ्ग गरि सुरक्षित व्यवस्थापनका लागि उचित स्थानमा प्रशोधन र व्यवस्थापनमा विशेष प्राथमिकता दिईनेछ । ● सरसफाइ र स्वच्छता दीर्घ जीवनको आधार भएकोले स्थानीय तहका प्रत्येक समुदायमा सचेतना अभिबृद्धि गर्दै सरसफाइ र स्वच्छता नमुना वस्ती घोषणा सहित उचित पुरस्कारको व्यवस्था गर्न गरिनेछ । ● समुदायसंगको पहलमा एक घर एक फोहर फाल्ने खाडल निर्माणको नीति अनिवार्य लागु गरिनेछ ।
विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाको खाने पानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	● विद्यालयको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको सुधार तथा व्यवस्थापनका लागि बिद्यालय ३ तारे पद्धतीको अवलम्बन गरिने छ भने स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था सुधारका लागि स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको गुणस्तरीय सुधार (ध्वतभच, कबलषत्बतष्यल बलम जथनष्भलभ ाबअष्लिथ ष्उचयखझभलत तययथ(ध्क्ज ँष्त) लाई कार्यान्वयनमा ल्याइने छ । ● बिद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको प्रवर्द्धन गर्न सम्बन्धित संस्थामै खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको प्रवर्द्धन डेस्क स्थापना गरि परिचालन गर्न आवश्यक निर्देशिका बनाई कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ । ● खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको प्रवर्द्धन गर्न विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको संस्थागत संरचन(लाई अग्रभागमा राख्दै समुदायको समन्वय, सहकार्य र साझेदारी सहित परिचालनमा प्रमुखता दिईनेछ ।
जलवायु परिवर्तनको असर मा न्यूनीकरण तथा विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाई सेवा	● खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका कार्यक्रमको संभाव्यता अध्ययन, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा अनुगमन लगायतका सबै चरणहरुमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, विपद् न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरुलाई मुल प्रवाहिकरण गरि सो सम्बन्धी मुद्धाहरूको पहिचान र सम्बोधन गरिनेछ । ● खानेपानी तथा सरसफाइका भौतिक संरचनाहरूको भुकम्पीय प्रतिरोधिता तथा अन्य जोखिम न्युनिकरणका लागि हाल संचालनमा रहेका संरचानहरुको आम प्रबलिकरण गरि उत्थानशिल संरचना निर्माण गरिने छ । ● नगरपालिका हुदैं वडा, समुदाय तथा टोलका साथै संस्थागत तवरमा समेत खासस्व विपद् कोष खडा गर्दै आवश्यकता र औचित्यताको आधारमा परिचालन गर्न जोड दिइनेछ । ● पालिकास्तरमा निर्माण गरिने विभिन्न भौतिक संरचनाहरु वातारण तथा विपद् प्रतिरोधी गर्न गराउन यो जनाको प्रकृति हेरी वातावारणिय प्रभाव मुल्यांकन कार्यलाई कडाईका साथ लागु गर्ने नीति लिइनेछ
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	● घरायसी चर्पी निर्माण तथा थप मर्मत सुधारका लागि घरधुरी स्वयंलाई नै जिम्मेवार बनाईने छ । शारिरिक रुपमा अशक्त, अपाङ्ग र एकल महिलाहरूका लागि अनुगमन समितिको सिफारिसमा आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराइनेछ भने अन्यलाई आर्थिक अनुदान उपलब्ध नगराउने नीति लिईने छ । ● लक्षित वर्गमुखी योजना निर्माणदेखि समान सहभागिता र समावेशिकरण बृद्धि गर्न आम समुदायमा लैंगिक एवं सामाजिक सचेतीकरण गर्न जोड दिइनेछ ।

५.५. नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाका निर्देशक सिद्धान्तहरु

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको दूरदृष्टि तर्फ उन्मुख हुन, लक्ष्य प्राप्तिमा अधिकतम योगदान पुऱ्याउन तथा उद्देश्य हासिल गर्नका लागि संचालन हुने खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको योजनाबद्ध प्रयासहरुमा देहायका निर्देशित सिद्धान्तहरु अवलम्बन गरिनेछ ।

१. खासस्व सेवाको विकासमा नागरिक संलग्नता

ठूली भेरी नगरपालिकाको खासस्व क्षेत्रको सामाजिक परिचालनमा महिला, वालवालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र पिछडिएको वर्ग एवं समुदायको सशक्तिकरणलाई माध्यम बनाइनेछ । खासस्व क्षेत्रमा समुदायमा आधारित तथा नागरिक समाजका संस्थाहरुको संस्थागत क्षमता विकासको माध्यमबाट खासस्व क्षेत्रको विकास प्रक्रियामा नागरिक तथा समुदायको संलग्नता बृद्धि गरिनेछ । खासस्व क्षेत्रमा स्थानीय श्रोत, साधन, प्रविधि, ज्ञान, सीप र क्षमताको अधिकतम उपयोग गरी दिगोपनामा टेवा पुऱ्याईनेछ ।

२.वातावरण सन्तुलन तथा खासस्व क्षेत्रको दिगो विकास

जलवायु परिवर्तनबाट उत्पन्न समस्या निराकरण र जोखिम न्यूनिकरण तथा स्थानीय अनुकूलनको उपायहरु अवलम्वन गरी जनकेन्द्रीत खासस्व सेवा विकासको अवसरमा बृद्धि गरिनेछ । यस नगर पालिकाको खासस्व क्षेत्र विकास प्रक्रियामा वातावरणमैत्री स्थानीय शासन प्रणालीलाई समाहित गरी खासस्व सेवाको कार्यलाई वातावरणमैत्री तथा दिगो बनाइनेछ ।

३.स्थानीय संस्था/संजालहरुको क्षमता विकास तथा परिचालन

नगरपालिका भित्रका वडा कार्यालय, विद्यालय तथा स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति लगायत अन्य समुदायमा आधारित समूह र सञ्जालहरुको खासस्व सम्बन्धी क्षमता अभिबृद्धि गरी उनीहरुलाई यस क्षेत्रमा अझ बढी क्रियाशील र प्रभावकारी बनाईनेछ । स्थानीय तहमा खासस्व क्षेत्रको संरचनागत सुधार र क्षमता विकासको माध्यमबाट स्थानीय शासन प्रक्रियामा महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक तथा पछाडि पारिएका वर्गको संलग्नतालाई सुनिश्चित, अर्थपूर्ण र प्रभावकारी बनाईनेछ । स्थानीय स्तरमा खासस्व क्षेत्रमा संचालित आयोजना तथा कार्यक्रमलाई दिगो, नतिजामुलक, पारदर्शी र प्रभावकारी बनाईनेछ ।

४.लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

योजना तर्जमा, सञ्चालन तथा अनुगमन प्रक्रियालाई अझ बढी समावेशी र सहभागितामुलक बनाई उपलब्ध श्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरी दिगो र सन्तुलित खासस्व सेवामा जोड दिईनेछ । खासस्व क्षेत्रको संस्थागत विकास सुदृढ गरी समावेशी र समानतामैत्री वातावरण निर्माण गरिनेछ । खासस्व सेवा तथा सुविधामा आम नागरिक तथा सेवाग्राहीहरुको पहुँच बृद्धि गरी स्थानीयस्तरमा प्रवाहित सेवा तथा सुविधाहरु अधिकारमा आधारित, सहज, सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाइनेछ । समावेशीकरण नीति अन्तर्गत खासस्व क्षेत्र अन्तर्गतका कार्यक्रम खास गरि सेवाबाट वञ्चित समुदाय, क्षेत्र र जनसंख्या (महिला, दलित, आदिबासी-जनजाती, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक तथा अन्य पिछडा वर्ग) को समुचित सेवामा बढी लक्षित हुनेछ । खासस्व योजना कार्यान्वयनको शिलशिलामा निर्माण हुने सम्पूर्ण खानेपानी तथा सरसफाइ संरचनाहरु बाल, महिला, अपाङ्गता र वातावरणमैत्रीका सूचकल(ाई मुख्य आधार बनाईने छ । सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सबै कार्यक्रम र क्रियाकलापहरुमा लैङ्गिक संवेदनशीलतालाई आत्मसात गरिनेछ । खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरुमा कम्तिमा पनि एक तिहाइ सदस्य सहित प्रमुख वा उपप्रमुख पदहरुमा महिला हुनुपर्ने प्रावधानलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

५.मानव अधिकार र सामाजिक न्याय

सुरक्षित पानी र आधारभूत सरसफाइ मानवको मौलिक आवश्यकता र आधारभूत मानव अधिकार हुन् । प्रत्येक व्यक्तिलाई स्वस्थ, मर्यादित,र उत्पादनशील जीवन बाँच्न ती सेवाहरूको आवश्यकता पर्दछ । अधिकारमा आधारित पद्धति मानव अधिकारको प्रगतिशील सोचाइको लागि क्षेत्रगत सुशासन प्रणालीको फराकिलो सुधार हो । यसमा सबै नागरिकको "खासस्व" सेवाहरूका लागि नगरपालिकाले तय गरेको समय तालिकामा स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्नु हो । अधिकारमा आधारित पद्धतितर्फ जानु भनेको स्थानीय तह र नागरिकहरूको बीच सम्बन्धमा केन्द्रित हुनु हो । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा सरकारी, गैर सरकारी, सामुदायिक संस्थाको संस्थागत संरचनामा विपन्न एवं सिमान्तकृत वर्गाको अर्थपूर्ण सहभागितालाई सुनिश्चित गर्दै सामाजिक न्यायको अवधारणालाई अवलम्बन गरिनेछ । समाजमा पिछडिएको वर्ग, दलित, जनजाति, जेष्ठ नागरिक, महिला तथा बालबालिकाको लागि खाने पानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी लक्षित वर्ग कार्यक्रमका साथै अन्य विशेष कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

६.समुदाय, निजी क्षेत्र एवं गैसस साझेदारी

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा सेवा प्रवाह तथा पूर्वाधार विकास कार्यमा सामुदायिक तथा सार्वजनिक निजी साझेदारीको अवधारणा अवलम्वन गरिनेछ । समुदाय, निजी क्षेत्र तथा गैसस जस्ता साझेदारहरु बीच अन्तरक्रिया, छलफल र वहसका माध्यमवाट खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवा विस्तार कार्यलाई अझ वढी समन्वयात्मक, सहभागितामूलक र प्रभावकारी बनाइनेछ । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अन्तर्गतका कार्यक्रमको पारदर्शिता, प्रभावकारिता र जवाफदेहिता अभिबृद्धिका लागि उपलब्ध कानूनी व्यवस्था अनुसार सार्वजनिक सुनुवाई र सार्वजनिक परीक्षण, साम(ाजिक परीक्षण, नागरिक अनुगमन तथा निगरानीको औजार प्रयोग गरी सुधारका प्रतिवद्धताको पालना गरिनेछ ।

७.नतिजामूलक व्यवस्थापन प्रणाली

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको योजना तथा बजेट तर्जमा गर्दा नतिजामूलक योजनाको खाकामा सूचकको आधारमा गरिनेछ । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार सहभागितामुलक र तेश्रो पक्षद्धारा समीक्षा गरिने छ । आयोजना तथा कार्यक्रमको तेश्रो पक्षद्वारा अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिने छ र कार्य सम्पादनको आधारमा राम्रो काम गर्ने संघ, संस्था तथा निकायलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

अध्याय ६

संभाग अनुसार रणनीति, अपेक्षित उपलब्धि, नतिजा तालिका र क्रियाकलापहरु

६.१ बिषय क्षेत्रः सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच र आयोजनाहरुको दिगोपना तथा सुरक्षा

६.१.१ उद्देश्य :

ठूली भेरी नगरपालिका भित्र निर्माण भएका तर संचालनमा समस्या भएका खानेपानी आयोजनाहरुमा खानेपानी सुरक्षा योजनाको अवधारणा अवलम्बन गरी आयोजनाहरुको नियमित मर्मत संभार एवं सूचारुपना सुधार तथा उत्थानशिल संरचना निर्माण गर्ने र खानेपानी सुविधा नपुगेका बस्तिहरुमा नयाँ योजना निर्माण गरि शतप्रतिशत घरधुरीमा समतामुलकरुपमा सुरक्षित खानेपानीको पहुँच बृद्धि गर्ने ।

नतिजा १.१ः नगरपालिका क्षेत्रका सम्पूर्ण घरधुरीमा सुरक्षित खानेपानीको सेवामा पहुँच बृद्धि भएको हुनेछ ।

नतिजा १.२ः उपभोक्ता समितिहरुको आवश्यक क्षमता अभिबृद्धि भै सकृय भएका र खानेपानी योजनाको उचितरुपले मर्मत सम्भार गरि गुणस्तरयुक्त खानेपानी आपूर्तिमा निरन्तरता आएको हुनेछ ।

६.१.२ कार्यनीतिहरु :

खानेपानी आयोजनामा उपभोक्ता समितिको गठन, पँनर्गठन गरि उक्त आयोजनाहरु नगरपालिकामा अनिवार्य रुमा दर्ता गर्ने एवं उपभोक्ता समितिहरुको व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि गर्दै व्यवस्थित र व्यवसायिक बनाइनेछ ।

खानेपानी आयोजनाको सुचारुपना र दिगोपनाका लागि मर्मत संभार कोष, मर्मत संभार कार्यकर्ता, पानी शुल्कको अनिवार्य व्यवस्था गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ साथै उपभोक्ता समितिलाई जिम्मेवार बनाउन नगरपालिका, वडा र उपभोक्ता समितिबिच त्रिपक्षिय कार्यक्षमता तथा दिगोपना सम्झौता गरि नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिने छ ।

खानेपानी आयोजनाको पहुँच एवं सेवा विस्तारका लागि एक घर एक धाराको नीति लिईनेछ, मौजुदा योजनाको मर्मत सम्भार वा विस्तार गर्दा सम्भब भए सम्म एक घर एक धारा अवधारणामा गरिनेछ भने नयाँ बन्ने योजनाको हकमा एक घर एक धारालाई अनिबार्य गरिनेछ ।

मर्मत संभार गरिने सबै खानेपानी योजनामा अनिवार्य रुपले खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरि उपभोक्ता समितिहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरी उनीहरुकै नेतृत्वमा आवश्यक मर्मत सुधारका साथै खानेपानीको गुणस्तर सुधारका कार्यहरु संचालन गरेर गुणस्तरीय खानेपानी सेवाको सुनिश्चिता गरि सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय विकास गर्ने अभियानको थालनी गरिने छ ।

खानेपानी आयोजनाहरुको निर्माण गर्दा जोखिमको न्यून प्रभाव हुने गरी वातावरणमैत्री बनाउने कार्यनीति अवलम्बन गरिने छ र खानेपानी आयोजनाका सबै संरचनाहरुलाई उत्थानशिल बनाउन बिशेष पहल गरिने छ ॥

खानेपानी आयोजनाहरुको मर्मत संभार तथा व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन नगरपालिकास्तरमा खानेपानी क्षेत्रका दक्ष प्राविधिक र प्लम्बरहरुको क्षमता विकास गरी परिचालन गरिनेछ ।

हालसम्म खानेपानी योजना निर्माण नभएका, सामाजिक रुपले बन्चितिकरणमा परेका समुदायको बसो बास भएका बस्तिलाई नयाँ निर्माण गरिने योजनामा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।

खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुलाई खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी क्षमता विकास गरि आवश्यक औजार प्रदान गर्ने र उपभोक्ता समितिहरुले नियमितरुपमा खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण गरि सो को प्रतिबेदन नगरपालिकाको खासस्व शाखा /इकाईमा पेश गर्ने र खासस्व इकाईले अभिले ख अद्याबधिक गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

खानेपानीको नियमित रुपले गुणस्तर परीक्षणका लागि आवश्यक पर्ने किट, जनशक्ति, र ल्याब सेवा स्थानीय रुपमा उपलब्ध गराउनका लागि निजि क्षेत्रका सेवा प्रदायकको क्षमता अभिबृद्धिका साथ निजि क्षेत्रसंग सहकार्य र साझेदारीको कार्य आरम्भ गरिने छ ।

खानेपानी योजनाको प्रभावकारी संचालन तथा व्यवस्थापनका आधारमा खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुलाई प्रोत्साहन तथा दण्ड र जरिवाना गर्ने प्रणाली अवलम्बन गरिने छ ।

नगरपालिकास्तरमा खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता इकाईको संयोजनमा खानेपानी योजनाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न अनुगमन निर्देशिका तयार गरि सो अनुसार नियमित अनुगमन गरिनेछ ।

६.१.३ सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच र आयोजनाहरुको दिगोपना तथा सुरक्षा क्षेत्रको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

सि.नं.	सूचकहरु	इकाई	वर्तमान अवस्था (०७६/७७)	मध्यम अवस्था (०७८/७९)	पाँचौ बर्ष (०८१/८२)	पुस्ट्याइका आधारहरु	जोखिम पक्ष
नतिजा १	नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पूर्ण घरधुरीमा सुरक्षित खानेपानीको सेवामा पहुँच वृद्धि भएको हुनेछ ।						
१.१	उच्च स्तरको खानेपानी सेवामा पहुँच भएका घरधुरी	प्रतिशत	०	४०	५०	नगरपालिकाको वास प्रतिवेदन, खासस्व योजनाको समिक्षा	
१.२	मध्यम स्तरको खानेपानी सेवामा पहुँच भएका घरधुरी	प्रतिशत	२२	६०	१००	,, ,,	
१.३	आधारभूत खानेपानी सेवामा पहुँच पुगेका घरधुरी	प्रतिशत	७२.१	१००	०	,, ,,	
१.४	सिमित खानेपानी सेवा पुगेका घरधुरी	प्रतिशत	६.३	०	०	,, ,,	
१.५	सेवा नपुगेका घरधुरी	प्रतिशत	०	०	०	,, ,,	
नतीजा २	खानेपानी उपभोक्ता समितिहरु सकृय भई निर्माण भएका खानेपानी योजनाको उचितरुपले मर्मत सम्भार गरि गुणस्तरयुक्त खानेपानी आपूर्तिमा निरन्तरता आएको हुनेछ ।						
२.१	नियमित रुपमा मर्मत सम्भार भई पूर्ण क्षमतामा संचालन भएका खा.पा.योजना	संख्या	२	२०	३६	नगरपालिकाको वास प्रतिवेदन, खासस्व योजनाको समिक्षा	
२.२.	नियमित रुपमा खानेपानीको गुणस्तर परीक्षण भई गुणस्तर युक्त खानेपानी आपूर्ति गरि रहेका खा.पा.योजनाहरु	संख्या	१	२५	३६	,, ,,	
२.३	पानी सुरक्षा अवधारणा कार्यान्वयन भै मर्मत संभार गरिएका आयोजनाहरु	संख्या	२	३०	३६	,, ,,	
२.४	सुरक्षित खानेपानीयुक्त समुदाय घोषणा भएका खानेपानी उ.स.हरु	प्रतिशत	०	५०	१००	,, ,,	
२.५	नियमित साधारण सभा, लेखा परीक्षण र पारदर्शिता कायम भएका सकृय उपभोक्ता समिति (संख्या/प्रतिशत)	प्रतिशत	१०	३०	५०	,, ,,	
२.६	खानेपानी आयोजनाको उचित मर्मत संभार संयन्त्र (कोष, कार्यकर्ता, औजार) भएका खानेपानी उ.स. (संख्या/प्रतिशत)	प्रतिशत	३३	५०	८०	,, ,,	

६.१.४ कार्ययोजना,प्रमुख क्रियाकलाप तथा वित्तीय श्रोत विश्लेषण

क्र.सं.	नतिजा अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ बर्षको लक्ष्य		कार्य योजना (वर्ष)					जिम्मेवारी
		एकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	
क	खानेपानी सेवा विस्तार								
१	मौजुदा खानेपानी योजनाको खानेपानी सुरक्षा अवधारणा बमोजिम मर्मत सम्भार र विस्तार	घरधुरी	१८६१	७४३	२४७	१४७	१८१	५४३	नगरपालिका, खा.पा.उ.स., साझेदार संस्था
		योजना संख्या	२२	५	५	४	४	४	
		बजेट (रु.000)	६५८८०.१३२	१६३८०.६४३	५९५२.९९९	१४३०.५१७	३४०४.३५६	३८७११.६१७	
२	मौजुदा खानेपानी योजनाहरुको पुन निर्माण	घरधुरी	३०३	११	१४	५१	५५	१७२	नगरपालिका, साझेदार संस्था
		योजना संख्या	६	२	१	१	१	१	
		बजेट (रु.000)	४४५५.५०७	४२०.८५१	६४७.९७८	४०७.१६५	८११.९९६	२१६७.५१७	
३	घर परिवारमा निजि धारा जडान	संख्या	१७००	४००	४००	३००	३००	३००	
		बजेट (रु.000)	३४०००	८०००	८०००	६०००	६०००	६०००	
ख	खानेपानीको श्रोत संरक्षण र गुणस्तर								
४	खानेपानी आयोजनाका मुल तथा श्रोतह(रुको संरक्षण	योजना संख्या	३४	७	७	७	७	६	खा.पा.उ.स.
		बजेट (रु.000)	१७००	३५०	३५०	३५०	३५०	३००	
५	खानेपानी आयोजनाहरुको खानेपानी सुरक्षा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन	योजना संख्या	३४	७	७	७	७	६	खा.पा.उ.स., साझेदार संस्था
		बजेट (रु.000)	६८००	१४००	१४००	१४००	१४००	१२००	

६	खानेपानीको नियमित गुणस्तर परीक्षण तथा पानी प्रशोधन गर्ने	योजना संख्या	३६	८	७	७	७	७	नगरपालिका साझेदार संस्था
		बजेट (रु.000)	१८०	४०	३५	३५	३५	३५	
७	पानी प्रशोधन प्रणाली जडान गरिने खाने पानी योजना	योजना संख्या	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु.000)	१२५00	२५00	२५00	२५00	२५00	२५00	
ग	नीतिगत तथा संस्थागत विकास								
८	खा.पा उपभोक्ता समिति गठन र पुनर्गठन गरि क्षमता विकास गर्ने	संख्या	३६	१५	११	१०	0	७	
		बजेट (रु.000)	३६0	१५0	११0	१00	0	0	
९	खानेपानी योजनाको मर्मत संभार संयन्त्रको विकास गर्ने (पानी शुल्क, मर्मत सम्भार कार्यकर्ता, लेखा व्यवस्थापक, औजार आदि)	संख्या	३६	१0	१0	१0	६	0	नगरपालिका, साझेदार संस्था
		बजेट (रु.000)	१८00	५00	५00	५00	३00	0	
१0	खानेपानीको गुणस्तर परीक्षणका लागि आवश्यक किट,जनशक्ति सहित ल्याब सेवाको उपलब्धता	संख्या	१	१	0	0	0	0	नगरपालिका, साझेदार संस्था
		बजेट (रु.000)	१४00	१४00	0	0	0	0	
११	खानेपानी आयोजनाको नियमित अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा दिगोपनाको जाँच	संख्या	५	१	१	१	१	१	नगरपालिका, साझेदार संस्था
		बजेट (रु.000)	२५0	५0	५0	५0	५0	५0	
जम्मा बजेट			१२९३२५.६३९	३११९१	१९५४६	१२७७३	१४८५१	५0९६४	

६.१.५. नयाँ निर्माण हुने योजनाहरुको प्राथमिकताक्रम

ठूली भेरी नगरपालिकामा हालसम्म शतप्रतिशत घरधुरीमा खानेपानीको पहुँच पुगेकाले नयाँ खानेपानी आयोजनाहरुको निर्माणका लागि प्राथमिकता निर्धारण गरिएको छैन ।

६.१.६.सामान्य मर्मत संभार गर्नु पर्ने योजनाहरुको प्राथमिकताक्रम

नगरपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाहरुको संचालन अवस्थालाई नियमित सुचारु राख्न तथा थप व्यवस्थित गर्न सामान्य मर्मत संभार गर्नु पर्ने खानेपानी आयोजनाहरुका प्राथमिकता तपसिल बमोजिम निर्धारण गरिएको छ । प्रस्तावित अनुमानित लागत खानेपानी आयोजनाहरुको लगत संकलन गर्ने समयमा गरिएको प्रारम्भिक सर्भे अनुरुप उल्लेख गरिएको छ ।

सि.नं.	योजनाको नाम	वडा नं	ठेगाना र स्थान	लाभान्वित हुने घरधुरी					अनुमानित लागत	कैफियत
				ब्राह्मण र क्षेत्री	दलित	जनजाति	अन्य	जम्मा		
१	तिप्ला खा.पा.यो	४	तिप्ला गाउँ	१६	१२	०	०	२८	६१६९६८	
२	हुँगाउँ खा.पा.यो	५	हुँ गाउँ	०	५०	०	०	५०	३२५६७१	
३	खरीबिसौना खा.पा.यो	५	लाहारा	८५	०	०	०	८५	१५०८३३०	
४	दुरगाउँ खा.पा.यो	६	दुरगाउँ	३०	०	०	०	३०	३२७३४७	
५	ताली खा.पा.यो	६	ताली	८	३	०	०	११	३८४०९६	
६	पारंगा खा.पा.यो	७	पारंगा गाउँ	७४	१२	९	०	९५	२९८२२३	
७	यर्पोर्ट खा.पा.यो	७	जुफाल यर्पोर्ट	११	०	०	०	११	४२०८५१	
८	कोल्लागाउँ खा.पा.यो	७	कोल्लागाउँ	०	९४	३	०	९७	२२७६८१४	
९	लोहारवाडा खा.पा.यो	७	लोहारवाडा	२९	१६	०	०	४५	२६५७०३	
१०	डाँगीवाडा खा.पा.यो	८	डाँगीवाडा	२	०	१	०	३	४८०८११	
११	मोतिपुर खा.पा.यो	९	मोतिपुर	३४	२	०	०	३६	३८१०२८	
१२	भित्ति खा.पा.यो	९	भेट्टी	१	०	०	०	१	२६९२९९	
१३	थाला खा.पा.यो	१	थाला गाउँ	१७	५	०	०	२२	३२११९७५	
१४	खालडारा खा.पा.यो	१	खालडारा	३२६	४७	७६	०	४४९	२६९९१७३५	
१५	कुम्ली खा.पा.यो	२	कुम्ली	५४	७	१०	०	७१	८२३८६०८	
१६	लोचा खा.पा.यो	२	लोचा	१२८१	४४७	१३३	०	१८६१	६५८८०१३२	
१७	पाल्चा खा.पा.यो	३	पल्चा गाउँ	१६	१२	०	०	२८	६१६९६८	
१८	परिला खा.पा.यो	१०	परिला	०	५०	०	०	५०	३२५६७१	
१९	खाम्मना खोला खा.पा.यो	४	खाम्मना गाउँ	८५	०	०	०	८५	१५०८३३०	
२०	भोलाखार खा.पा.यो	६	काडा ताली	३०	०	०	०	३०	३२७३४७	
२१	दुनै खा.पा.यो	३	दुनै	८	३	०	०	११	३८४०९६	
२२	पल्चाखोला (दुनै खा. पा.यो)	३	पल्चा गाउँ	७४	१२	९	०	९५	२९८२२३	
जम्मा				१,२८१	४४७	१३३	०	१,८६१	६,५८,८०,१३२	

६.१.७. ठुलो मर्मत संभार तथा विस्तार गर्नु पर्ने योजनाहरुको प्राथमिकताक्रम

यस नगरपालिकामा निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाहरुको संचालन अवस्थालाई नियमित सुचारु र राख्न तथा थप व्यवस्थित गर्न ठुलो मर्मत संभार गर्नु पर्ने खानेपानी आयोजनाहरुका प्राथमिकता तपसिल बमोजिम निर्धारण गरिएको छ। प्रस्तावित अनुमानित लागत खानेपानी आयोजनाहरुको लगत संकलन गर्ने समयमा गरिएको प्रारम्भिक सर्भे अनुरुप उल्लेख गरिएको छ।

सि.नं.	योजनाको नाम	वडा नं.	ठेगाना र स्थान	लाभान्वित हुने घरधुरी				जम्मा	अनुमानित लागत	कैफियत
				ब्राह्मण / क्षेत्री	दलित	जनजाति	अन्य			
१	जुफाल खा.पा.यो	७	जुफाल	५८	३९	०	०	९७	५८५६३९	
२	रुपगाड खा.पा.यो	७	रुपगाड	८	३	०	०	११	७९२६७५	
३	तिप्ला पिनारा खा.पा.यो	४	तिप्ला	४०	०	६०	०	१००	४०७७६५८	
४	रारास खा.पा.यो	५	माझफाल	३५	०	०	०	३५	३७२८९६	
५	मुलागैरा खा.पा.यो	५	माझफाल	३१	१	०	०	३२	५५०६०४	
६	कागनी खा.पा.यो	११	कागनी	९	०	३	०	१२	१६६८६१७	
७	फुनाल्डा खा.पा.यो	१०	फुनाल्डा	३०	८	०	०	३८	१५३७२५०	
८	पल्टीखोला (दुनै खा.पा.यो)	३	दुनै	२९	१	२	०	३२	२८६६२६७	
जम्मा				२४०	५२	६५	०	३५७	१,२४,५१,६०६	

६.१.८. पुन निर्माण तथा विस्तार गर्नु पर्ने योजनाहरुको प्राथमिकताक्रम

यस नगरपालिकामा निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाहरुको संचालन अवस्थालाई मध्यनजर गर्दा तपसिलका खानेपानी आयोजनाको पुनः निर्माण गर्नु पर्ने गरि प्रथामिकतामा राखिएको छ।

सि.नं.	योजनाको नाम	वडा नं.	ठेगाना र स्थान	लाभान्वित हुने घरधुरी				जम्मा	अनुमानित लागत	कैफियत
				ब्राह्मण / क्षेत्री	दलित	जनजाति	अन्य			
१	कालागौडा खा.पा.यो	९	कालागौडा	०	०	०	०	०	२९९९८३	
२	खालडारा खा.पा.यो	५	माझफाल	११	०	०	०	११	४२०८५१	
३	जालाक्या खा.पा.यो	५	माझफाल	१४	०	०	०	१४	६४७९७८	
४	रह खा.पा.यो	११	रह गाउँ	२८	३	२०	०	५१	४०७१६५	
५	दुरगाउँ कायाखोलि खा.पा.यो	६	दुरगाउँ	३५	२०	०	०	५५	८११९९६	
६	चुन्नीमुन्नी खोला खा.पा.यो	११	रह	१४७	२५	०	०	१७२	२१६७५१७	
जम्मा				२३५	४५	२०	०	३०३	४७,५५,४९०	

संभाग ६.२: सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन क्षेत्र

६.२.१ उद्धेश्य :

सहभागितात्मक पद्धतिको माध्यमबाट समुदाय र नगरपालिका क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्र(वर्द्धनमा अपनत्वभावको विकास भई पूर्ण सरसफाइयुक्त घर, समुदाय, वडा तथा नगरपालिकाको विकास भएको हुनेछ ।

नतिजा १. सबै घरधुरीको सुधारिएको शौचालयमा पहुँच भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

नतिजा २. व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी बानी व्यवहारको विकास भएको हुनेछ ।

नतिजा ३. ठोस तथा तरल फोहरको समुचित व्यवस्थापन भई वातावरणिय सरसफाइ कायम भएको हुनेछ ।

६.२.२.कार्यनीतिहरु :

ठूली भेरी नगरपालिकामा व्यवस्थितरुपले सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्न पूर्ण सरसफाइ अभिया(नलाई सक्रिय तरिकाले संचालन गरिनेछ । यस अभियानमा वडाहरुको नेतृत्वमा सहभागितामूलक यो जना तर्जुमा, सरसफाइ सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरी सो को नियमित अनुगमन गरिने छ ।

प्रत्येक वडामा पुर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्ययोजना निर्माण गरी सोको प्रभावकारी कार्यान्वियनका लागि वडास्तरमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन कोष स्थापना गरि परिचालन गरिने छ ।

सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार जस्ता व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी क्रियाकलापहरु सञ्चालनका लागि आम सरोकारवालाहरुको परिचालन गर्ने वातावरण सिर्जना गरी पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनको सामाजिक अभियान संचालन गरिनेछ ।

नगरपालिकाको बजार क्षेत्रमा उत्सर्जित तरल तथा ठोस फोहोरको घरायसी तहमा न्यून प्रयोग/उत्पादन तथा पुनः प्रयोगमा बिशेष जोड दिने नीति लिइनेछ साथै सार्वजनिक सौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापन र फोहोर मैलाको व्यवस्थानको लागि स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइटको निर्माण गरी सार्वजनिक नीजि साझेदारी पद्दतिको अवधारणा बमोजिम सरसफाइ कार्यक्रमलाई अगाडि बढाइनेछ ।

पूर्ण सरसफाइ अभियानको प्रभावकारिता परीक्षणका लागि अनुगमन तथा प्रमाणिकरण संयन्त्र विकास निर्देशिका तयार गरी सो बमोजिम गठन र परिचालन गरिनेछ ।

पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनमा प्रोत्साहन, पुरस्कार र कदरको सिद्धान्तलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

६.२.३ नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

यस सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन संभाग अर्न्तगतका अपेक्षित नतिजा तथा नतिजा तालिका यस प्रकार रहेको छ ।

सि.नं.	सूचक	इकाइ	वर्तमान अवस्था (०७६/७७)	मध्यम अवस्था (०७८/७९)	पाँचौ बर्ष (०८१/८२)	पुस्ट्याइका आधारहरु
नतिजा १	सबै घरधुरीमा सुधारीयको शौचालयमा पहुँच भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ,					
१.१	आधारभुत सरसफाइ (शौचालय) को पहुँच पुगेका घरधुरी	प्रतिशत	०	३५	५५	गा.पा.को खासस्व शाखाको अनुगमन प्रतिवेदन
१.२	सुधारिएको सरसफाइ सुबिधा पुगेका घरधुरीहरु	प्रतिशत	०	३५	५०	
नतिजा २	व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी बानी व्यवहारको विकास भएको हुनेछ,					
२.१	साबुन पानी सहित हातधुनका लागि निश्चित स्थान भएका घरधुरी	प्रतिशत	३.५	४०	८०	
२.२	जोखीमपूर्ण समयमा सावुन पानीले हातधुने घरधुरी	प्रतिशत	३३.२४	५०	७०	
नतिजा ३	ठोस तथा तरल फोहरको समुचित व्यवस्थापन भई बातावरणिय सरसफाइ कायम भएको हुनेछ ।					
३.१	ठोस फोहोर श्रोत स्तरमा सुरक्षित वर्गीकरण तथा व्यवस्(ापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	९.४६	३०	५०	
३.२	तरल फोहरको सुरक्षित व्यवस्थापन गरेको घरधुरी	प्रतिशत	४७.१	५०	७०	
३.३	दिसाजन्य लेदो समुचित व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	०	१५	३०	
३.४	पूर्ण सरसफाई सुचक पुरा भएका घरधुरीको (प्रमाणिकरण)	प्रतिशत	०	२५	५०	
३.५	पूर्ण सरसफाइ युक्त अवस्था पूरा गरेका वडाहरु	संख्या	०	४	८	गा.पा.को वास प्रतिवेदन, पूर्ण सरसफाइ घोषणा

६.२.४ सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन कार्ययोजना,क्रियाकलाप तथा वित्तिय श्रोत विश्लेषण

क्र.सं.	नतिजा अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ बर्षको लक्ष्य		कार्य योजना (वर्ष)					जिम्वे वारी
		एकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	
१	आधारभूत सर्वेक्षण तथा तथ्यांक अद्यावधिक	पटक	३	१	०	१	०	१	
		बजेट (रु ०००)	३०००	१०००	०	१०००	०	१०००	
२	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी सरोकारवालाहरुको क्षमता विकास	पटक	१६	४	४	४	२	२	
		बजेट (रु ०००)	८०००	२०००	२०००	२०००	१०००	१०००	
३	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी समुदाय स्तरमा सचेतना अभिबृद्धि	पटक	२०	४	४	४	४	४	गा.पा.र वडा, साझेदार संस्था
		बजेट (रु ०००)	५००	१००	१००	१००	१००	१००	
४	चर्पीहरुको स्तरोन्नती (सुधारिएको शौचालय)	वटा	८००	२००	२००	२००	१००	१००	
		बजेट (रु ०००)	४००००	१००००	१००००	१००००	५०००	५०००	
५	जुठेल्नो तथा चाङ्ग निर्माण कार्यक्रम	संख्या	२०००	३००	५००	५००	४००	३००	
		बजेट (रु ०००)	२००००	३०००	५०००	५०००	४०००	३०००	
६	साबुन पानी सहित हातधुने निश्चित स्थान निर्माण र प्रयोग	संख्या	२०००	३००	५००	५००	४००	३००	
		बजेट (रु ०००)	२००००	३०००	५०००	५०००	४०००	३०००	
७	घर आँगनको सरसफाइ अभियान	पटक	२०	४	४	४	४	४	
		बजेट (रु ०००)	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	
८	स्वच्छता प्रवर्द्धन सम्बन्धी सचे तना	पटक	२०	४	४	४	४	४	
		बजेट (रु ०००)	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	
९	सुधारिएको चुल्हो निर्माण तथा मर्मत तालिम	पटक	२०	४	४	४	४	४	
		बजेट (रु ०००)	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	
१०	घरायसी फोहरमैलालाई स्रोतमा न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग, प्रशोधन सम्बन्धी तालिम	पटक	२०	४	४	४	४	४	
		बजेट (रु ०००)	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	
११	पूर्ण सरसफाइ सुचकको प्रम(ाणिकरण	पटक	८	१	२	२	२	१	
		बजेट (रु ०००)	८००	१००	२००	२००	२००	१००	
१२	वातावरणीय सरसफाईका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम	पटक	१०	२	२	२	२	२	
		बजेट (रु ०००)	५००	१००	१००	१००	१००	१००	

१३	सार्वजनिक शौचालयको निर्माण,मर्मत सुधार तथा व्यवस्थापन	वटा	२०	४	४	४	४	४	
		बजेट (रु ०००)	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	
१४	व्यवस्थित ढल व्यवस्थापन	वटा	२०	४	४	४	४	४	
		बजेट (रु ०००)	२००००	४०००	४०००	४०००	४०००	४०००	
१५	ल्याण्डफिल साइटको व्यस्थापन	वटा	३		१		१	१	
		बजेट (रु ०००)	१५०००		५०००		५०००	५०००	
१६	पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनका लागि होर्डिङ्ग बोर्ड, भित्ते लेखन सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सम्बन्धी सामग्रीहरु तयार कार्यक्रम	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	
१७	नगरपालिका तथा वडाको पूर्ण सरसफाइ अनुगमन तथा प्रमा(णीकरण	पटक	८	१	२	२	२	१	
		बजेट (रु ०००)	२४००	३००	६००	६००	६००	३००	
जम्मा			१४२७००	२६१००	३४५००	३०५००	२६५००	२५१००	

६.३ : संस्थागत (विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्था) खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन

६.३.१ उद्धेश्य :

समन्वयात्मक तथा एकीकृत कार्य पद्धती अपनाइ विद्यालयहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको सुधार गरेर पूर्ण सरसफाइको नमूना स्थलको रुपमा विकास भएको हुनेछ।

नतिजा १: विद्यालयहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको सुनिश्चत भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएका तीन तारे नमुना विद्यालयहरुको विकास भएको हुनेछ।

नतिजा २: स्वास्थ्य संस्थाहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको सुनिश्चत भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ।

नतिजा ३: स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट निस्कने फोहरको उचित रुपमा संकलन, निर्मलिकरण तथा व्यवस्थापन प्रणालीको विकास भएको हुनेछ।

६.३.२ कार्यनीतिहरु :

१. विद्यालयको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था अनुगमन, सुधार तथा व्यवस्थापन गर्ने तिन तारे अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ।

२. विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ अवस्थाको नियमित अनुगमन गरि विशेष प्राथमिकताका साथ सुधारका कार्यहरु गरिनेछ।

३. विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको अनुगमनका आधार मा त्यस्ता संस्थाहरुको प्रमाणिकरण गरि प्रोत्साहन गरिनेछ।

४. सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सकारात्मक बानी विकासका लागि बाल केन्द्रीत तथा अनुकरणिय प्रयासहरुको थालनी गरिनेछ।

५. विद्यालयको अगुवाईमा सेवा क्षेत्रको सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन जस्ता पद्धती लागु गरिनेछ।

६. विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुरक्षित खानेपानी तथा सुधारीएको सरसफाइ सुबिधा निर्माण व्यवस्थापनमा विशेष जोड दिई अनुदान र कार्यमुल्याङ्कनसंग जोडिने छ।

७. स्वास्थ्य संस्थाहरुको खानेपानी तथा सरसफाइ अवस्थाको नियमित अनुगमन गरि विशेष प्राथमिकताका साथ सुधारका कार्यहरु गर्ने।

८. नमूना विद्यालय एवं स्वास्थ्य संस्थाको घोषणाका लागि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका सूचकहरुलाई प्रमुख आधारको रुपमा लिइनेछ।

६.३.३ तीन तारे नमुना विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाका नतिजा,सुचक र लक्ष्य तालिका

सि.नं.	सूचक	इकाई	वर्तमान अवस्था	मध्यम	पाँचौ बर्ष	पुस्ट्याइका आधारहरु	पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्ष
नतिजा १	विद्यालयहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएका तीन तारे नमुना विद्यालयको विकास भएको हुनेछ ।						
१.१	राष्ट्रिय मापदण्ड बमोजिमका खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सुविधा भएका तथा तिन तारे सुचक पुरा भएका नमुना विद्यालय	संख्या	०	१०	२८	विद्यालय स्वमुल्याङ्कन प्रतिवेदन Flash Report	
१.२	दुई तारे सुचक पुरा गरेका विद्यालय	संख्या	०	२५	२८	,, ,,	
१.३	एक तारे सुचक पुरा गरेका विद्यालय	संख्या	२८	०	०	,, ,,	
१.४	विद्यालयहरुमा सुरक्षित तथा नियमित खानेपानीको सेवा भएका विद्यालय	संख्या	१३	२०	२८	,, ,,	
१.५	शौचालयहरुको व्यवस्थित रुपमा प्रयोग भएका विद्यालय	संख्या	२५	२८	०	,, ,,	
१.६	छात्र र छात्राका लागि अलग अलग सुधारीएका तथा सुचारु शौचालयको व्यवस्था भएका विद्यालय	संख्या	२८	०	०	,, ,,	
१.७	अपाङ्गतामैत्री शौचालय सुविधा भएका विद्यालय	संख्या	३	१०	२५	,, ,,	
१.८	सामुहिक हात धुने सुविधा (नियमित पानी तथा साबुनको व्यवस्था) भएका विद्यालय	संख्या	१	१५	२८	,, ,,	
१.९	खानेपानी तथा सरसफाइ व्यवस्थापन सयन्त्र विकास (समिति गठन, कार्य योजना र कोष स्थाप(ना) भएका विद्यालय	संख्या	१९	२५	२८	,, ,,	
१.१०	ठोस तथा तरल फोहरको संकलन तथा समुचित व्यवस्थापन भएका विद्यालय	संख्या	१३	२०	२८	,, ,,	
२	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा प्रयोगकर्तामैत्री खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवाको सुनिश्चत भई समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।						

२.१	सुरक्षित खानेपानीको नियमित आपूर्ती व्यवस्था भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	४	६	७	स्वास्थ्य संस्था र नपाको खासस्व प्रतिवेदन	
२.२	प्रयोगकर्तामैत्री शौचालयको सुविधा भएका संस्था	संख्या	५	७	०	,, ,,	
२.३	सावुन पानी सहितको हात धुने सुविधा भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	२	६	७	,, ,,	
३	स्वास्थ्य संथाहरुको फोहरको उचित रुपमा संकलन, निर्मलिकरoा तथा व्यवस्थापन प्रoालीको विकास भएको हुने५ ।						
३.१	संस्थाको फोहरको उचित संकलन, निर्मलीकरण र व्यवस्थापन गर्ने	संख्या	५	७	०	,, ,,	
३.२	प्लासान्टा पिटमा फोहर व्यवस्थापन गर्ने स्वास्थ्य संस्था	संख्या	३	६	७	,, ,,	
३.३	फोहर जलाउन इन्सीनेटरको व्यवस्था भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	२	५	७	,, ,,	
३.४	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन संयन्त्र भएका (फोकल व्यक्ति, कार्ययोजना, शाखा, आचारसंहिता आदि)	संख्या	०	७	०	,, ,,	

६.३.४ : विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनका क्रियाकलाप र वित्तीय श्रोत विश्लेषण

क्र.सं.	नतिजा अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ बर्षको लक्ष्य		कार्य योजना (वर्ष)					जिम्मेवारी
		एकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	
१	विद्यालय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता तर्फ								
१	शिक्षक, बाल क्लब, अभिभावक संघ, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, सरसफाइ फोकल शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि	पटक	१०	२	२	२	२	२	
		बजेट (रु ०००)	२५००	५००	५००	५००	५००	५००	
२	विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता अवस्था सुधार सम्बन्धी कार्य योजना तर्जुमा र अद्यावधिक	वटा	२८	१८	१०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	८४०	५४०	३००	०	०	०	
३	प्रयोगकर्ता मैत्री (लैगिक, महिनावारी मैत्री, अपांगतामैत्री) शौचालय निर्माण, स्तरोन्नती, संचालन तथा व्यवस्थापन	वटा	२८	६	६	६	५	५	
		बजेट (रु ०००)	२८०००	६०००	६०००	६०००	५०००	५०००	
४	वालवालिकामैत्री सुविधायुक्त खानेपानी सुबिधा निर्माण, पानी भण्डारण तथा शुद्धिकरण सुबिधाको व्यवस्था	वटा	२८	६	६	६	५	५	
		बजेट (रु ०००)	२८००	६००	६००	६००	५००	५००	
५	सामूहिक हातधुने निश्चित स्थान निर्माण	वटा	२७	६	६	५	५	५	
		बजेट (रु ०००)	१३५०	३००	३००	२५०	२५०	२५०	
६	विद्यालय सरसफाइ कोष स्थापना, वृद्धि तथा सञ्चालन	वटा	२८	६	६	६	५	५	
		बजेट (रु ०००)	१४००	३००	३००	३००	२५०	२५०	
७	विद्यालयमा सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी व्यवहारिक तालिम तथा कक्षा सञ्चालन	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	१२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	
८	पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरु सञ्चालन (र्‍याली, हाजिरी जवाफ, घरदैलो, गीत, नाच, नाटक)	पटक	२०	४	४	४	४	४	
		बजेट (रु ०००)	१०००	२००	२००	२००	२००	२००	
९	महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी तालिम	संख्या	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	७५०	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	
१०	विद्यालयको साप्ताहिक तथा बार्षिक कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने	वटा	२८	१०	१०	८	०	०	
		बजेट (रु ०००)	८४	३०	३०	२४	०	०	
११	अन्तर विद्यालय अवलोकन भ्रमण	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	३७५	७५	७५	७५	७५	७५	
१२	विद्यालय वास समिति, बाल क्लबको संस्थागत विकास	संख्या	२८	२८	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	२८०	२८०	०	०	०	०	

१३	विद्यालयको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्थाको नियमित अनुगमन तथा प्रमाणिकरण गर्ने	पटक	१०	२	२	२	२	२	
		बजेट (रु ०००)	५७०	११४	११४	११४	११४	११४	
१४	तारे सुचक पुरा गरेको नमुना विद्यालय घोषणा	वटा	२८	५	५	६	६	६	
		बजेट (रु ०००)	२८०	५०	५०	६०	६०	६०	
विद्यालय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता तर्फ जम्मा			४१४७९	९३८९	८८६९	८५२३	७३४९	७३४९	
२	स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन तर्फ								
१	वास फिट (स्वास्थ्य संस्थाको खाने पानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता) प्रवर्द्धन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	१६२५	३२५	३२५	३२५	३२५	३२५	
२	स्वास्थ्य संस्थाको वास अवस्था सुधार सम्बन्धी कार्य योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	पटक	७	५	२	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	१४०	१००	४०	०	०	०	
३	स्वास्थ्य संस्थाको प्रयोगकर्तामैत्री (लैगिक, महिनावारी मैत्री, अपांगतामैत्री) शौचालय निर्माण, स्तरोन्नती, संचालन तथा व्यवस्थापन	वटा	७	२	२	२	१	०	
		बजेट (रु ०००)	७०००	२०००	२०००	२०००	१०००	०	
४	स्वास्थ्य संस्थाहरुको सुरक्षित खानेपानी सुबिधाको निर्माण/मर्मत सुधार, पानी भण्डारण तथा शुद्धिकरण सुबिधाको व्यवस्थापन	वटा	७	५	२	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	७००	५००	२००	०	०	०	
५	स्वास्थ्य संस्थाको मुख्य स्थानहरुमा हातधुने स्थान निर्माण/मर्मत सुधार	वटा	७	५	२	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	७००	५००	२००	०	०	०	
६	सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना अभियान (बालबालिकाका आमाह(रुलाई लक्षित गरि)	पटक	१०	२	२	२	२	२	
		बजेट (रु ०००)	२०००	४००	४००	४००	४००	४००	
७	सरसफाइ आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन (फेलेक्स वा भित्तेलेखन सहित)	पटक	७	७	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	१७५	१७५	०	०	०	०	
८	स्वास्थ्य संस्थाको विपद् पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना तयार तथा जो खिम नक्साङ्कन तयार	वटा	७	३	२	२	०	०	
		बजेट (रु ०००)	१४०	६०	४०	४०	०	०	
९	स्वास्थ्य संस्थाको फोहर संकलन तथा समुचित व्यवस्थापन	वटा	७	७	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	१०५	१०५	०	०	०	०	
१०	स्वास्थ्य संस्थाको फोहर संकलनका लागि इन्सीनेरेटर, पिटहरुको मर्मत सुधार	वटा	७	७	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	७००	७००	०	०	०	०	
स्वास्थ्य संस्थाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता तर्फ जम्मा बजेट			१३२८५	४८६५	३२०५	२७६५	१७२५	७२५	
	संस्थागत बजेट कुल जम्मा		५४७६४	१४२५४	१२०७४	११२८८	९०७४	८०७४	

६.४: संस्थागत तथा क्षमता विकास

६.४.१ उद्धेश्य :

नगरपालिका/वडास्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको संस्थागत विकास भइ खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धनका नविनतम् पद्धतिमा क्षमता विकास भएको हनेछ ।

नतिजा १ : नगरपालिका तथा वडास्तरीय समन्वय समितिहरुको संस्थागत विकास एबं परिचालन भएको हुनेछ ।

नतिजा २ : खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी जिल्ला तथा स्थानीयस्तरका समन्वय समिति, सरोकारवाला र संजालहरुको क्षमता विकास भएको हँनेछ ।

६.४.२ कार्यनीतिहरु :

नगरपालिकास्तरिय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकास्तरिय खानेपानी तथा सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति र वडा तहमा वडास्तरिय समन्वय समितिहरु गठन, क्षमता अभिबृद्धि र परिचालन गरिने छ।।

नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा एकरुपता कायम गर्दै क्षेत्रगत समन्वय तथा सहकार्यलाई विशेष जोड दिइनेछ । नगरपालिकामा छुट्टै खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता शाखा /इकाई स्थापना गरी यस क्षेत्र संग सम्बन्धीत कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छन् । साथै बार्षिक रुपमा एकीकृत वार्षिक कार्ययोजना तयार गरी सो अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको दिगोपना कायम गर्न स्थानीयस्तरमा दक्ष जनशक्ति विकास तथा परिचालनमा जोड दिइनेछ ।

नगरपालिका तथा वडा समन्वय समितिहरुको क्षमता विकास योजना बनाई समन्वयात्मक रुपमा क्षमता विकासका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवालाई प्रभावकारी बनाउन नतिजा तथा प्रभावकारिताको नियमित अनुगमन गरिनेछ ।

६.४.३ संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकासको लक्ष्य तालिका

सि.नं.	सूचक	इकाई	वर्तमान अवस्था	मध्यम	पाँचौ बर्ष	पुस्ट्याइका आधारहरु
नतिजा १	नगरपालिका तथा वडास्तरीय समन्वय समितिहरुको संस्थागत विकास भएको हुनेछ ।					
१.१	नगरपालिका र वडास्तरीय खासस्व समन्वय समितिहरु गठन र पुनर्गठन भएका	संख्या	१	१२	०	
१.२	खासस्व समितिहरुको बैठकको नियमितता तथा कार्ययोजना निर्माण र कार्यान्वयनमा क्रियाशील समन्वय समितिहरु	संख्या	१	१२	०	
नतिजा २	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी जिल्ला तथा स्थानीयस्तरका समन्वय समिति, सरोकारवाला र संजालहरुको क्षमता विकास भएको हुनेछ					
१.३	खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा वार्षिक बजेट विनियोजन (कुल बजेटको)	प्रतिशत	०	२०	३०	
२.२	खासस्वको क्षेत्रमा बजेट विनियोजन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने समन्वय समिति	संख्या	०	१२	०	
२.३	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी तालिम प्राप्त समन्वय समितिहरु त्था संजालहरु	पटक	०	१२	०	
२.४	आफ्नो भूमिका र जिम्मेवारी सम्बन्धी जानकारी हासिल गरेका समन्वय समिति	संख्या	०	१२	०	

६.४.४ संस्थागत सुदृढीकरण र क्षमता विकास सम्बन्धी क्रियाकलाप र वित्तीय श्रोत विश्लेषण

क स	नतिजा अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ बर्षको लक्ष्य		कार्य योजना (वर्ष)					जिम्मेवारी
		एकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	
१	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कोष निर्माण	पटक	१	१	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	५०	५०	०	०	०	०	
२	नगरपालिका/ वडास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको गठन/पुनर्गठन	वटा	१२	१२	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	२४०	२४०	०	०	०	०	
३	पूर्ण सरसफाइ तथा सुर क्षित खानेपानी सम्बन्धी स्थानीय सहजकर्ताहरुलाई तालिम	जना	१०	५	५	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	५००	२५०	२५०	०	०	०	
४	पूर्ण सरसफाइ तथा सुर क्षित खानेपानी सम्बन्धी स्थानीयस्तरका समन्वय समिति, सरोकारवाला र संजालहरुको क्षमता विकास तालिम (स्वास्थ्य, शिक्षा, उपभोक्ता समिति)	पटक	१०	५	५	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	५००	२५०	२५०	०	०	०	
५	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सेवा प्रदायक निकायका पदाधिकारी, प्राविधिक तथा अन्य कर्मचारीको क्षमता विकास तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	५००	१००	१००	१००	१००	१००	
७	नगरपालिकास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समि(तिहरुको कार्य योजना निर्माण	पटक	१	१	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	५०	५०	०	०	०	०	
८	समन्वय समितिहरुको नियमित बैठक, कार्ययोजना तर्जुमा तथा नियमित समीक्षा गर्ने (चौमासिक रुपमा)	पटक	२४०	४८	४८	४८	४८	४८	
		बजेट (रु ०००)	२४००	४८०	४८०	४८०	४८०	४८०	
९	समन्वय समितिहरुमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता फोकल व्यक्ति तोक्ने	संख्या	१२	१२	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	१२०	१२०	०	५	०	०	

१०	वडास्तरीय समन्वय समितिहरु खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धन योजना निर्माण	वटा	११	११	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	११०	११०	०	०	०	०	
११	खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रको संयुक्त अनुगमन तथा मुल्यांकन	पटक	१०	२	२	२	२	२	
		बजेट (रु ०००)	३००	६०	६०	६०	६०	६०	
	जम्मा बजेट		४७७५	१७१०	११४०	६४५	६४०	६४०	

६.५ जलवायु परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण तथा विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा

६.५.१. उद्धेश्य :

उद्देश्य ५: खानेपानीका मूलहरुको संरक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मॅल्याङ्कनद्वारा भौतिक निर्माण कार्यलाई व्यवस्थित गर्दै जलवायँ परिवर्तनको असरमा न्यूनीकरण भएको हॅनेछ। साथै विपद्मा प्रभावकारी खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाका लागि उचित व्यवस्थापन भएको हॅनेछ।

नतिजा १: खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन तथा विपद्हरुको असरमा न्यूनीकरण आएको हुनेछ।

नतिजा २: विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको प्रभावकारी व्यवस्थापन भएको हुनेछ।

६.५.२ कार्यनीतिहरु :

खानेपानीका श्रोतहरुको नक्साङ्कन गरि श्रोतहरु संरक्षण र पुनर्भरणमा बिशेष जोड दिइनेछ भने खाने पानी क्षेत्रको बहुउपयोग योजना बनाई सोहि अनुसारका कार्यक्रम तथा योजनाहरुलाई प्राथमिकता दिइनेछ।

विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायँ परिवर्तनको मॅद्दालाई मूलप्रवाहिकरण गर्दै जोखिम र सङ्कटासन्न अवस्थालाई सम्बोधन गरिनेछ र सो सम्बन्धी खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुको सचेतना अभिबृद्धि गरिने छ।

आयोजनाको सर्भे, डिजाइन र कार्यान्वयन गर्दा संभाव्य स्थानहरूमा स्रोतहरूको सॅरक्षा, पानीको उत(पादन वृद्धि र जोखिमको न्यून प्रभाव हॅने गरी वातावरणमैत्री तथा उत्थानशिल संरचना निर्माण गर्ने कार्य अनिवार्य रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याइने छ।

विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा विश्लेषण र अभ्यासका माध्यमले "वास"का मजबॅत भौतिक संरचन(ाहरूको वृद्धि एबम् कमजोर संरचनाको पॅनर्स्थापना गरी समॅदायको विपद् प्रतिरोधि क्षमता वृद्धि गरिने छ।

परिवर्तित मौसममा पानीको घरायसी एवं कृषिजन्य उपभोगमा किफायती अभ्यासहरू अनॅकॅल हॅने नयाँ प्रविधिको प्रयोग सॅनिश्चित गर्दै समॅदायस्तरको जोखिम आँकलनमा सहजिकरण गरिने छ।

सम्भावित विपद्हरुलाई सामाना गर्न विपद् पूर्व तयारी योजना निर्माण गर्नका लागि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्लष्टर गठन र परिचालन गरिने छ र आवश्यकता अनॅसारको क्षमता विकास, सामाग्रीको मौज्दात र विपद् कोषको स्थापना गरिने छ।

६.५.३ जलवायु परिवर्तन तथा जोखीम न्यूनीकरणका नतिजा, सुचक र लक्ष्य तालिका

सि.नं.	सूचक	इकाई	वर्तमान अवस्था	मध्यम	पाँचौ बर्ष	पुस्ट्याइका आधारहरु
नतिजा १: खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन तथा विपद्हरुको असरमा न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।						
१.१	मुहान तथा जलाधार संरक्षण गरिएको खानेपानी योजना	संख्या	२	२०	३८	नगरपालिकाको खासस्व प्रतिवेदन, NWASH तथ्याङ्क
१.२	मुहान तथा पुनर्भरण गरीएका खापा आयोजना	प्रतिशत	०	२५	३८	
१.३	DRR/CCA लाई सबै तहमा समावेस गरी निर्माण तथा मर्मत गरीएका खापा आयोजना	प्रतिशत	०	२५	३८	
नतिजा २: विपद्मा खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको प्रभावकारी व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।						
२.१	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी योजना निर्माण भई पूर्व तयारी संयन्त्र भएका नगरपालिका तथा वडा संख्या	संख्या	०	१२	०	" " "

६.५.४ जलवायु परिवर्तन तथा जोखीम न्यूनीकरणको कार्ययोजना तथा क्रियाकलाप

क्र स	नतिजा अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ बर्षको लक्ष्य		कार्य योजना (वर्ष)					जिम्मेवारी
		एकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	
१	जलवायु परिवर्तनका असर तथा सोको न्यूनीकरण सम्बन्धी खानेपानी उ.स. लाई तालिम	पटक	३८	७	७	८	८	८	
		बजेट (रु ०००)	१९००	३५०	३५०	४००	४००	४००	
२	खानेपानी योजनामा जोखिम स्तरको विश्लेषण तथा कार्ययोजना तर्जुमा (खानेपानी सुरक्षा योजना)	वटा	३८	८	८	८	७	७	
		बजेट (रु ०००)	५४००	१२००	१२००	१०००	१०००	१०००	
३	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्लष्टर गठन गरी क्षमता अभिबृद्धि र परिचालन	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	२५०	५०	५०	५०	५०	५०	
४	जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थ(ापन सम्बन्धी उपभोक्ता समिति तथा समुदाय स्तरमा सचेतना अभिवृद्धि	पटक	१०	२	२	२	२	२	
		बजेट (रु ०००)	५००	१००	१००	१००	१००	१००	
५	खानेपानी योजनाको मुहान क्षेत्रमा बृक्षारोपण तथा पानी पुनर्भरण पोखरीहरू निर्माण गर्ने	वटा	३८	७	७	८	८	८	
		बजेट (रु ०००)	१९००	३५०	३५०	४००	४००	४००	
६	खानेपानी सुरक्षा योजना अनुसार खाने पानी योजनाहरुको जोखिम क्षेत्रको सुधार तथा संरक्षण गर्ने	वटा	३२	७	७	७	६	५	
		बजेट (रु ०००)	३२००	७००	७००	७००	६००	५००	
७	विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन(धी कार्य योजना निर्माण	वटा	३८	७	७	८	८	८	
		बजेट (रु ०००)	११४००	२१००	२१००	२४००	२४००	२४००	
८	नगरपालिका तथा वडास्तरमा जो खिमको नक्सांकन गर्ने	पटक	१२	५	५	२	०	०	
		बजेट (रु ०००)	१२००	५००	५००	२००	०	०	
९	खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी सामाग्रीको मौज्दात गर्ने	संख्या	१	१	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	२५०	२५०	०	०	०	०	
१०	सहजकर्ता/स्वयंसेवकहरूलाई विपद् सम्बन्धी तालिम	संख्या	१५	५	५	५	०	०	
		बजेट (रु ०००)	३७५	१२५	१२५	१२५	०	०	
११	नगरपालिकामा विपद् जोखिम जगेडा कोष व्यवस्थापन गर्ने	वटा	१	१	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	५०००	५०००	०	०	०	०	
१२	सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको स्थापना	पटक	१	१	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	५००	५००	०	०	०	०	
जम्मा बजेट			३१८७५	११२२५	५४७५	५३७५	४९५०	४८५०	

६.६ लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेसिकरण मुलप्रवाहिकरण

६.६.१ उद्धेश्य

संविधानमा नै व्यवस्था भए बमोजिम महिलालाई नीति निर्माण तहमा आवद्ध गराउनका लागि विभिन्न समितिहरूको पदाधिकारीमा अनिवार्य संलग्नताको नीतिका अलावा महिलामैत्रि खासस्व सेवा निर्माणमा पनि विशेष ध्यान दिईने छ ।

उद्देश्य ६ः नगरपालिका तथा वडाहरुमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) कार्यक्रम तथा सेवामा समानता तथा समावेशिकरण सुनिश्चित भएको हुनेछ ।

नतिजा १ः नगरपालिका तथा वडाहरुमा वास सेवामा समानता कायम भएको हुनेछ ।

६.६.२ कार्यनीतिहरु

योजनाको प्राथमिकिकरणको पहिलो बुदाँमा नै पछाडि पारिएका र हाल सम्म उपभोगको अधिकार बाट वन्चित समुदायलाई प्राथमिकतामा राख्ने उल्लेख गरेर जातिय, धार्मिक र अति गरिबीको कारणले बन्चितिमा परेका समुदायहरूमा पहिलो चरणमा नै कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।

महिला तथा पछाडी परेका बर्गहरुलाई नीति निर्माण तहमा आवद्ध गराउनका लागि विभिन्न समितिह(रूको पदाधिकारीमा उहाँहरुको समानुपातिक उपस्थिति रहने गरि अनिवार्य संलग्नता गरिने छ ।

खानेपानी सेवामा समान पहुँको नीतिलाई आत्मसाथ गरि सीमान्तकृत समुदायलाई विशेष प्राथमिकता दिइनेछ।

खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना/प्रणालीहरूमा मानव स्रोतको विकास गर्दा महिला, गरिब र बहिष्कृत समूहहरूलाई प्राथमिकता दिइने छ ।

खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा लैससास सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । साथै हालसम्म खानेपानी योजना निर्माण नभएका, सामाजिकरुपले बन्चितिकरणमा परेका समँदायको बसो बास भएका बस्तिलाई नयाँ निर्माण गरिने योजनामा प्राथमिकता दिइनेछ भने समुदायमा अति गरिव तथा विपन्न बर्गलाई पानी र सरसफाइ महशुलमा बिशेष छुट दिईनेछ। खानेपानी आयोजनाहरुको मर्मत संभार कार्यकर्तामा महिला/दलित/जनजातिलाई विशेष प्राथामिकता दिइनेछ।

६.६.३ लैससासको नतिजा तथा लक्ष्य तालिका

सि.नं.	सूचक	इकाई	वर्तमान अवस्था	मध्यम	पाँचौ बर्ष	पुस्ट्याइका आधारहरु
नतिजा ६.१	नगरपालिका तथा वडाहरुमा वास सेवामा समानता कायम भएको हुनेछ।					
१.१	नगरपालिका/वडास्तरीय वास समन्वय समितिहरुमा महिला, पछाडी परेका समुदाय तथा व्यक्तिहरुको प्रतिनिधित्व	प्रतिशत	०	२०	३३	गा.पा.को खासस्व शाखाको प्रतिवेदन
१.२	३३ प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्व भएको खानेपानी उ.स.हरु	प्रतिशत	४५	१००	०	
१.३	महिला/दलित/जनजाति मर्मत सम्भार कार्यकर्ता भएका खा.पा.योजना	प्रतिशत	१५	२०	५०	
१.४	अनुगमन समितिहरुमा लैससास समूहको प्रतिनिधित्व भएको समिति	प्रतिशत	०	१५	३०	
१.५	विपन्न र महिला घरधुरीलाई पानी महशुलमा छुट दिने उ.स.	प्रतिशत	०	३०	५०	

६.६.४ लैससासका लागि कार्ययोजना,क्रियाकलापहरु र वित्तीय श्रोत विश्लेषण

क स	नतिजा अनुसार प्रमुख कार्यक्रम	५ बर्षको लक्ष्य		कार्य योजना (वर्ष)					जिम्मेवारी
		एकाई	परिमाण	१	२	३	४	५	
१	खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाबाट बन्चित पिछडिएका तथा विपन्न बर्गलाई खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा सुधारमा अनुदान	संख्या	२००	४०	४०	४०	४०	४०	
		बजेट (रु ०००)	३०००	६००	६००	६००	६००	६००	
२	नगरपालिका तथा वडास्तरका महिला तथा लक्षित बर्गका प्रतिनिधिहरुलाई खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा लैंगिक समनता बारे तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	३२५	६५	६५	६५	६५	६५	
३	खानेपानी उ.स.का पदाधिकारीहरुल(ाई खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा लैंगिक समानता बारे तालिम	संख्या	१०	५	०	५	०	०	
		बजेट (रु ०००)	२५०	१२५	०	१२५	०	०	
४	खानेपानी उ.स.का महिला तथा लक्षित बर्गका पदाधिकारीहरुलाई नेतृत्व विकास सम्बन्धी तालिम	पटक	५	१	१	१	१	१	
		बजेट (रु ०००)	२२५	४५	४५	४५	४५	४५	
५	लैससासको खासस्वमा प्रतिनिधित्व सम्बन्धी कानून (नीति,निर्देशिका,कार्यी(वधि) निर्माण र संशोधन	पटक	१	१	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	५००	५००	०	०	०	०	
६	नगरपालिकामा लैससास कोष स्थापना र व्यवस्थापन गर्ने	पटक	१	१	०	०	०	०	
		बजेट (रु ०००)	१५००	१५००	०	०	०	०	
	जम्मा बजेट		५८००	२८३५	७१०	८३५	७१०	७१०	

अध्याय ७

लागत अनुमान तथा श्रोत व्यवस्थापन

७.१ लागत अनुमान

यस खासस्व योजनाको सफल कार्यान्वयन तथा खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता क्षेत्रको समुचित विकास गरी नगर पालिका, वडा तथा जिल्लालाई पूर्ण सरसफाइ क्षेत्रका रुपमा विकास गर्न क्षेत्रगत रुपमा तपसिल अनुसारको बजेट लागत लाग्ने अनुमान गरिएको छ ।

सि.नं.	विवरण	अनुमानित लागत (हजार)					कुल लागत (रु हजार)	प्रतिशत
		पहिलो	दोश्रो	तेश्रो	चौथो	पाँचौ		
१	सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच र आयोजनाहरुको दिगोपना तथा सुरक्षा	३११९१	१९५४६	१२७७३	१४८५१	५०९६४	१२९३२५	३५.०
२	सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	२६१००	३४५००	३०५००	२६५००	२५१००	१४२७००	३८.६
३	संस्थागत खानेपानी तथा सरसफाइ प्रवर्द्धन	१४२५४	१२०७४	११२८८	९०७४	८०७४	५४७६४	१४.८
४	संस्थागत तथा क्षमता विकास	१७१०	११४०	६४५	६४०	६४०	४७७५	१.३
५	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	११२२५	५४७५	५३७५	४९५०	४८५०	३१८७५	८.६
६	लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	२८३५	७१०	८३५	७१०	७१०	५८००	१.६
जम्मा		८७३१५	७३४४५	६१४१६	५६७२५	९०३३८	३६९२३९	१००

७.२ आर्थिक स्रोत साधनको व्यवस्थापन :

खासस्व योजनाले निर्धारण गरेको लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्नको लागि देहाय बमोजिमको आर्थिक स्रोतको प्रक्षेपण गरीएको छ ।

बिषय क्षेत्र	सहयोगी निकाय तथा संस्था
सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बृद्धि, आयो जनाहरुको दिगोपना, तथा सुरक्षा	ठूली भेरी नगरपालिका, प्रदेश र सङ्घीय सरकार,खानेपानी तथा सरसफाइ सवडिभिजन,सिचाई तथा उर्जा विकास कार्यालय, युनिसेफ नेपाल, सेडा नेपाल,किर्डाक नेपाल, डोल्पा सर्बाङ्गीण विकास समाज (डि.एस.बि.एस)तथा बिभिन्न खानेपानीको क्षे त्रमा काम गर्ने विकासका साझेदर, अन्य गैरसरकारी संघ संस्थाहरु
सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	ठूली भेरी नगरपालिका तथा नगरपालिकाका वडाहरु, युनिसेफ नेपाल लगायत विक(ासका साझेदर,छायाँ नेपाल, सेडा,किर्डाक नेपाल, डोल्पा सर्बाङ्गीण विकास समाज (डि.एस.बि.एस) ,डिकेड डोल्पा,उद्योग बाणिज्य संघ लगायत सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका गैरसरकारी संघ संस्थाहरु
संस्थागत (विद्यालय र स्वास्थ्य संस्था) को खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन	ठूली भेरी नगरपालिका तथा नगरपालिकाका वडाहरु, युनिसेफ नेपाल लगायत विक(ासका साझेदर,छायाँ नेपाल, सेडा,किर्डाक नेपाल, डोल्पा सर्बाङ्गीण विकास समाज (डि.एस.बि.एस) ,डिकेड डोल्पा,उद्योग बाणिज्य संघ लगायत सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका गैरसरकारी संघ संस्थाहरु
संस्थागत सुदृढीकरण तथा क्षमता विकास	ठूली भेरी नगरपालिका तथा नगरपालिकाका वडाहरु, युनिसेफ नेपाल लगायत विक(ासका साझेदर,छायाँ नेपाल, सेडा,किर्डाक नेपाल, डोल्पा सर्बाङ्गीण विकास समाज (डि.एस.बि.एस) ,डिकेड डोल्पा,उद्योग बाणिज्य संघ लगायत सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका गैरसरकारी संघ संस्थाहरु
जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण	ठूली भेरी नगरपालिका, खानेपानी तथा सरसफाइ सव डिभिजन,सिचाई तथा उर्जा विकास कार्यालय, जिल्ला वन डिभिजन कार्यालय जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द, जिल्ला भेटे नरी अस्पताल तथा पशु विज्ञ केन्द,जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम, युनिसेफ नेपाल लगायत विकासका साझेदर,छायाँ नेपाल, सेडा नेपाल लगायत जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जो खिम न्यूनीकरण क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका गैरसरकारी संघ संस्थाहरु
लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	ठूली भेरी नगरपालिका,युनिसेफ नेपाल लगायत विकासका साझेदर,छायाँ नेपाल, सेडा ने पाल, डोल्पा सर्बाङ्गीण विकास समाज,डिकेड डोल्पा लगायत लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका गैरसरकारी संघ संस्थाहरु

७.३ मानवीय स्रोत साधन पहिचान र परिचालन :

- नगरपालिका/वडा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति
- जनप्रतिनिधिहरु र राजनैतिक दलहरु,
- विषयगत कार्यालयहरु,
- नगरपालिका तथा वडास्तरीय सञ्जालहरु,
- खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरु तथा महासंघ
- दातृ निकाय, विकासका साझेदार, स्थानीय गैसस एवं सामुदायिक संघ संस्थाहरु
- शिक्षक शिक्षिका, विद्यार्थी, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ तथा बाल क्लव
- पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी सहजकर्ता तथा उत्प्रेरकहरु
- महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका एवं सामाजिक परिचालकहरु
- संचार माध्यमहरु तथा पत्रकारहरु
- सहकारी संस्थाहरु
- धार्मिक तथा साँस्कृतिक समूह तथा ती समूहका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु
- स्थानीयस्तरमा गठित समूहमा आवद्ध व्यक्ति तथा समूह (आमा समूह, महिला समूह, युवा क्लब, बालक्लव, आदि)
- स्थानीय तहका दक्ष मानवीय स्रोतहरु जस्तैः सिकर्मी, डकर्मीहरु,
- सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्वन्धी स्रोत व्यक्तिहरु
- स्थानीय व्यवसायी, व्यापारीहरु तथा निर्माण व्यवसायी
- नागरीक समाज
- सार्वजनिक यातायात व्यवसायी, कर्मचारी तथा चालकहरु आदि लगायतका सम्पूर्ण जनसमुदायहरु

अध्याय ८

खासस्व योजनाको कार्यान्वयन तथा अनुगमन

८.१ खासस्व योजनाको कार्यान्वयन

८.१.१ योजना कार्यान्वयन अवधारणा

नगरपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलाप संचालन गर्दा सबै सरकारी तथा गैर सरकारी संघ सस्था र सरोकारवालाहरूले नगरपालिकास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाका रणनीति र मान्यताहरूलाई अवलम्वन गर्नु पर्नेछ। नगरपालिकास्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले नगरपालिकामा संचालित कुनै पनि खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताका कार्यक्रम नेपाल सरकारको खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता नीति, नियम र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुरुप संचालन गर्ने सुनिश्चितता एवं सहजीकरण गर्नेछ।

८.१.२ योजना परिमार्जन

नगरपालिकामा खासस्व योजना परिमार्जन गर्नका लागि नगरपालिका खासस्व समन्वय समिति एवं नगरपालिकाको योजना निर्माण समितिको सिफारिसमा आवश्यक देखिए बमोजिम अद्यावधिक वा परिमार्जन गरेर नगर कार्यपालिका बैठकबाट पारित गरिनेछ।

८.२ अनुगमन योजना (Monitoring Plan)

८.२.१ अनुगमन ढाँचा तथा पद्धति

नगरपालिका र वडा तहमा यो खासस्व योजना कार्यान्वयन अनुगमनका निम्ति हाल नगरपालिको अनुगमन समितिलाइ नै जिम्मेवार बनाइने छ । नगरपालिका तहका खासस्व क्रियाकलापहरूको आवधिक अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकास्तरीय समन्वय समिति संगको सहकार्यमा नगर पालिकाको अनुगमन समितिले सम्पन्न गर्ने छ। वडा र समुदाय तहमा पनि अनुगमन कार्यदल गठन गरिनेछ। जसमा वडाका सदस्य सहित राजनीतिक दलका सदस्य, नागरिक समाज, शिक्षा, स्वास्थ्य एवं संचार क्षेत्रबाट आवश्यक प्रतिनिधि समावेश गरी गठन गरिनेछ।

विभिन्न तहका समन्वय समिति अन्तगर्त गठित अनुगमन दल खासस्व योजनामा समावेश क्रियाकलापहरूको लेखाजोखा तथा अवलोकलन गर्नेछ। यसका लागि उद्देश्य, प्रक्रिया, प्रभाव सम्बन्धी सूचकहरू विकास गरिनेछ। स्थानीय उपभोक्ता समिति, उपभोक्ता, कार्यक्रम संचालन गर्ने निकाय नागरिक समाज आदिको उपस्थितिमा अनुगमनका क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनेछ।

८.२.२ सूचक

खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता कार्यक्रमका आधारभूत सूचकहरू ६ महिनाभित्र विकास गरिनेछ। यस्ता सूचकहरू विकास गर्दा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी नीति , नियम ,मार्गदर्शन र सम्बन्धित योजनाको उदेश्य र कार्य पद्धति लगायतका संरचनालाई ध्यान दिइनेछ।

८.२.३ अनुगमनको तह

अनुगमनको तह यसप्रकार हुनेछ

समुदायस्तर : समुदाय आफै, संघ/संस्थाहरू जस्तै विद्यालय, सामुदायिक वन, स्वास्थ्य संस्थाहरू

वडास्तर : वडा खानेपानी , सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति

नगरपालिकास्तर : उपप्रमुखको संयोजकत्वमा रहेको अनुगमन समितिले पनि खासस्वामा प्रस्ताव गरि एका कृयाकलापहरु संचालन, प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा सुचकहरु समयमै हाँसिल गरे नगरेको सम्बन्धमा नियमित अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ, सो कार्यमा नगरपालिका खानेपानी , सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिद्धारा आवश्कताका आधारमा सबै सहयोग प्रदान गर्ने बातावरण निर्माण गरिने छ ।

८.२.४ अनुगमन विधि

कार्यक्रमको प्रभावकारी र ब्यबस्थित अनुगमनको लागि नगरपालिकादेखि समुदाय तथा टोल सम्म अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति गठन गरी क्रियाशिल बनाउने ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन सूचक तयार गरी स्वःअनुगमन, सहभागितात्मक अनुगमन र संयुक्त अनुगमन गर्ने ।

कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निकाय वा वाहृय संस्थाहरूबाट सेवा लिई कार्यक्रमले पारेको प्रभावको मध्या(वधि तथा अन्तिम मुल्याङ्न गर्ने ।

NWASH Apps प्रयोग गरी नियमित रुपमा (२/२ वर्षमा) यो योजना अध्यावधिक (update) गर्ने ।

८.३ निष्कर्ष तथा भावी कार्यदिशा

यो खासस्व योजनाको अवधि ५ वर्षको हुनेछ । यस योजनाको कार्यान्वयनमा प्रशस्त चुनौतिहरू रहेका छन् तापनि “खुला दिसामुक्त ठूली भेरी नगरपालिका हाम्रो शान, पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालिका हाम्रो अभियान” नारालाई सफलिभूत बनाउन नगरपालिका, सम्पूर्ण जनसमुदाय, दातृ निकाहरू, प्रदेश सरकार र सङ्घीय सरकारको सहयोग र सद्भावका साथै संयुक्त प्रयासद्वारा यो अभियानको लक्ष्यमा पुग्न सकिने ठूली भेरी नगरपालिकाको विश्वास रहेको छ । सरसफाइलाई संस्कृतिको रुपमा स्थापित गरी सरसफाइ र स्वच्छतालाई आयआर्जन र जीवनस्तर सुधार का गतिविधमा रुपान्तरण गरिने छ । स्थानीय सरकारको अगुवाइमा फोहोरलाई मोहोर वनाउने बिभिन्न सिप तथा ज्ञानहरू समुदायहरूमा हस्तान्तरण गरी सुखि र सम्वृद्ध ठूली भेरी नगरपालिका अभियानलाई निरन्तरता दिइने छ । यो खासस्व योजना आधुनिक उच्च प्रविधिको प्रयोग गरेर व्यापक रुपमा छलफल र विज्ञ समूहको संलग्नता र छलफल तथा स्थानीय सरकारको अगुवाई तथा नेतृत्वमा तयार भएको छ। यसैले सोही अनुरुपकै कार्यक्रम संचालन र सूचना व्यवस्थापनका तहमा नगरपालिका नमुना हुनेछ र खासस्व क्षेत्रका जिज्ञासु विद्यार्थीहरूको लागि सिकाई केन्द्रको रुपमा स्थापित हुनेछ भन्ने विश्वास लिइएको छ ।

८.३.१ सिकाईहरू

खुला दिसा मुक्त अभियानका कममा यस नगरपालिका वा साविकका गा वि स हरूलाई प्रशस्त सिकाईहरू भएका छन् । सरसफाइ र स्वच्छता कार्यक्रम केवल कार्यक्रम मात्र नभई एउटा अभियानका रुपमा स्थानीय सरकारको नेतृत्वमा संचालन भएमा असम्भव भन्ने कुरा केहि छैन भन्ने एउटा प्रमुख सिकाइ हो । असल अभियानको लागि सहयोगी हातहरू पनि प्रशस्त भेटाइने रहेछन् । यसै सिकाइका आधारमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियानलाई परिणाममुखि बनाउन हर सम्भव प्रयासहरू आवश्यक छन् भन्ने वोध पनि यस नगरपालिकालाई भएको छ ।

८.३.२ खासस्व योजना स्वीकृति र अवधि

यस खासस्व योजना नगरपालिकाले स्विकृत गरेर नगरसभाबाट पास गरेको मितिदेखि लागू हुने छ । यस खासस्व योजनाको समयावधि नेपाल सरकार खानेपानी मन्त्रालय, खानेपानी तथा ढल व्यवस्थ(ापन विभागद्वारा तयार पारिएको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्र विकास योजना (SDP) २०७४-२०८७ संग सामन्जस्यता हुने गरी ५ वर्ष (सन् २०२५ अर्थात बि. सं २०८१) सम्मको हुनेछ । यो अवधिलाई दुई चरणमा बाँडिएको छ । पहिलो चरण सन २०२०-२०२२ र दोस्रो चरण सन

२०२३-२०२५ सम्म हुनेछ । प्रत्येक चरणको समाप्ति र नयाँ चरणमा प्रवेश गर्दा खासस्व योजना अद्यावधिक र पुनरावलोकन गरिने छ ।

८.४ नगरपालिकाको खासस्व संरचना

राज्य पुनर्संरचना पछिको वर्तमान अवस्थामा हरेक नगरपालिकामा झैं ठूली भेरी नगरपालिकामा पनि निश्चित संगठनात्मक स्वरुप रहेको छ। खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रमहरू पूर्वाधार विकास र वातावरण शाखा अन्तर्गत संचालन गरिने गरिन्छ । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रमका लागि छुट्टै वास संरचना बनि नसकेको अवस्थामा यथासक्य चाँडो खासस्वको प्रभावकारी कार्यान्वयका लागि खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता शाखाको स्थापना तथा जिम्मेवार कर्मचारीको व्यवस्थापन गरी त्यसलाई साधन श्रोत सम्पन्न गरेर अगाडि बढने निति यस नगरपालिकाले लिएको छ ।

८.५ नगरपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (खासस्व) कोष

नगरपालिका खासस्व समन्वय समितिको रोहवरमा खासस्व कोषको स्थापना गरिने छ । उक्त कोष बृद्धिका लागि खासस्व क्षेत्रमा कार्यक्रम संचालन गर्न चाहने अन्य संघ संस्थाहरूको पनि सहयोगको अपेक्षा गरिएको छ। सो कोषको रकम केवल खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता प्रवर्द्धनमा मात्र खर्च गरिने छ। खासस्व समन्वय समितिले कोष संचालन निर्देशिका १ वर्षभित्र तयार गरी कोषको परिचालन तथा व्यवस्थापन गर्नेछ ।

८.६ संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास आवश्यकता

८.६.१ संस्थागत संरचना

खासस्व क्षेत्रमा कार्यक्रम योजना बनाउन, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्नका लागि नेपाल सरकारले निम्न संरचनाहरू स्थापना गरेको छ ।

चित्र ७.१: "खासस्व" सेवाहरूको लागि संघीय संरचनामा बिभिन्न तहको भूमिका र जिम्मेवारी

खासस्व मन्त्रालय
(राष्ट्रिय वास निर्देशन समिति)
(राष्ट्रिय वास समन्वय समिति)

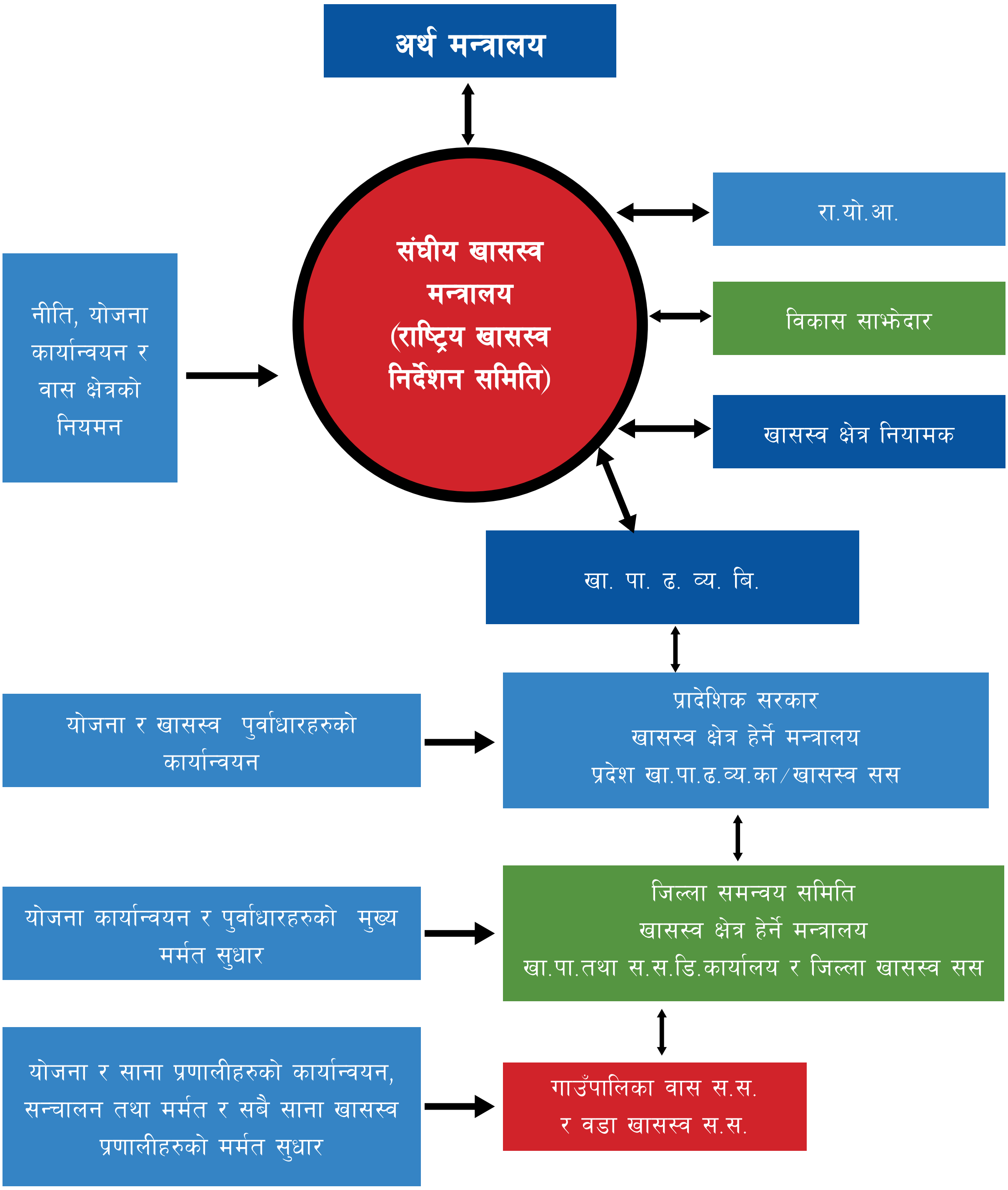

८.६.२ संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि

खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता प्रवर्द्धनका लागि संरचनागत तथा सचेतनागत क्रियाकलापहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि अवलम्वन गरिनु पर्ने उपायहरू यसप्रकार छन् :

- तालिम, कार्यशाला, सेमिनार
- समुदाय र सस्थागत सचेतनामूलक कार्यक्रम
- परीक्षण कार्यक्रमहरू
- सरसफाइ प्रदर्शनी, महोत्सव,
- अवलोकन भ्रमण
- स्वलेखाजोखा अभ्यास

अध्याय ९

संस्थागत संरचना,सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी

९.१ सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी

क्र.स	सरोकारवाला निकायहरुको विवरण	भूमिका र जिम्मेवारी
१	नगरपालिका	● स्थानीयस्तरमा खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा नेतृत्व प्रदान गर्ने । ● स्थानीय साधन स्रोतको प्रभावकारी उपयोग गर्ने गराउने । ● स्थानीय सरोकारवालाहरुसँग समन्वयकारी भूमिका खेल्ने । ● खासस्व योजना तर्जुमा गर्न सहयोग र कार्यान्वयन ● बजेट तथा मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्ने ● नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थान ● अनुगमन, नियमन र सुपरीवेक्षण
२	वडा कार्यालय	● स्थानीयस्तरमा खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धनमा समन्वय तथा नेतृत्व प्रदान गर्ने, ● सामाजिक परिचालनको अभियानमा नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थान ● अनुगमन, नियमन र सुपरीवेक्षण
३	नगरपालिकास्थित खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता शाखा	● कार्यक्रमको मुख्य सहयोगीको भूमिकामा रही आफ्नो कार्यालयमा उपलब्ध आर्थिक र मानवीय स्रोतलाई खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा परिचालन गर्ने, ● खानेपानी आयोजनाको निर्माण, मर्मत सुधार तथा क्षमता विकासमा आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
४	नगरपालिकास्थित शिक्षा शाखा	● विद्यालयको अगुवाइमा सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आनिबानीमा परिवर्तन अभियान कार्यक्रमको नेतृत्व गर्दै हरेक विद्यालयमा पूर्णसरसफाइ कार्यक्रम संचालन गर्ने,
५	नगरपालिकास्थित स्वास्थ्य शाखा	● स्वास्थ्य, उपस्वास्थ्य चौकीहरुमार्फत हातधुने र अन्य सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउने,सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आनीबानीमा परिवर्तन अभियान कार्यक्रममा स्वयंसेवीका, मासिकाहरुलाई परिचालन गर्ने,
६	नगरपालिकास्थित महिला तथा वालवालिका शाखा	● महिला सहभागिता अभिवृद्धि गर्नका लागि सशक्तिकरणका कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● महिला सहकारी संस्था तथा समूहहरु परिचालन गर्ने, ● वालक्लवहरुलाई सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्वन्धी कार्यमा लाग्न सक्षम वनाउने
७	जिल्ला वन डिभिजन कार्यालय	● सामुदायिक तथा निजी वन समूहको आर्थिक स्रोत र जनशक्तिलाई सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा प्रयोग गर्न मुख्य भूमिका निर्वाह गर्ने, ● इलाका वन सेवा केन्द्रहरुलाई समेत सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी आनिबा(नीमा परिवर्तन गर्ने अभियानमा लगाउने । ● वृक्षारोपण, खानेपानीको मूल संरक्षण तथा भूक्षय नियन्त्रणसम्बन्धी कार्य गर्ने

८	जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द्र	● कृषि सेवा केन्द्रहरुको अगुवाईमा स्थानीय कृषि समूहलाई सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा काम गर्न लगाउने, ● जैविक कृषि प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने, ● भकारो सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ● फोहोरमैलाको व्यस्थापन सम्बन्धी कार्यमा सघाउने ● आयआर्जनका कार्यमा सहकार्य गरी सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रर्बद्धन गर्ने
९	भेटेनरी अस्पताल तथा पशु विज्ञ केन्द्र	● गाईवस्तु तथा पशुपंक्षीहरुको व्यवस्थित पालन गर्नको लागि गोठ तथा मलखाद व्यवस्थापनमा मुख्य भूमिका खेल्ने, भकारो सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ● पशुजन्य रोगबाट बच्न सक्ने उपायहरु बारे कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● चरिचरनको व्यवस्था गर्ने
१०	आमसंचार माध्यमह(रु,संचारकर्मी तथा नागर(िक समाज	● अभियान र सन्देशमूलक सामग्रीहरुको प्रचारप्रसार ● अध्ययन, अवलोकन र सफल कथाहरुको प्रचारप्रसार, ● अनुगमन पैरवी
११	विद्यालय	● जीवनउपयोगी ज्ञान, सीप, अभ्यास र सचेतना विस्तार ● विद्यार्थी, विद्यालय परिवार र समुदायको सशक्तिकरण र सक्रियता बृद्धि, अभिमुखीकरण र तालिम, अवस्था विश्लेषण, सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालनमा सहजीकरण ● सफा र स्वच्छ विद्यालय प्रवर्द्धन गरी नमूनाको रुपमा प्रस्तुत हुने
१२	विकास साझेदार निक(ायहरु	● प्राविधिक तथा विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउने, ● आर्थिक स्रोत उपलब्ध गराउने तथा खोजी गर्ने, ● कार्यक्रममा सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गर्ने ।
१३	उद्योग वाणिज्य संघ	● सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियानलाई सफल वनाउन निजी क्षेत्रलाई परिचालन गर्ने, ● स्थानीय स्रोत र जनशक्ति परिचालन गर्न सहयोग गर्ने, ● नगरपालिका र वडाका सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियानमा सहकार्य र सहयोग गर्ने
१४	अन्तराष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरु	● आर्थिक स्रोत उपलब्ध गराउने ● कार्यक्रमको सहजिकरण गर्ने ● प्राविधिक तथा विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउने,
१५	जिल्लास्थित गैर सरकारी संघ संस्था	● सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी आनिबानीमा परिवर्तन अभियानलाई संस्थाको कार्ययोजनामा राखेर कार्यान्वयन गर्ने, ● सामाजिक परिचालनको कार्य गर्ने,
१६	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	● समुदायस्तरमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्च्छता प्रवर्द्धनमा सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने ।
१७	व्यवसायीहरुः होटेल तथा रेष्टुराँ, थोक तथा खुद्रा व्यापारी,यातायात व्य(वसायी, कल कारखाना र मठ मन्दिर संचालक	● सरसफाइ सामग्री उत्पादनमा सहयोग र लगानी गर्ने ● फोहोर मैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन ● सुरक्षित पिउनेपानी र शौचालयको सुविधा, हात धुने स्थान र सामग्रीको व्यवस्था आदिमा ध्यान दिने ।
१८	स्थानीय क्लव र स्थानीय समूह, उपभोक्ता समिति आदि	● सचेतनामूलक कार्यकम संचालनमा सहजीकरण ● स्थानीय स्तरका कार्यक्रममा अगुवाइ गर्ने

अनुसुचीहरु

अनुसुचि : १ वडागत रुपमा खानेपानीको सेवाको स्तर विवरण

क्रम संख्या	वडा नं	सुरक्षित व्यवस्थित सेवा	आधारभूत सेवा	सीमित सेवा	सेवा छैन	जम्मा
१	१	०	१०६	०	०	१०६
२	२	०	१४२	०	०	१४२
३	३	२२९	३४६	०	०	५७५
४	४	०	१७१	०	०	१७१
५	५	०	४६५	०	०	४६५
६	६	१८२	२००	०	०	३८२
७	७	०	२७०	०	०	२७०
८	८	९	७६	०	०	८५
९	९	०	४२	०	०	४२
१०	१०	५६	१८	०	०	७४
११	११	७४	०	१६१	०	२३५
जम्मा		५५०	१८३६	१६१	०	२५४७

अनुसुचि :२ खानेपानी आयोजनाहरूको मुख्य भौतिक संरचनाको अवस्था

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वडा नं.	ईन्टेक					आर.भी.टी.					धारा					वि.पि.टि तथा अन्य संरचना				
			जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	बृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	बृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	बृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	बृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण
१	तिप्ला खा.पा.यो	४	१	०	१	०	०	१	०	१	०	०	७०	३०	३९	१	०	२	१	१	०	०
२	हुँगाउँ खा.पा.यो	५	१	०	१	०	०	१	१	०	०	०	५१	४४	७	०	०	०	०	०	०	०
३	खरीबिसौना खा.पा.यो	५	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	३४	९	१६	१	८	१	१	०	०	०
४	दुरगाउँ खा.पा.यो	६	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१०३	१४	८५	३	१	२	१	१	०	०
५	ताली खा.पा.यो	६	१	०	१	०	०	१	१	०	०	०	३४	१३	२१	०	०	३	२	१	०	०
६	पारंगा खा.पा.यो	७	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	५	१	४	०	०	०	०	०	०	०
७	यर्पोर्ट खा.पा.यो	७	१	०	१	०	०	१	१	०	०	०	१५	१३	०	२	०	०	०	०	०	०
८	कोल्लागाउँ खा.पा.यो	७	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१४	०	०	०	१४	०	०	०	०	०
९	लोहारवाडा खा.पा.यो	७	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	डाँगीवाडा खा.पा.यो	८	१	०	१	०	०	१	१	०	०	०	५	०	२	२	१	१	०	१	०	०
११	मोतिपुर खा.पा.यो	९	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	८	१	६	१	०	०	०	०	०	०
१२	भित्ति खा.पा.यो	९	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	२	०	२	०	०	०	०	०	०	०
१३	थाला खा.पा.यो	१	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वडा नं.	ईन्टेक					आर.भी.टी.					धारा					वि.पि.टि तथा अन्य संरचना				
			जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निर्माण
१४	खालडारा खा.पा.यो	१	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	४	०	४	०	०	०	०	०	०	०
१५	कुम्ली खा.पा.यो	२	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	३	०	३	०	०	०	०	०	०	०
१६	लोचा खा.पा.यो	२	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	४	०	४	०	०	०	०	०	०	०
१७	पाल्चा खा.पा.यो	३	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०
१८	परिला खा.पा.यो	१०	१	०	१	०	०	१	०	१	०	०	२	०	१	१	०	०	०	०	०	०
१९	खाम्मना खोला खा.पा.यो	४	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०
२०	भोलाखार खा.पा.यो	६	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	४	०	३	१	०	०	०	०	०	०
२१	दुनै खा.पा.यो	३	१	०	१	०	०	२	२	०	०	०	११९	२२	६४	३०	३	०	०	०	०	०
२२	पल्चाखोला (दुनै खा.पा.यो)	३	२	०	२	०	०	१	१	०	०	०	२४	५	१३	६	०	०	०	०	०	०
२३	जुफाल खा.पा.यो	७	२	१	०	१	०	१	०	१	०	०	९	४	२	१	२	२	२	०	०	०
२४	रुपगाड खा.पा.यो	७	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	५	०	१	३	१	०	०	०	०	०
२५	तिप्ला पिनारा खा.प(ा.यो	४	१	०	०	१	०	१	०	१	०	०	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	वडा नं.	ईन्टेक					आर.भी.टी.					धारा					वि.पि.टि तथा अन्य संरचना				
			जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निमाण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निमाण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निमाण	जम्मा संख्या	राम्रोसंग सञ्चालित	सामान्य मर्मत सुधार	वृहत् मर्मत सुधार	पुनर्निमाण
२६	रारास खा.पा.यो	५	३	०	३	०	०	०	०	०	०	०	६	०	०	३	३	०	०	०	०	०
२७	मुलागैरा खा.पा.यो	5	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	15	0	0	6	9	0	0	0	0	0
२८	काग्नी खा.पा.यो	११	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०	८	०	२	६	०	०	०	०	०	०
२९	फुनाल्डा खा.पा.यो	१०	१	०	०	१	०	१	०	०	०	१	३	०	२	०	१	०	०	०	०	०
३०	पल्टीखोला(दुनई खा.पा.यो	३	१	०	१	०	०	१	०	१	०	०	३१	०	२	२९	०	४	३	१	०	०
३१	कालागौडा खा.पा.यो	९	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	२	०	०	०	२	०	०	०	०	०
३२	खालदेवी खा.पा.यो	५	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१३	१	०	६	६	०	०	०	०	०
३३	जालाक्या खा.पा.यो	५	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१३	०	०	४	९	०	०	०	०	०
३४	रह खा.पा.यो	११	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	९	०	०	३	६	०	०	०	०	०
३५	दुरगाउँ कायाखोलि खा.पा.यो	६	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१	३	०	२	०	१	०	०	०	०	०
३६	चुन्नीमुन्नी खोला खा.पा.यो	११	१	०	०	१	०	१	०	०	१	०	१४	०	०	२	१२	०	०	०	०	०
	जम्मा		४०	१२	१८	७	३	२४	१६	५	१	२	६३७	१५९	२८८	१११	७९	१५	१०	५	०	०

अनुसुचि :३ मौजुदा खानेपानी आयोजनाको विवरण

क सं	योजनाको नाम	श्रोतको प्रकार	प्रकार	वडा नं	लाभान्वित			
					घर	पुरुष	महिला	जम्मा
१	तिप्ला खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	४	७०	२६६	२१४	४८०
२	हुँगाउँ खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	५	२०७	६७५	७०२	१३७७
३	खरीबिसौना खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	५	१५६	४४६	४५४	९००
४	दुरगाउँ खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	६	११९	४५०	४३४	८८४
५	ताली खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	६	१८३	४८३	४८६	९६९
६	पारंगा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	७	९	३०	२४	५४
७	यर्पोर्ट खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	७	७५	२५६	२२१	४७७
८	कोल्लागाउँ खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	७	२८	९३	८४	१७७
९	लोहारवाडा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	७	५०	३७	४०	७७
१०	डाँगीवाडा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	८	८५	२२५	२३८	४६३
११	मोतिपुर खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	९	३१	९६	८३	१७९
१२	भित्ति खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	९	११	२५	२६	५१
१३	थाला खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	१	९५	१७४	२००	३७४
१४	खालडारा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	१	११	३२	३६	६८
१५	कुम्ली खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	२	९७	११२	१६०	२७२
१६	लोचा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	२	४५	९२	१२५	२१७
१७	पाल्चा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	३	३	७	८	१५
१८	परिला खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	१०	३६	७०	९०	१६०

१९	खाम्मना खोला खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	४	१	३	४	७
२०	भोलाखार खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	६	२४	९८	६५	१६३
२१	दुनै खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	३	४६२	१४०२	१३७२	२७७४
२२	पल्चाखोला(दुनई खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	३	७७	२६६	२९३	५५९
२३	जुफाल खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	७	९७	२७६	३११	५८७
२४	रुपगाड खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	७	११	२६	२२	४८
२५	तिप्ला पिनारा खा.प(ा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	४	१००	२१६	३००	५१६
२६	raरास खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	५	३९	२६५	२५७	५२२
२७	मुलागैरा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	५	३२	७०	८३	१५३
२८	काग्नी खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	११	१२	३३	२५	५८
२९	फुनाल्डा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	१०	३८	७०	९०	१६०
३०	पल्टीखोला(दुनई खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	३	३३	१६२	११३	२७५
३१	कालागौडा खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	९	०	०	०	०
३२	खालदेवी खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	५	१७	४२	६६	१०८
३३	जालाक्या खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	५	१४	४०	५४	९४
३४	रह खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	११	५१	१६६	१४५	३११
३५	दुरगाउँ कायाखोलि खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	६	५६	१९०	१६५	३५५
३६	चुन्नीमुन्नी खोला खा.पा.यो	मुल	ग्राभिटी पाईप सिस्टम	११	१७२	५२०	५५८	१०७८
जम्मा					२५४७	७४१४	७५४८	१४९६२

अनुसुचि : ४ विद्यालय,खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धि सूचकगत विवरण

क्र.सं.	आधारहरु	सुचकहरु		
		एक तारा	दुई तारा	तिन तारा
१	पानी	१.१.पिउन, हातधुन र सरसफाइ गर्नका लागि पानीको उपलब्धता	१.२.विद्यालयमा पिउनका लागि शुद्धीकरण गरिएको पानीको व्यवस्था	१.३.पिउन र सरसफाइका लागि सुरक्षित र पर्याप्त पानीको उपलब्धता (प्रति व्यक्ति दैनिक १२ लि.)
२	शौचालय	२.१.छात्रा तथा छात्रहरूका लागि चुकुल सहितका अलग अलग शौचालय भएको	२.२.बाल, लैङ्गिक , अपाङ्गता र वातावरणमैत्री युरिनल र पानी सहितको धारा भएको शौचालयको व्यवस्था	२.३.सुरक्षित स्थानमा बाल, लैङ्गिक, अपाङ्गता र वातावरण मैत्री १:४० शैचालय र विद्यार्थिको अनुपातमा सुविधा सहित दिसा, पिसाबको सुरक्षित निकास तथा व्यवस्था गरिएको
३	वातावरणिय सरसफाइ	३.१.ठोस फोहरलाई डस्टबिनमा सङ्कलन गरी समय समयमा बिसर्जन गर्ने गरिएको	३.२.ठोस फोहरहरूलाई सिसा वा धातुजन्य, नकुहिने र कुहिने गरी अलग अलग डस्टबिनमा सङ्कलन गरी कम्तिमा हप्तामा एक पटक बिसर्जन गर्ने गरिएको	३.३.सामग्रीहरूको प्रयोग घटाउने, पुन:प्रयोग गर्ने र पुन:चक्रणको पद्धति लागु गरी फोहोरको व्यवस्थापन गरिएको
४	सफा र हरियाली वातावरण	४.१.विद्यालय सेवाक्षेत्र खुला दिसा मुक्त घोषणा भएको	४.२.विद्यालय परिसरभित्र फूलहरू रोपी बगैंचाको व्यवस्था भएको	४.३विद्यालय भित्रको उपयुक्त खाली जमिनमा वृक्षरोपण र करेसाबारीको विकास गरिएको
५	स्वच्छता सुविधा	५.१.पानी र साबुन सहितको हातधुने सुविधा भएको	५.२.समूहमा साबुन पानीले हातधुने स्थायी सुविधा सहित साबुन र पानीको नियमित व्यवस्था भएको	५.३.समूहमा साबुन पानीले हातधुने स्थायी सुविधा (४० विद्यार्थी बराबर एक धारा) मा सबैको सहज पहुँच भई नाली वा सोकपिट वा करेसाबारीमा पानीको निकासको व्यवस्था गरिएको

६	स्वच्छता शिक्षा	६.१.सबै कक्षामा स्वच्छता शिक्षा अध्ययन, अध्यापन हुने गरेको र पाँच कक्षाभन्दा माथि महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन पठन पाठन गर्ने गरिएको	६.२.विद्यार्थीहरूको व्यावहारिक/जीवन उपयोगी स्वच्छता शिक्षामा सक्रिय सहभागिता हुने गरेको	६.३.स्वास्थ्य तथा वातावरण विषयमा विद्य(ार्थीहरूको व्यक्तिगत सरसफाइ र स्वच्छता व्यवहार का आधारमा अङ्क दिने पद्धतिको अवलम्बन गरिएको
७	महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सुविधा	७.१.सेनिटरी प्याड व्यवस्थापनका लागि छात्रा शौचालयहरूमा ढकन सहितको डस्टबिन राखिएको	७.२.आकस्मिक अवस्थाका लागि सहज सेनीटरी प्याडको व्यवस्था र प्रयोग गरिएका प्याडहरूको सुरक्षित बिसर्जन गर्न छात्रा शौचालयमा इन्सीनेटर सुबिधा भएको	७.३.छात्राहरूले पुन प्रयोग गर्ने सेनिटरी प्याड तयार गर्ने सिप सिकी व्यवहारमा ल्याएका र महिनावारी स्वच्छता सुविधाहरू सञ्चालनमा रहेका
८	संस्थागत व्यवस्था र दिगोपना	८.१.बाल क्लब र विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन भएको	८.२.विद्यालय सुधार योजनामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना समावेश भएको	८.३.मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था, आवश्यक सिप र जगेडा औजारहरूको व्यवस्था भएको र नियमित रूपमा तालिका अनुसार शौचालयको सरसफाइ गर्ने गरिएको
९	विपद जोखिम व्य(वस्थापन	९.१.शिक्षक तथा बालबालिकाहरूलाई विपत जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा क्षमता विकास गरिएको	९.२.खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समेतको विपत पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना तयार गरिएको र जोखिम नक्साङ्कन तयार गरी सबैले देख्ने स्थानमा टाँगिएको	९.३.खानेपानी तथा सरसफाइका संरचनाहरू नेपाल सरकारको स्वीकृत मापदण्डअनुसार निर्माण भएको
१०	अनुगमन तथा जवाफदेहिता	१०.१.खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छताका लागि सम्पर्क शिक्षक (महिलालाई प्राथमिकता) को व्यवस्था गरिएको	१०.२.खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छता सम्पर्क शिक्षकको निगरानीमा दैनिक रूपमा शौचालयको सफाइ र साबुन पानीले हात धुने गरिएको	१०.३.खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छता सम्पर्क शिक्षकको सहजीकरणमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कर्नर को स्थापना गरिएको

अनुसुचि ५ : विद्यालय,खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छताको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको पुरा नाम	वार्ड न	टोल र समुदायको नाम	विद्यालयको किसिम	विद्यालयको तह	पुरुष विद्यार्थी	पुरुष शिक्षक	महिला विद्यार्थी	महिला शिक्षक	१. खानेपानी			२. शौचालय			३. सफा, स्चछ र हरियाली वातावरण			४. स्वच्छता सुविधा			५. स्वच्छता शिक्षा			६. महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सुविधा			७. संस्थागत व्यवस्था तथा दिगोपना			८. विपद् जोखिम व्यवस्थापन			९. अनुगमन तथा जवाफदेहिता		
										१.१	१.२	१.३	२.१	२.२	२.३	३.१	३.२	३.३	४.१	४.२	४.३	५.१	५.२	५.३	६.१	६.२	६.३	७.१	७.२	७.३	८.१	८.२	८.३	९.१	९.२	९.३
१	श्री भानुभक्त आधारभूत विद्यालय	१	थाला	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	५०	२	४०	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	श्री आर्वाते मन्मा आधारभूत विद्यालय	२	कुमालाई	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	१५	३	२१	२	०	०	०	१	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०
३	श्री महादेव आधारभूत विद्यालय	२	लोचा	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	२०	१	२५	२	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१	०	०	०
४	श्री सरस्वति मा.वि	३	दुनई	सामुदायिक	दितीय तह र मावि तह (८ देखि १२)	४७७	१	३००	१६	१	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०
५	श्री धुर्वतारा आधारभूत विद्यालय	३	उपल्लो दुनई	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	२८	४	१८	२	१	०	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	१	०	०	०	१	१	१	०
६	श्री बाल मन्दिर आधारभूत विद्यालय	३	दुनई	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	१२१	९	८०	८	१	०	०	१	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	१	०	१	०	१	१	१	०
७	दुनई बोर्डिंग विद्यालय	३	दुनई	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	१७७	६	२००	११	१	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	१	०	१	१	०	०	१	१	०
८	लालि गुराँस आधारभुत विद्यालय	४	तिप्ला	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	२२५	६	३१	०	०	०	०	१	०	०	१	१	०	०	०	०	१	१	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०
९	श्री लालीगुराँस आधारभुत विद्यालय	४	तिप्ला	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	२५	६	५१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	श्री सहिद सुक्रराज आधारभुत विद्यालय	५	लाहारा	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	२५	३	१३	१	१	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०
११	श्री महादेव आधारभुत विद्यालय,हुँ	५	हुँ	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	१९	४	२६	१	१	०	१	१	०	०	१	१	०	०	०	०	१	०	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	विद्यालयको पुरा नाम	वार्ड नं	टोल र समुदायको नाम	विद्यालयको किसिम	विद्यालयको तह	पुरुष विद्यार्थी	पुरुष शिक्षक	महिला विद्यार्थी	महिला शिक्षक	१. खानेपानी			२. शौचालय			३. सफा, स्वच्छ र हरियाली वातावरण			४. स्वच्छता सुविधा			५. स्वच्छता शिक्षा			६. महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सुविधा			७. संस्थागत व्यवस्था तथा दिगोपना			८. विपद् जोखिम व्यवस्थापन			९. अनुगमन तथा जवाफदेहिता		
										१.१	१.२	१.३	२.१	२.२	२.३	३.१	३.२	३.३	४.१	४.२	४.३	५.१	५.२	५.३	६.१	६.२	६.३	७.१	७.२	७.३	८.१	८.२	८.३	९.१	९.२	९.३
१२	श्री विद्यामन्दिर माध्यमिक विद्यालय, माझफाल	५	माझफाल	सामुदायिक	दितीय तह र मावि तह (८ देखि १२)	१५०	१५	१६०	१	१	०	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	१	१	०	१	०	०	०	०	०
१३	श्री लक्ष्मी मा.वि.	६	थरगाउँ	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८) ,दितीय तह र मावि तह (८ देखि १२),	७६	१०	७१	४	१	०	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०
१४	श्री हिमालयन आधारभूत विद्यालय	६	दुरगाउँ	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८),	७६	५	६०	२	१	०	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	१	०	०	०	१	०	०	०
१५	श्री देवी आधारभूत विद्यालय	६	कडा टाली	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	५३	३	५०	१	१	०	१	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	१	०	०	०
१६	श्री आदर्श मा.वि.	७	जुफाल एअर पोर्ट	सामुदायिक	दितीय तह र मावि तह (८ देखि १२)	३००	१४	२००	९	१	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०
१७	समता विद्यालय	७	जुफाल	संस्थागत	आधारभूत तह (१ देखि ८)	३०	१	३०	६	१	१	१	०	०	०	१	१	०	०	१	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०
१८	श्री मन्मा आधारभूत विद्यालय	७	ल्वार बारा	सामुदायिक	बाल शिक्षा	१४	१	१७	२	१	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	डोल्पो एजुकेशन बोर्डिंग विद्यालल	७	जुफाल	संस्थागत	आधारभूत तह (१ देखि ८)	३०	२	२०	१	१	०	०	१	०	०	१	१	०	१	१	०	१	१	१	०	०	०	१	१	०	१	१	०	१	१	०
२०	बिडिथान आधारभूत विद्यालय	८	चौरा	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	६०	१	६०	४	०	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	१	०	१	०	०	०	०	०
२१	श्री गौरीशंकर आधारभूत विद्यालय	८	डाँगीवाडा	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	२३	३	२५	४	१	०	१	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	१	०	०	०	१	०	०	०
२२	श्री बाबिरो आधारभूत विद्यालय	९	बेट्टी	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	२५	३	२९	२	१	०	१	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	१	१	०	०	०	१	०	०	०

क्र.सं.	विद्यालयको पुरा नाम	वार्ड न	टोल र समुदायको नाम	विद्यालयको किसिम	विद्यालयको तह	पुरुष विद्यार्थी	पुरुष शिक्षक	महिला विद्यार्थी	महिला शिक्षक	१. खानेपानी			२. शौचालय			३. सफा, स्वच्छ र हरियाली वातावरण			४. स्वच्छता सुविधा			५. स्वच्छता शिक्षा			६. महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सुविधा			७. संस्थागत व्यवस्था तथा दिगोपना			८. विपद् जोखिम व्यवस्थापन			९. अनुगमन तथा जवाफदेहिता		
										१.१	१.२	१.३	२.१	२.२	२.३	३.१	३.२	३.३	४.१	४.२	४.३	५.१	५.२	५.३	६.१	६.२	६.३	७.१	७.२	७.३	८.१	८.२	८.३	९.१	९.२	९.३
२३	श्री बाबिरो फन्डामेन्टल विद्यालय	९	रुपगाड	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	२५	२	३०	३	१	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	१	०	०	०
२४	श्री गौरी फन्डामेन्टल विद्यालय, डोल्पा	९	पारंगा	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	१८	२	२१	३	१	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	१	०	१	१	०	०	०	०
२५	श्री बाबिरो आधारभूत विद्यालय	९	मोतिपुर	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	१८	३	१५	२	१	०	१	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	श्री गौरी फन्डामेन्टल विद्यालय	९	काल(ागौडा	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	२५	२	२७	३	१	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०
२७	श्री कर्णाली आधारभूत विद्यालय	१०	परिला	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	२६	२	२०	२	०	०	०	१	०	०	१	१	०	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०
२८	श्री शुभकामना आधारभूत विद्यालय	११	रह	सामुदायिक	आधारभूत तह (१ देखि ८)	९१	८	८५	१	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	१	०	०	०	०	०
जम्मा						२२२२	११२	१६७५	०	२०	१	११	१५	०	०	२५	१३	०	१	२	०	५	१६	११	१	०	०	१९	१९	१	१०	३	८	४	४	०

अनुसुचि :६ नगरपालिकाको योजना तर्जुमा गोष्ठीको माइन्युट

आज (मिति) २०७८/०६/१४ गतेका दिन हुलीभेरी नगरपालिका (पालिका) वडा नं. ६ मा(पद) उप मेयर (नाम) श्री योगेन्द्र बहादुर शाही ज्यू को अध्यक्षतामा यूनिसेफ नेपालको आर्थिक सहयोग तथा छाँ-या नेपालको प्राविधिक सहयोगमा पालिका स्तरिय खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निमार्णका लागि प्रारम्भिक चरणको तथ्याङ्क संकलन कार्य सम्पन्न भईसकेको हुदा वडा स्तरमा संकलित तथ्याङ्कको बैधता तथा वडा स्तरीय योजना तर्जुमा साथै सो योजना निर्माण गर्ने क्रममा तयार भएको ५ बर्षिय (२०७७-२०८१) खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धि योजना कार्यपालिकामा प्रस्तुत गर्नेसम्वन्धमा तपशिलमा उल्लेखित सरोकारवाला व्यक्ति संग छलफल गरि कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

सि.नं	नाम	आबद्ध संस्था	पद	सम्पर्क नं	हस्ताक्षर
१	योगेन्द्र बहादुर शाही	हुलीभेरी न.पा.	उप-मेयर	९८४८२०३२१०	
२	लाल बहादुर रावत	〃 — 〃	प्र.प्र.अ.	९८५८३३००६४	
३	विरमल कुमार भण्डारी	〃 — 〃	६ वडा अध्यक्ष	९८५८०३६००२	
४	सन्तोष बहादुर खड्का	〃 — 〃	लेखा अधिकृत	९८४८०६११८३	
५	हस्त ढ्योपाले	〃 — 〃	कार्यक्रम अधिकृत	९८४८५१६६२२	
६	प्रतिमा कुमारी शाही	〃 — 〃	कार्यपालिका सदस्य	९८६८६८१३१३	
७	रत्नाकर नुहापत	〃 — 〃	अधिकृत छैठौं	९८४८०५२०१२	
८	दिलु के.सी.	〃 — 〃	इ.सु.	९८६८३०११८३	
९	हरि प्रसाद डोगी	〃 — 〃	वडा अध्यक्ष	९८४५५३२०६२	
१०	तेजो पुनी	〃 — 〃	ना.स.	९८७५८२४८२८	
११	निशान्त गौतम	छाँ-या नेपाल	का.अ.	९८६२२२०४५२	
१२	योगेन्द्र बुढा	〃	कन्सलटेन्ट	〃	
१३					
१४					
१५					
१६					
१७					
१८					
१९					
२०					
२१					

प्रतावहरु: १) संकलित तथ्याङ्क सार्बजनिकिकरण सम्बन्धमा।

२) तथ्याङ्क बैधता/प्रमाणीकरण सम्बन्धमा।

३) खासस्व प्रर्वद्धन तथा योजना तर्जुमा सम्बन्धमा।

(निर्णय नं.१) प्रस्ताव नं.१:माथी छलफल गर्दा यस ...ठुलीभेरी नगर...पालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वाच्छता योजना निर्माण कार्यका लागि संकलित आवश्यक तथ्याङ्कहरुको विश्लेषण, छलफल र समिक्षा गरि जनप्रतिनिधि तथा अन्य सरोकारवाला व्यक्ति सामु तथ्याङ्कहरु सार्वजनिकिकरण गरेको निर्णय सर्व सम्मत पारित गरियो ।

(निर्णय नं. २) प्रस्ताव नं.२: माथि छलफल गर्दा पालिका स्तरिय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माण कार्यका लागि ...ठुलीभेरी नगर........ पालिकाको,छाँ-या नेपालले (N-WASH Apps) को माध्यमवाट संकलन गरिएका खासस्व सम्वन्धीका सम्पूर्ण तथ्याङ्कहरुको हामि माथि उल्लेखित जनप्रतिनिधि तथा अन्य सरोकारलवाला व्याक्तिहरु द्धारा पूर्ण रुपले विश्लेषण तथा रुजु गरि बस्तविकता र तथ्यमा आधारित तथ्याङ्कहरु संकलन भएको हुदा सम्पूर्ण संकलित तथ्याङ्कहरुलाई बैधता गरिएको निर्णय सर्बसम्मत पारित गरियो ।

(निणर्य नं.३)प्रस्ताव नं.३:यस ......ठुलीभेरी नगर.......... (पालिका) को क्षेत्रगत योजना निर्माण गर्ने क्रममा तयार भएको ५ बर्षिय (२०७७-२०८१) खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धि योजना कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी छलफल गरी खासस्व योजना पारित गरियो | खासस्व योजना प्रकाशन, वितरण तथा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने बजेटका लागी साझेदारी संस्था संग अनुरोध गर्ने र योजना निर्माणमा सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने संस्था युनिशेफ नेपाल तथा छाँ-या नेपाललाई धन्यवाद दिने निर्णय पारित गरियो |

अनुसुचि ७ : सामान्य मर्मत गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाको लागत अनुमान

सि.नं.	योजनाको नाम	वडा नं	ठेगाना र स्थान	लाभान्वित हुने घरधुरी				जम्मा	अनुमानित लागत	कैफियत
				ब्राह्मण र क्षेत्री	दलित	जनजाति	अन्य			
१	तिप्ला खा.पा.यो	४	तिप्ला गाउँ	१६	१२	०	०	२८	६१६९६८	
२	हुँगाउँ खा.पा.यो	५	हुँ गाउँ	०	५०	०	०	५०	३२५६७१	
३	खरीबिसौना खा.पा.यो	५	लाहारा	८५	०	०	०	८५	१५०८३३०	
४	दुरगाउँ खा.पा.यो	६	दुरगाउँ	३०	०	०	०	३०	३२७३४७	
५	ताली खा.पा.यो	६	ताली	८	३	०	०	११	३८४०९६	
६	पारंगा खा.पा.यो	७	पारंगा गाउँ	७४	१२	९	०	९५	२९८२२३	
७	यर्पोर्ट खा.पा.यो	७	जुफाल यर्पोर्ट	११	०	०	०	११	४२०८५१	
८	कोल्लागाउँ खा.पा.यो	७	कोल्लागाउँ	०	९४	३	०	९७	२२७६८१४	
९	लोहारवाडा खा.पा.यो	७	लोहारवाडा	२९	१६	०	०	४५	२६५७०३	
१०	डाँगीवाडा खा.पा.यो	८	डाँगीवाडा	२	०	१	०	३	४८०८११	
११	मोतिपुर खा.पा.यो	९	मोतिपुर	३४	२	०	०	३६	३८१०२८	
१२	भित्ति खा.पा.यो	९	भेट्टी	१	०	०	०	१	२६९२९९	
१३	थाला खा.पा.यो	१	थाला गाउँ	१७	५	०	०	२२	३२११९७५	
१४	खालडारा खा.पा.यो	१	खालडारा	३२६	४७	७६	०	४४९	२६९९१७३५	
१५	कुम्ली खा.पा.यो	२	कुम्ली	५४	७	१०	०	७१	८२३८६०८	
१६	लोचा खा.पा.यो	२	लोचा	१२८१	४४७	१३३	०	१८६१	६५८८०१३२	
१७	पाल्चा खा.पा.यो	३	पल्चा गाउँ	१६	१२	०	०	२८	६१६९६८	
१८	परिला खा.पा.यो	१०	परिला	०	५०	०	०	५०	३२५६७१	
१९	खाम्मना खोला खा.पा.यो	४	खाम्मना गाउँ	८५	०	०	०	८५	१५०८३३०	
२०	भोलाखार खा.पा.यो	६	काडता ताली	३०	०	०	०	३०	३२७३४७	
२१	दुनै खा.पा.यो	३	दुनै	८	३	०	०	११	३८४०९६	
२२	पल्चाखोला (दुनै खा.पा.यो)	३	पल्चा गाउँ	७४	१२	९	०	९५	२९८२२३	
जम्मा				१,२८१	४४७	१३३	०	१,८६१	६,५८,८०,१३२	

अनुसुची ८ : बृहत् मर्मत गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाको लागत अनुमान

सि.नं.	योजनाको नाम	वडा नं	ठेगाना र स्थान	लाभान्वित हुने घरधुरी				जम्मा	अनुमानित लागत	कैफियत
				ब्राह्मण र क्षेत्री	दलित	जनजाति	अन्य			
१	जुफाल खा.पा.यो	७	जुफाल	५८	३९	०	०	९७	५८५६३९	
२	रुपगाड खा.पा.यो	७	रुपगाड	८	३	०	०	११	७९२६७५	
३	तिप्ला पिनारा खा.पा.यो	४	तिप्ला	४०	०	६०	०	१००	४०७७६५८	
४	रारास खा.पा.यो	५	माझफाल	३५	०	०	०	३५	३७२८९६	
५	मुलागैरा खा.पा.यो	५	माझफाल	३१	१	०	०	३२	५५०६०४	
६	कागनी खा.पा.यो	११	कागनी	९	०	३	०	१२	१६६८६१७	
७	फुनाल्डा खा.पा.यो	१०	फुनाल्डा	३०	८	०	०	३८	१५३७२५०	
८	पल्टीखोला (दुनै खा.पा.यो)	३	दुनै	२९	१	२	०	३२	२८६६२६७	
जम्मा				**२४०**	**५२**	**६५**	**०**	**३५७**	**१,२४,५१,६०६**	

अनुसुची ९ : पुनः निर्माण गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाको लागत अनुमान

सि.नं.	योजनाको नाम	वडा नं	ठेगाना र स्थान	लाभान्वित हुने घरधुरी				जम्मा	अनुमानित लागत	कैफियत
				ब्राह्मण र क्षेत्री	दलित	जनजाति	अन्य			
१	कालागौडा खा.पा.यो	९	कालागौडा	०	०	०	०	०	२९९९८३	
२	खालडारा खा.पा.यो	५	माझफाल	११	०	०	०	११	४२०८५१	
३	जालाक्या खा.पा.यो	५	माझफाल	१४	०	०	०	१४	६४७९७८	
४	रह खा.पा.यो	११	रह गाउँ	२८	३	२०	०	५१	४०७१६५	
५	दुरगाउँ कायाखोलि खा.पा.यो	६	दुरगाउँ	३५	२०	०	०	५५	८११९९६	
६	चुन्नीमुन्नी खोला खा.पा.यो	११	रह	१४७	२५	०	०	१७२	२१६७५१७	
जम्मा				**२३५**	**४५**	**२०**	**०**	**३०३**	**४७,५५,४९०**	

अनुसुबची १० : नगरपालिकाको जानकारी पत्र

ठुलिभेरी नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

जुफाल, डोल्पा
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्या : ०७७/०७८
चलानी नं : ०५

मिति : २०७७/०८/२५

बिषय : जानकारी सम्बन्धमा ।

श्री युनिसेफ नेपाल
मध्य तथा सुदुर पश्चिम फिल्ड कार्यालय
कारकाँदो, नेपालगञ्ज

प्रस्तुत बिषयमा तहाँ कार्यालयको आर्थिक सहयोग र छायाँ नेपालको प्राविधिक सहयोगमा यस नगरपालिकाको ५(पाँच) बर्षे खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयार भइ कार्यान्वयनको चरणमा रहेकोले उक्त योजना कार्यान्वयन गर्नु पुर्व नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट पारित भए पश्चात् कार्यान्वयन गरिने हुदा हाललाई नगर कार्यपालिकाको बैठक बस्न सम्भव नभएको र आगामी बस्ने पहिलो बैठकबाट योजना पारित गरी कार्यान्वयन गरिने व्यहोरा जानकारीका लागि अनुरोध छ ।

(.....................................)
गणेश बहादुर शाही
नगर प्रमुख
ठुलीभेरी नगरपालिका